

PERCEPCIJA I STAVOVI JAVNOSTI O NEVLADINOM SEKTORU U SRBIJI U 2009. GODINI

Izdavanje ove publikacije omogućila je Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) kroz program „Inicijativa javnog zagovaranja građanskog društva“ kojim rukovodi Institut za održive zajednice (ISC). Stavovi izneti u ovoj publikaciji predstavljaju stavove autora i nužno ne izražavaju stavove ISC-a, USAID-a ili Vlade SAD-a.

1. Uvod	3
2. Metodologija	4
3. Ključni nalazi	5
4. Nalazi po oblastima	6
Prioritetna pitanja	6
Učešće	11
Osnaživanje	15
Poverenje	20
Percepcija NVO	24

Ovo je internet izdanje u kome su izneti podaci iz istraživanja sprovedenog u maju 2009. godine koje opisuje percepciju i stavove javnosti o nevladinom sektoru u Srbiji. Istraživanje je sproveo Institut za održive zajednice, a finansijski podržao USAID.

Istraživanje je deo petogodišnjeg projekta ISC „Inicijativa javnog zagovaranja građanskog društva“ (CSAI), koji ima za cilj da pomogne građanima Srbije da preuzmu odgovornost u određivanju budućnosti tokom izgradnje demokratskog i naprednog društva na putu ka evropskim integracijama. Dodelom **grantova**, organizovanjem **obuka** i pružanjem **tehničke podrške**, CSAI radi u pravcu:

- Podrške organizacijama civilnog društva (OCD) da delotvorno zagovaraju politička, ekonomska i socijalna pitanja koja učvršćuju demokratsku tranziciju Srbije;
- Pospešivanja usvajanja novih zakona i praćenja sprovođenja novih zakona i strategija, izmena postojećih zakona i praćenja sprovođenja ključnih zakona koji su od suštinskog značaja za unapređenje života građana Srbije;
- Stvaranja uslova za građanski aktivizam na lokalnom nivou;
- Pružanja visokokvalitetnih tehničkih veština u zagovaranju, umrežavanju i građenju konsenzusa;
- Podsticanja partnerstava između različitih sektora i uključivanja ključnih aktera u inicijative javnog zagovaranja.

ISC sprovodi program CSAI u saradnji sa Građanskim inicijativama (GI), Balkanskim fondom za lokalne inicijative (BCIF), Evropskim centrom za neprofitno pravo (ECNL) i Smart Kolektivom.

Radi razumevanje nalaza ovog istraživanja u kontekstu Srbije, potrebno je podsetiti se ključnih događaja iz perioda od maja 2006. do maja 2009. godine:

- Maj 2006. – nezavisnost Crne Gore;
- 28-29. oktobar 2006. – ustavni referendum;
- 21. januar 2007. – parlamentarni izbori (Vlada formirana tek u maju);
- 20. januar 2008. – predsednički izbori;
- 17. februar 2008. – nezavisnost Kosova;
- 11. maj 2008. – vanredni parlamentarni, pokrajinski i lokalni izbori;
- Septembar 2008. – raspad SRS i formiranje SNS;
- Oktobar 2008. – bukula ekonomska kriza;
- Početak 2009. - uslovi MMF-a, racionalizacija u javnom sektoru;
- Mart 2009. – rasprava i usvajanje Zakona o zabrani diskriminacije;
- April 2009. – raseljavanje romskog naselja Belvil.

Prikupljene podatke su analizirale osobe zaposlene u Građanskim inicijativama: Jelena Milovanović, Ivana Gliksman, Radojka Pavlović i Dubravka Velat. Posebnu zahvalnost za doprinos analizi podataka dugujemo Aleksandri Vesić, trenerici Tima TRI Građanskih inicijativa i ekspertkinji za nevladin sektor.

Podaci su komentarisani iz perspektive osoba aktivnih u NVO sektoru. Dakle, oni ne predstavljaju dubinsku sociološku studiju, niti pretenduju da daju sve odgovore na probleme i pitanja kojima se ovo istraživanje bavi. Ipak, verujemo da mogu pružiti vredan doprinos svim zainteresovanim za NVO sektor u Srbiji i onima koji žele da dublje istraže načine na koje se imidž NVO može popraviti u Srbiji.

Internet izdanja su pripremljena i u srpskoj i u engleskoj verziji i mogu se preuzeti na sajtovima www.gradjanske.org i www.iscserbia.org.

Osnovni cilj istraživanja bio je da utvrdi stavove građana Srbije prema nevladinim organizacijama (NVO), koliko su upoznati sa ovim organizacijama i kakvo mišljenje imaju o ulozi i radu ovog sektora. Budući da je istraživanje sa istim sadržajem bilo sprovedeno i 2006. godine, jedan od ciljeva ovog istraživanja bio je i da ispita da li su se znanja, opažanja i stavovi građana promenili tokom tri godine između dva istraživanja i u kom pravcu su se kretale promene.

Podaci su prikupljeni standardizovanim upitnikom kojim je bilo obuhvaćeno pet osnovnih, međusobno povezanih tema:

- **Prioritetna pitanja** – Problemi zemlje i lokalne zajednice koji najviše zabrinjavaju građane;
- **Učešće** – Građansko učešće (participacija) u životu zajednice;
- **Osnaživanje** – Doživljaj sopstvene uloge / moći građana da utiču na život zajednice (odluke, promene);
- **Poverenje u institucije** – Poverenje u institucije države i organizacije civilnog društva (OCD);
- **Percepcija NVO** – Upoznatost, opažanje i stavovi prema NVO.

Istraživanje je realizovano na reprezentativnom uzorku građana Srbije, starijih od 18 godina. Tip uzorka i postupak selekcije uzorka (stratifikovani, troetapni, slučajni, reprezentativni uzorak) omogućili su uopštavanje rezultata na ciljnu populaciju građana sa definisanom statističkom greškom. Veličina uzorka bila je 1044 ispitanika (statistička greška za interval poverenja od 95% i incidencu od 50% iznosi +/-3.03%).

Intervjui su obavljeni postupkom „licem u lice“ u domaćinstvu ispitanika. Podaci su prikupljeni između 24. aprila i 5. maja 2009. godine.

Uzorak intervjuisanih osoba je razvrstan prema sledećim kategorijama:

- Pol: muški / ženski;
- Starost: 18-29, 30-44, 45-60, preko 60;
- Obrazovanje: osnovno ili niže, srednje, više ili univerzitetsko;
- Za koga bi glasali na parlamentarnim izborima: DS, SNS, SRS, DSS, LDP, SPS, neku drugu partiju, neopredeljeni / odbijaju da odgovore, ne bi glasali;
- Region: Beograd, Centralna Srbija, Vojvodina;
- Tip naselja: urbano / ruralno.

U većini slučajeva grafikoni predstavljaju uporedne podatke iz istraživanja sprovedenih 2006. i 2009. godine, izuzev u nekoliko slučajeva kada su na grafikonima prikazani podaci samo iz istraživanja iz 2009. godine. To je ili zato što podaci za ta pitanja nisu prikupljeni 2006. godine ili zato što je potrebno dodatno istaći podatke do kojih se došlo tokom istraživanja u 2009. godini.

Narativni deo obično počinje uopštenom analizom podataka dobijenih tokom istraživanja sprovedenog 2009. godine i njihovim poređenjem sa podacima iz 2006. godine. Objašnjenja koja slede dublje analiziraju podatke iz 2009, ističući samo one nalaze koji beleže veća odstupanja od prosečnih stavova, kao i veće razlike između kategorija uzorka (tj. pola, starosti, obrazovanja, regiona, naselja, političkog opredeljenja, odn. političke partije za koju bi glasali na parlamentarnim izborima).

Kolaps finansijskih institucija SAD koji se dogodio u septembru 2008. godine pokrenuo je domino efekat u čitavom svetu. Uticaj svetske ekonomske krize na Srbiju tokom 2009. godine odredio je dinamiku dešavanja na političkoj sceni. Iako je **određeni nivo stabilnosti postignut**, vladajuća koalicija, predvođena Demokratskom strankom (DS), potpala je pod rastući pritisak, budući da je **ekonomska kriza pro-uzrokovala veći broj štrajkova i javnih protesta, kao i međukoaliciona politička neslaganja. Došlo je do porasta nezaposlenosti, kao i dramatičnog pada životnog standarda**. Potreba da se smanji potrošnja javnog sektora i izvrši sistematizacija radnih mesta kako bi se ispoštovao budžetski deficit dogovoren sa MMF-om povećao je rizik od zaziranja u narodu i društvenog nezadovoljstva. Imajući u vidu ovakvu pozadinu, nije neobično da glavni nalazi koji se tiču percepcije i stavova javnosti prema nevladinom sektoru u Srbiji 2009. godine nisu onoliko pozitivni koliko bismo mi to želeli, ali su ipak bolji nego što se moglo očekivati.

Kada je reč o **prioritetnim pitanjima**, nakon poređenja sa podacima iz 2006. godine, može se zaključiti da više ljudi smatra da su nezaposlenost, opšta ekonomija, korupcija i kriminal ključna pitanja za budućnost zemlje, dok upadljivo manje ljudi pominje pitanje Kosova kao prioritetan problem.

U Srbiji je **učešće građana** veoma slabo. Velika većina građana (78%) ne pripada ni jednoj grupi ili organizaciji, mreži ili udruženju. Ovaj broj se čak i povećao u poređenju sa 2006. godinom (71%). Građani su u najvećem broju slučajeva članovi sindikata (6%), političkih grupa ili pokreta (5%), sportskih društava (3%) i kulturnih grupa ili udruženja (2%). Kao da su građani u svakodnevnoj borbi za lični opstanak izgubili volju da udruže snage i suoče se sa novim izazovima. Pripadanje nekoj grupi najčešće podrazumeva dodatno angažovanje u slobodno vreme, čega je sve manje u pooštrenim uslovima i konkurenciji u radnom procesu. Takođe, sistem vlasti nije pokazivao dovoljno interesovanja, niti je stvarao povoljne uslove za ovakvo angažovanje građana. Treba naglasiti da je za većinu grupa, osim političkih partija, značajno izmenjen način finansiranja, u čemu se mnogi još uvek ne snalaze.

U poređenju sa 2006. godinom, ljudi sve više gube **osećaj da mogu da promene** stvari u sopstvenom životu i lokalnoj zajednici. Osećaj kontrole nad svim ili većinom odluka opao je sa 51% na 38%, dok je osećaj da nemaju ili da imaju kontrolu nad veoma malim brojem odluka porastao sa 23% na 33%. Iz ovoga proizilazi nekoliko faktora koji utiču na osećaj građana da imaju kontrolu nad sopstvenim životom ili u zajednici. Ovo je pre svega u direktnoj korelaciji sa uobičajenom podelom uloga u donošenju odluka. Takođe je vidljivo da je osećaj kontrole jači u razvijenijim i bogatijim zajednicama, koje pružaju više mogućnosti izbora. Ovo objašnjava samopouzdanje Beograđana, što je pre rezultat ideje da postoje mogućnosti između kojih se može birati nego direktnog angažovanja u preuzimanje kontrole.

Poverenje u institucije je opalo. Izuzimajući crkvu, i policiju u manjoj meri, poverenje da institucije rade u interesu društva je na veoma niskom nivou. Na drugoj strani, situacija vezana za nevladin sektor nije onoliko negativna koliko se te pretpostavljalo: zapravo, više se veruje NVO nego Parlamentu, Vladi Republike Srbije, poslovnoj zajednici i političkim partijama (koje su na dnu ove „liste poverenja“). Naslućuje se jak osećaj otuđenosti države od građana i razočarenje što se tako neskriveno više bave interesima političkih partija koje ih čine nego javnim interesom. Zanimljivo je da u poređenju sa drugim institucijama raste poverenje u NVO što daje nadu da je „vreme plakanja“ nad izneverenim očekivanjima petooktobarskih promena na izmaku.

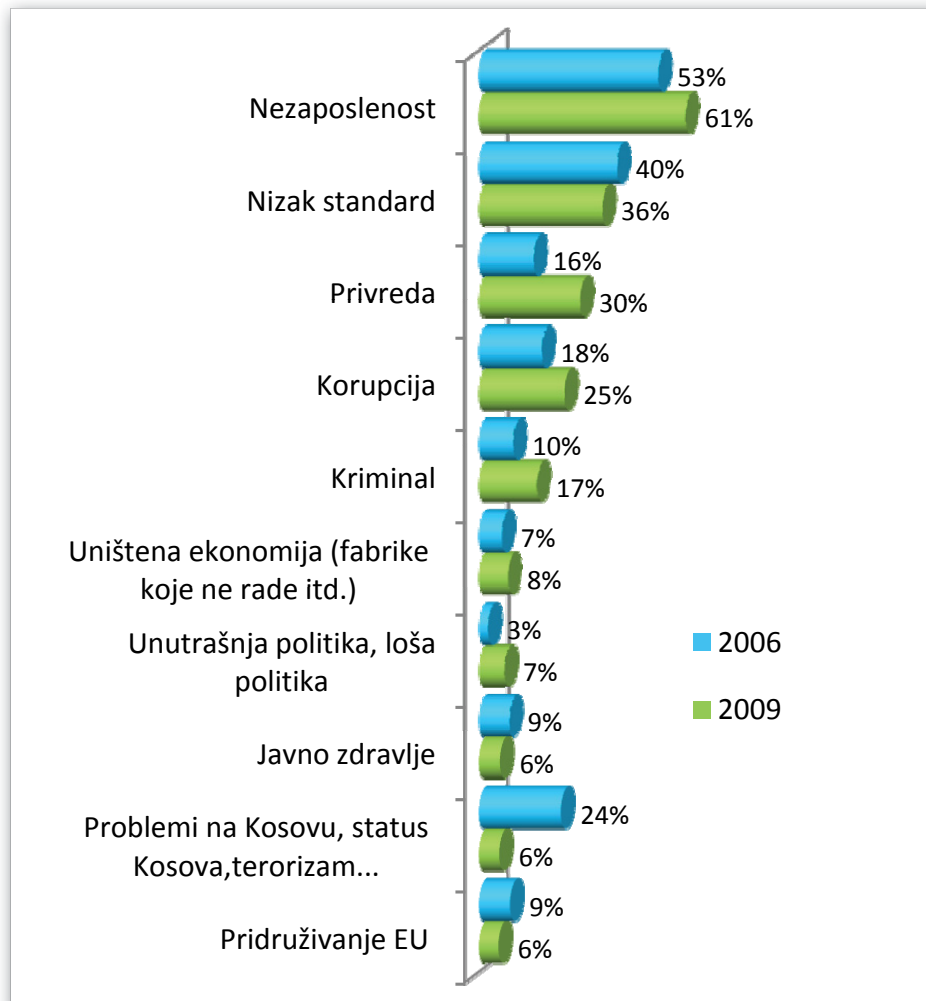
Percepcija NVO još uvek nije onakva kakvu bismo mi voleli. Prve asocijacije na NVO su neznatno više pozitivne nego negativne i 34% odgovora implicira da više ljudi ima pozitivne ili neutralne asocijacije pri pomenu NVO u poređenju sa 29% asocijacija koje bi se mogle okarakterisati kao negativne. Zabrinjavajući je podatak da petina građana ne zna ništa o NVO, a da su negativni stavovi u korelaciji sa temama koje privlače pažnju medija. Ovakvi nalazi bi trebalo da podstaknu aktiviste NVO da posvete više pažnje temi informisanja javnosti o svom radu i rezultatima kako bi doprli do svih građana u svojim zajednicama.

Prioritetna pitanja

Grafikon 1: Po vašem mišljenju, koja su 3 pitanja ili problema najznačajnija za budućnost zemlje? – svi odgovori, spontani

Višestruki odgovori; Osnova: celokupna ciljna populacija

TOP 10 – SPONTANI ODGOVORI

U poređenju sa 2006. godinom, veći broj ljudi navodi nezaposlenost, opštu ekonomiju, korupciju i kriminal kao najvažnija pitanja za budućnost zemlje, dok vidljivo manji broj pominje pitanje Kosova kao prioritetan problem.

Na otvoreno pitanje koja su tri problema ili pitanja najvažnija za budućnost Srbije, većina ispitanika je navela nezaposlenost (61%), što beleži značajan rast u poređenju sa 2006. godinom (53%). Uz nezaposlenost je takođe vezano i pitanje niskog standarda koje je navelo 36% ispitanika, što je nešto manje nego pre 3 godine, kada je bilo 40%. Pitanje ekonomije je gotovo dvostruko poraslo (sa 16% 2006. na 30% 2009. godine). Jedna četvrtina građana (25%) navodi korupciju kao rastući problem (18% 2006. godine) zajedno sa kriminalom (17% 2009. prema 10% 2006. godine). Upadljivo manje ljudi navodi pitanje Kosova među prioritetima (6% prema 24% 2006. godine), dok pitanje evropskih integracija ne samo što nije bilo među najvažnijim prioritetima 2006, već je njegova važnost nastavila da opada (sa 9% 2006. na 6% 2009. godine).

Istraživanje iz 2009. pokazuje da žene (65%) u većem broju nego muškarci (56%) smatraju da je nezaposlenost najznačajniji problem zemlje, a isto mišljenje deli i veliki procenat mladih ljudi (69%), osoba sa osnovnim i nižim obrazovanjem (67%), oni koji bi glasali za SPS (75%), oni koji žive van Beograda (u Centralnoj Srbiji 67% i Vojvodini 66%) i u ruralnim oblastima (64%). Među onima koji su naveli nezaposlenost kao prioritetno pitanje, najmanje ima stanovnika Beograda (39%) i simpatizera LDP (33%). Procenat građana kojima je pitanje nezaposlenosti na prvom mestu je daleko veći od zvaničnih podataka o stopi nezaposlenosti. To se može protumačiti povećanjem straha od gubitka posla i nemogućnosti nalaženja novog. Manja zabrinutost građana Beograda i glasača LDP se može objasniti time da je u Beogradu ipak najveća ponuda posla, dok su glasači LDP pretežno višeg obrazovnog nivoa i sa većom šansom za prilagođavanje. Njih nezaposlenost manje pogađa, ali su svesni da je to veliki problem za budućnost društva.

Pitanje niskog standarda je i dalje na drugom mestu prioritetnih pitanja za budućnost društva, ali je u 2009. smanjen procenat građana koji tako misle (sa 40% u 2006. na 36% u 2009. godini). To je u korelaciji sa opštim pokazateljima siromaštva, koje je do kraja 2008. pokazivalo stalni trend smanjenja. Procenat siromašnih je porastao u prvoj polovini 2009. godine, ali je još uvek manji nego 2006. (sa 8,8% siromašnih građana 2006. na 5,4% 2007. i 7,4% u aprilu 2009. godine). Ako se prate statistički podaci po regionima, u prvoj polovini 2009. stopa siromaštva je bila dvostruko viša u Centralnoj Srbiji nego u Beogradu i Vojvodini. U najvećoj meri žene (40%) i osobe nižeg obrazovnog nivoa (48%) smatraju da je nizak standard jedan od glavnih problema. Sa druge strane, osobe sa višim i univerzitetskim obrazovanjem su više zabrinute za opštu ekonomiju (38%). Isti problem je označilo i 37% onih koji su u ekonomskom smislu najaktivniji (od 30-44 godina starosti). Skoro dvostruki porast brige građana u odnosu na ekonomiju se može povezati sa svešću o mogućim posledicama ekonomske krize, znatno pre nego što je ona stvarno pogodila privredu Srbije. Za očekivati je da radno aktivni i obrazovani više prate situaciju i u boljoj su poziciji da prave prognoze, nego oni koji su već na granici siromaštva, ili pri kraju radnog veka.

Primetne su interesantne razlike u stavovima građana po pitanju korupcije koju mladi ljudi (35%) i osobe srednjeg obrazovnog nivoa (28%) najčešće prepoznaju kao

pitanje kojim se treba prioritetno baviti, što je i razumljivo jer je to grupa aktivnih građana koji u velikoj meri trpe posledice, a nemaju mehanizme da se suprotstave. Glasači LDP (35%) i Beograđani (32%) daleko jasnije prepoznaju korupciju jer je ona najizraženija u administrativnim centrima, gde se donose odluke vezane za veliki profit. Najmanje zabrinuti po tom pitanju su stariji ispitanici (14%) i osobe nižeg obrazovanja (18%) jer se krupne afere događaju daleko od njih i nemaju osećaj da ih to direktno pogađa. Na sličan način bi se mogao protumačiti i stav glasača SRS (11%) i stanovnika Vojvodine (15%) jer i njih u velikoj meri čini slična struktura, tj. stariji građani, nižeg obrazovnog nivoa i daleko od mesta donošenja odluka.

Postoje izražene političke razlike po pitanju Kosova i evropskih integracija. Pitanje Kosova u najvećoj meri brine glasače SRS (16%) i DSS (14%). Pad interesovanja za pitanje Kosova se može povezati sa činjenicom da se ispitivanje 2006. poklopilo sa raspadom Srbije i Crne Gore i osećanjem građana da je Kosovo sledeće. U periodu kampanje za referendum je stvorena nada da se to može sprečiti, ali je 3 godine kasnije veliki broj građana postao svestan realnosti i da je negiranje nezavisnosti Kosova još samo u interesu najviših političkih tela. Jedino još glasači nacionalističkih stranaka gaje nadu.

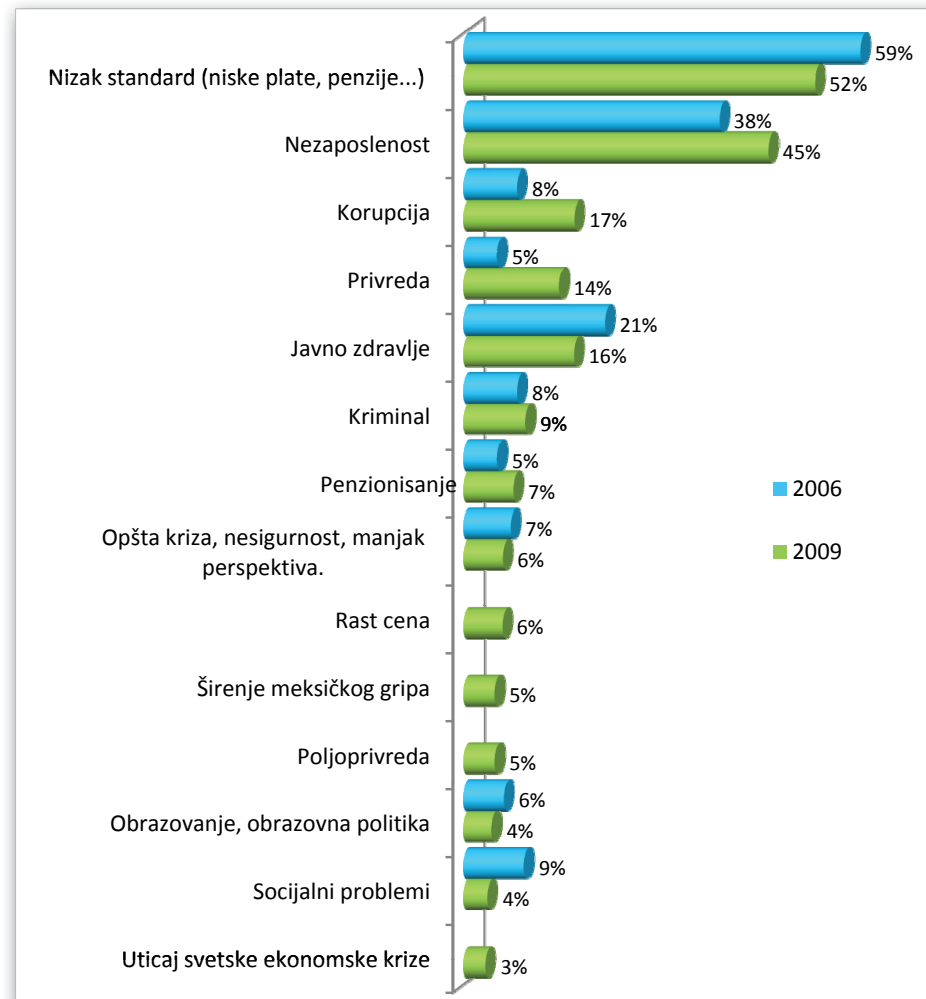
Interesovanje građana za EU integracije je takođe opalo jer se proces odvija jako sporo i bez vidljivih efekata, te postoji jako osećanje da je „obećana zemlja“ još uvek daleko i ne zavisi od njih. Evidentna je i doza razočarenja jer je na predsedničkim izborima 2008. godine daleko veći procenat građana iskazao želju da zemlja brže krene u pravcu EU. Ovo pitanje je veoma značajno za člasače LDP (19%) i DS (10%) jer se LDP iz uloge opozicije najviše zalaže za EU integracije, dok je DS na toj ideji osvojio vlast.

Na ličnom nivou i u poređenju sa 2006. godinom, ljudi su u 2009. više zabrinuti zbog nezaposlenosti (45%), korupcije (17%) i opšte ekonomije (14%). Nizak standard je još uvek na vrhu ličnih briga (52%), ali vidljiv je i blagi pad u poređenju sa 2006. godinom (59%). Ono što se takođe može primetiti jeste da je u 2009. manje ljudi (16%) brinulo zbog javnog zdravlja nego u 2006. godini (21%).

Da je nizak standard jedan od ključnih problema smatra 55% žena, kao i 58% ispitanika srednje dobi (od 45 do 60 godina), zatim 60% niže obrazovanih, što je i realno jer pripadaju grupama koje u kriznom periodu imaju manje šansi i prinuđeni su da prihvataju i lošije plaćene poslove. Slični razlozi bi se mogli povezati i sa 63% ispitanika koji bi glasali za SRS jer njih čine pretežno građani iz slojeva sa visokim stepenom socijalne isključenosti. Mada je realna stopa siromaštva niža 2009. nego 2006. dubina siromaštva se naglo pogoršala krajem 2008. godine, a Svetska banka i MMF su ocenili budžetska izdvajanja u Srbiji kao najniža u regionu. Ljudi koji žive u različitim geografskim regionima i tipovima naselja nemaju različita mišljenja o ovom pitanju, i svi oni su skoro podjednako zabrinuti zbog niskog standarda (od 51% do 53% populacije). To nije u skladu sa realnim pokazateljima jer je u poređenju sa periodom pre krize, indeks siromaštva brže rastao u Beogradu i Centralnoj Srbiji nego u Vojvodini. Ovo ukazuje na prilično pesimističan stav u pogledu lične perspektive.

Grafikon 2.1: Koja su tri glavna pitanja ili problema oko kojih vi lično najviše brinete ovih dana? – svi odgovori, spontani

(Višestruki odgovori; Osnova: Celokupna ciljna populacija)

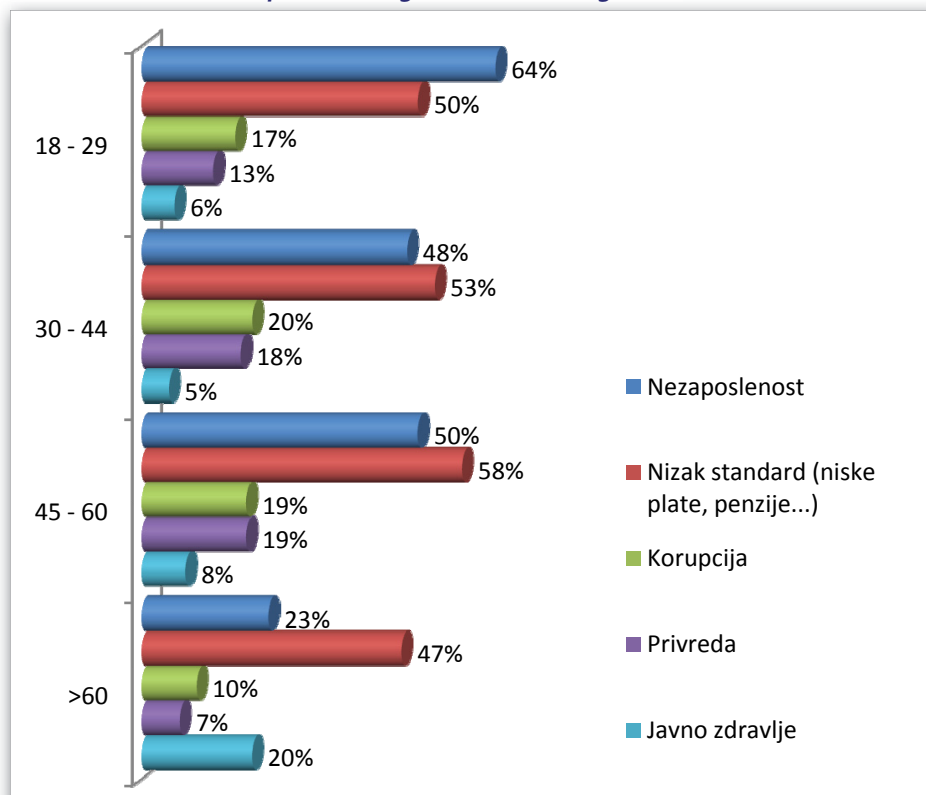

U najvećoj meri zabrinuti zbog nezaposlenosti su mladi ljudi (64%), osobe srednjeg obrazovnog nivoa (48%), glasači DSS (61%), stanovnici Centralne Srbije (55%) i ruralnih naselja (51%). A kao što se moglo i očekivati, samo 23% starijih osoba su zabrinuti zbog nezaposlenosti i nešto više, 27%, osoba koje žive u Beogradu izrazili su istu zabrinutost. Percepcija građana se poklapa sa zvaničnim statističkim podacima. Naime, od objavljivanja podataka o ekonomskoj krizi u oktobru 2008. godine, došlo je do naglog pogoršanja na tržištu rada. U aprilu 2009. je zabeležen porast nezaposlenosti

(za 6,9%), što je značilo skok sa ukupno 13,3% u predkriznom periodu na čak 16,6% u 2009. U istom periodu je došlo do smanjenja zaposlenosti, za skoro 200.000 radnih mesta u periodu 2008-2009. Prema statističkim pokazateljima, kriza je prvo pogodila područja izvan urbanih centara, naročito u Centralnoj Srbiji, a najviše su pogođena «radnička» zanimanja i mladi. Žene su više pogođene u prvom periodu krize, a muškarci u drugom.

U 2009. godini je naglo porastao broj građana koji veruju da korupcija utiče na njihov život (sa 8% u 2006. na 17% u 2009.). To nije neočekivano, jer prema drugim istraživanjima građani procenjuju da je pored zdravstva (78%), korupcija najprisutnija u političkim partijama (76%), a u velikoj meri je povezuju sa izbornim procesima, čime je obilovao posmatrani period. Poređenjem procenata onih koji su zabrinuti zbog korupcije u različitim regionima, najveće razlike postoje između onih koji žive u Centralnoj Srbiji (21%) i onih koji žive u Vojvodini (8%). Ovako neujednačen stav se može povezati sa činjenicom da je osećaj lične pogođenosti korupcijom izraženiji kod siromašnijih, a da su u okviru Centralne Srbije najnerazvijenija područja zemlje.

Grafikon 2.2: Koja su tri glavna pitanja ili problema oko kojih vi lično najviše brinete ovih dana? – spontani odgovori, sva tri odgovora

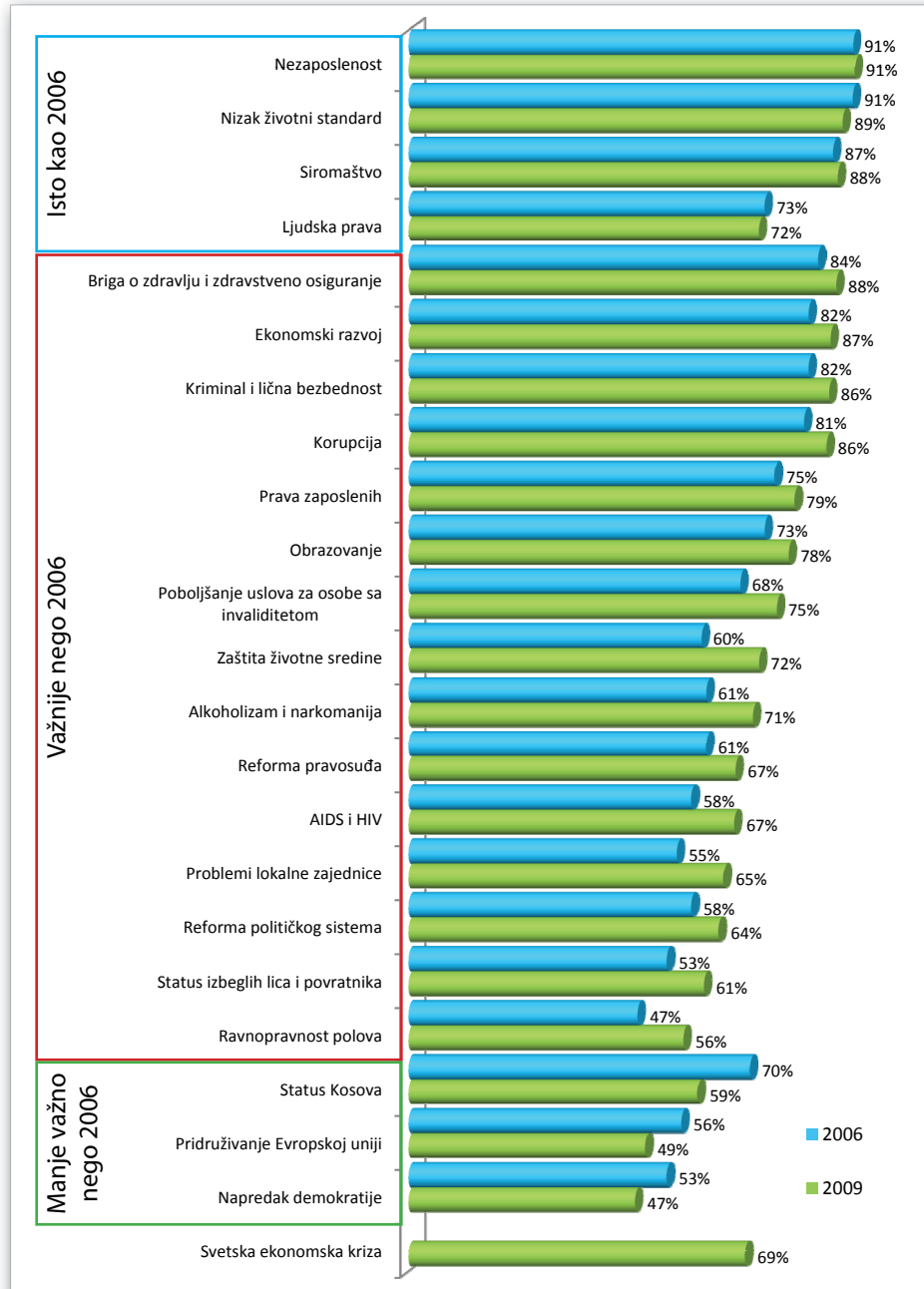

Građani smatraju da su pitanja poput nezaposlenosti, niskog životnog standarda, siromaštva i ljudskih prava jednako važna u 2009. kao i u 2006. godini. I pored toga što su ocenjena kao podjednako bitna, podaci iz predhodnih grafikona pokazuju da su ova pitanja od najvišeg značaja i za budućnost zemlje i za život pojedinaca. I kada treba da rangiraju ove probleme po pitanju važnosti, ljudi obično daju najviše ocene najpre nezaposlenosti, a zatim kriminalu i ličnoj bezbednosti, zdravlju i zdravstvenom osiguranju, niskom životnom standardu i siromaštvu. Istovremeno, situacija se pogoršala i izvestan broj pitanja je prepoznat kao još važniji nego u 2006. godini. Najveći „skok“ je vidljiv kada je reč o pitanjima koje je Vlada i/ili nevladin sektor stavio na dnevni red i koja je javno zagovarao (životna sredina, uslovi za život osoba sa invaliditetom, alkoholizam i narkomanija, problemi lokalne zajednice, pitanja rodne ravnopravnosti). Značaj statusa Kosova je dramatično opao (sa 70% 2006. na 59% 2009. godine), zajedno sa značajnim padom u odnosu na evropske integracije i napredak demokratije.

Ovi podaci pokazuju da su građani uglavnom zabrinuti zbog stvarnih životnih problema, a ne teorijskih ili političkih. Veoma male razlike su primetne među odgovorima koji se tiču konkretnih problema, a samo nekoliko treba posebno izdvojiti. Na primer, među pitanjima koja su označena kao važna (ocene 4+5), ekonomska kriza je manje bitna stanovnicima Beograda (66%) nego stanovnicima Centralne Srbije (88%). Isti problem je važniji onima koji žive u ruralnim (89%) nego onima koji žive u urbanim naseljima (78%). Problemi na nivou lokalne zajednice su manje bitni za one koji žive u urbanim (78%), nego za one koji žive u ruralnim oblastima (89%). Osećaj i briga građana su u skladu sa realnim pokazateljima da u kriznom periodu slabije razvijeni brže i dublje tonu od ostalih, ali i na svest da država bez spoljne pomoći nema snage da pospeši njihov razvoj. Pitanje Kosova ima veću važnost među starijom populacijom (88%) nego među onima između 30 i 44 godina starosti (71%). Kad je reč o glasačima različitih političkih partija, vidljivo je da su oni prilično upoznati sa politikom partije koju podržavaju, te 91% glasača DSS smatraju da je pitanje statusa Kosova veoma važno, dok mnogo manje, 53% glasača LDP deli isto mišljenje. Pitanje rodne ravnopravnosti je manje bitno Vojvođanima (70%) nego stanovnicima Centralne Srbije (81%) gde je patrijarhalni kulturni model više prisutan. Pitanje napretka demokratije je ne baš toliko važno za one koji bi glasali za SNS (52%, u odnosu na 80% glasača DS i 79% glasača LDP). Kao što je bilo za očekivati, osobe sa višim ili univerzitetskim obrazovanjem (78%) u većoj meri uviđaju značaj napretka demokratije nego osobe osnovnog obrazovnog nivoa (65%). Pitanje pridruživanja Evropskoj uniji ukazuje na najveće razlike među pristalicama različitih političkih partija: počevši od 43% glasača DSS i 49% SNS, pa sve do 83% pristalica DS i 97% LDP. Za Beograđane (55%) je pristupanje Evropskoj uniji od manjeg značaja nego za stanovnike drugih regiona (72% stanovnika Centralne Srbije). Osobe različite starosne dobi takođe su podeljene po ovom pitanju, te mlađa populacija (77%) u mnogo većoj meri nego stariji od 60 godina (58%) smatra da je ovo pitanje značajno. To je u skladu sa očekivanjima jer mlađi ljudi imaju veći kapacitet za promene, a u naprednom i demokratskijem društvu vide više šansi za sebe.

Grafikon 3:

Koliko su za Srbiju važna sledeća pitanja? – % odgovora „veoma važna“

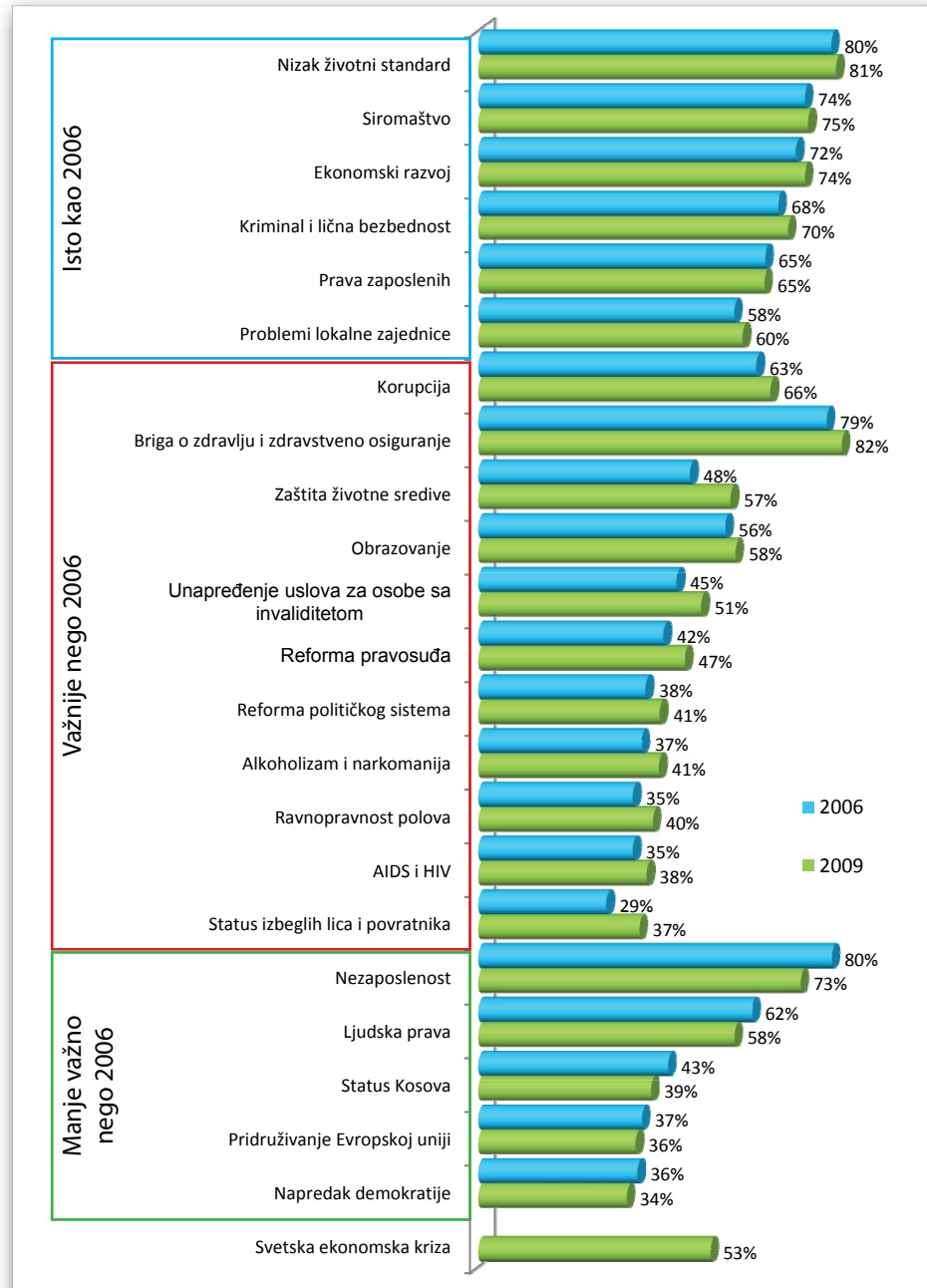
Poređenjem podataka iz 2006. i 2009. godine, moglo bi se videti da za svakodnevni život i blagostanje građani u istoj meri ocenjuju važnost problema kao što su nizak životni standard, siromaštvo, ekonomski razvoj, kriminal i lična bezbednost, prava zaposlenih i problemi lokalne zajednice. Mada je stepen siromaštva realno niži nego 2006. godine, kriza i neizvesna budućnost ne dozvoljavaju da se briga građana pomeri u druge društvene sfere. I pored toga, pitanja vezana za zaštitu životne sredine, status izbeglih lica i povratnika, poboljšanje uslova za osobe sa invaliditetom su u 2009. važnija nego 2006. Bila bi potrebna dublja istraživanja za procenu da li je ovaj porast rezultat razvoja društvene svesti, ili je u pitanju davanje poželjnih odgovora u uslovima sve češće promocije društvene solidarnosti. Ovo je naročito zanimljivo kada se uporedi sa pitanjem ljudskih prava, jer je briga o njima opala. Podaci iz 2009. godine, pokazuju da je nezaposlenost manje važna za svakodnevni život i blagostanje građana nego što je bio slučaj 2006. godine, što nije u korelaciji sa statističkim pokazateljima. Samo u poslednjog godini ispitivanog perioda stopa nezaposlenosti je porasla sa 14 u 2008. na 16,6 odsto u 2009. Objašnjenje je možda vezano za to da građani pojam „zaposlen“ još uvek vezuju za dugoročni stabilan ugovor sa poslodavcem, što je stvarno u opadanju. Istovremeno, zbog nepovoljne poreske politike došlo je do bujanja sivog tržišta rada, u kome postoji kratkoročna prilika za zaradu, pa status formalno zaposlenog više nije toliko bitan. Nešto manje važna su takođe ljudska prava, status Kosova, pristup EU i napredak demokratije.

Ocenjeni kao najvažniji (4+5) za svakodnevni život i blagostanje u 2009. godini su briga o zdravlju i zdravstveno osiguranje (95%), nizak životni standard (92%), kriminal i lična bezbednost (89%), ekonomski razvoj (89%) i siromaštvo (88%). Manje važni (1+2) su pridruživanje Evropskoj uniji (28%), AIDS i HIV (27%), alkoholizam i narkomanija (23%) i status Kosova (22%).

Kada je reč o značaju koji različita pitanja imaju za ispitanike različite starosne dobi, može se primetiti da mladi ljudi (86%) u većem broju slučajeva nego starija generacija (61%) smatraju da je obrazovanje važno. Isto tako mladi ljudi (67%) češće nego stariji (45%) prepoznaju značaj pitanja rodne ravnopravnosti. Još veća razlika je vezana za pitanje pristupanja Evropskoj uniji – 63% mladih ljudi i 39% starije generacije smatra da je ono bitno, što je sasvim očekivano jer mlađima otvara željenu priliku, a starije tera na promenu. Ovo pitanje takođe pokazuje varijacije među glasačima različitih partija, tako da 89% pristalica LDP, 66% DS i 31% SRS smatra da je za poboljšanje svakodnevnog života važno da Srbija postane deo Evropske unije. U Centralnoj Srbiji 57% građana veruje u isto, u odnosu na 41% stanovnika Beograda.

Globalna ekonomska kriza brine više od polovine građana, što je i razumljivo jer su se posle višegodišnjeg rasta BDP od preko 5% godišnje, prvi znaci krize pojavili već krajem 2008., a u prvoj polovini 2009. je realno smanjenje BDP – 4%. Ekonomska kriza više okupira glasače SNS (83%) nego LDP (49%). Takođe je važnija građanima koji žive u Vojvodini (78%) nego u Beogradu (55%), odnosno kod onih građana koji su u nepovoljnijem društvenom položaju i dalje od mesta donošenja odluka.

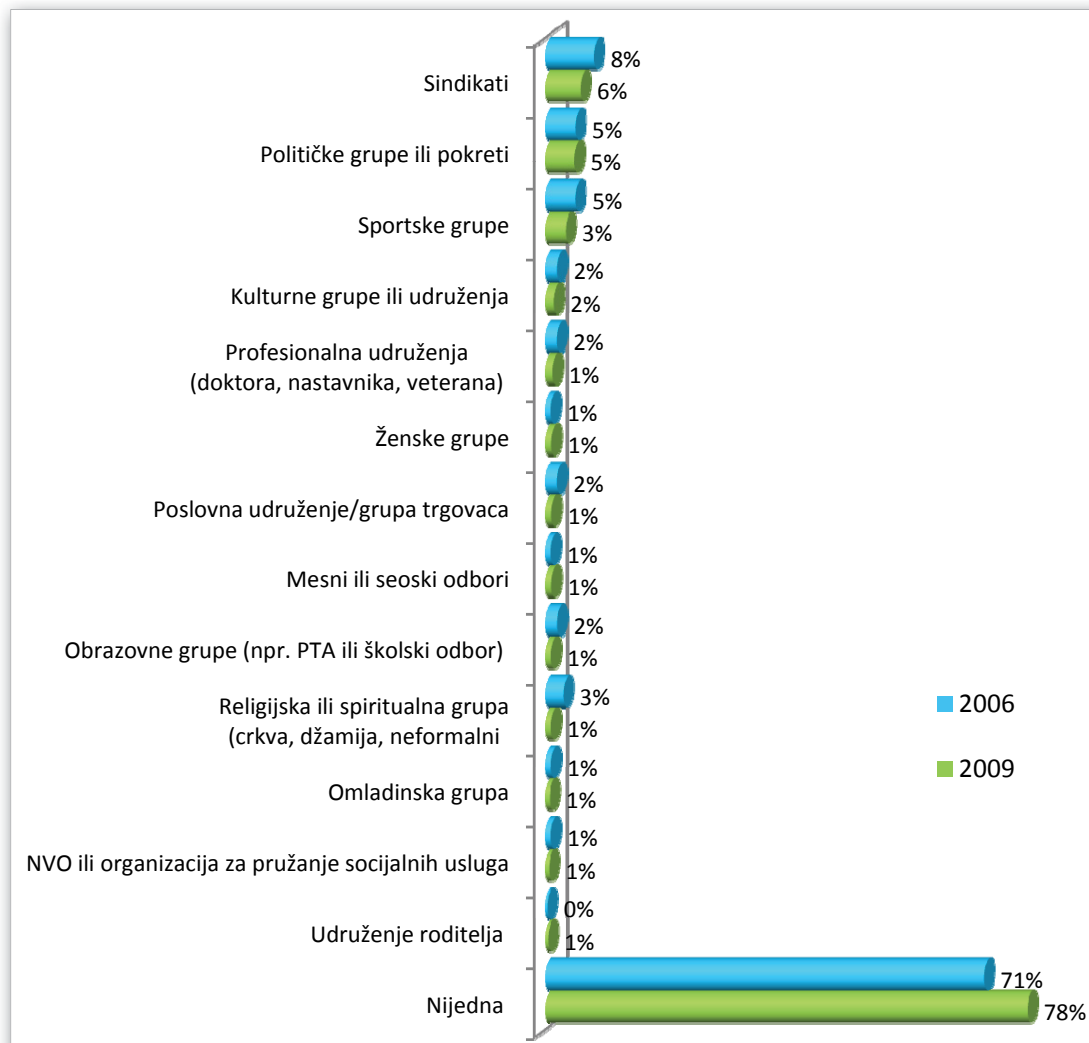
Grafikon 4: Koliko su važni sledeći problemi za vaš svakodnevni život i blagostanje? – % „veoma važni“

Učešće

Grafikon 5: Da li ste član neke od navedenih grupa ili organizacija, mreža ili udruženja?

Višestruki odgovori; Osnova: Celokupna ciljna populacija

Velika većina građana (78%) ne pripada nijednoj grupi, niti organizaciji, mreži ili udruženju. Ovaj broj se i povećao u poređenju sa 2006. godinom (71%). Građani su u najvećem broju slučajeva članovi sindikata (6%), političkih grupa ili pokreta (5%), sportskih društava (3%) i kulturnih grupa ili udruženja (2%).

Više muškaraca (25%) nego žena (19%) pripada različitim grupama. Ispitanici stariji od 30 godina (23% - 24%), visokoobrazovani (35%) i pristalice manjih političkih partija (42%) pripadaju nekoj grupi, organizaciji ili mreži. Važno je napomenuti da samo 16% mlađe populacije pripada nekoj organizaciji i samo 3% pristalice LDP (zatim slede glasači SRS - 18%).

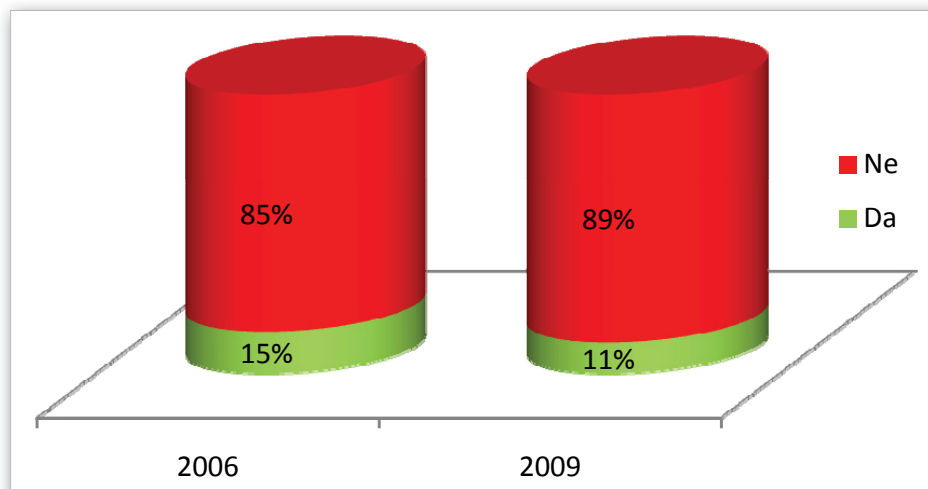
Među onima koji pripadaju nekom udruženju, možemo primetiti da su muškarci najčešće članovi političkih (7%) i sportskih (6%) grupa, a zatim sindikata (5%), dok su žene najčešće članice na prvom mestu sindikata (6%), a zatim mnogo ređe političkih (3%) i sportskih (1%) grupa.

Sindikati najčešće okupljaju radno angažovane (10% - 9%), univerziteti obrazovane (11%), glasače manjih partija (17%) i žitelje Beograda (11%). Među članovima različitih političkih grupa, najviše ima pristalica manjih partija (27%), osoba sa univerzitetskim obrazovanjem (11%), a zatim glasača SNS i DSS (8%). Mladi ljudi su uglavnom članovi sportskih društava (6%), a onda političkih partija (4%).

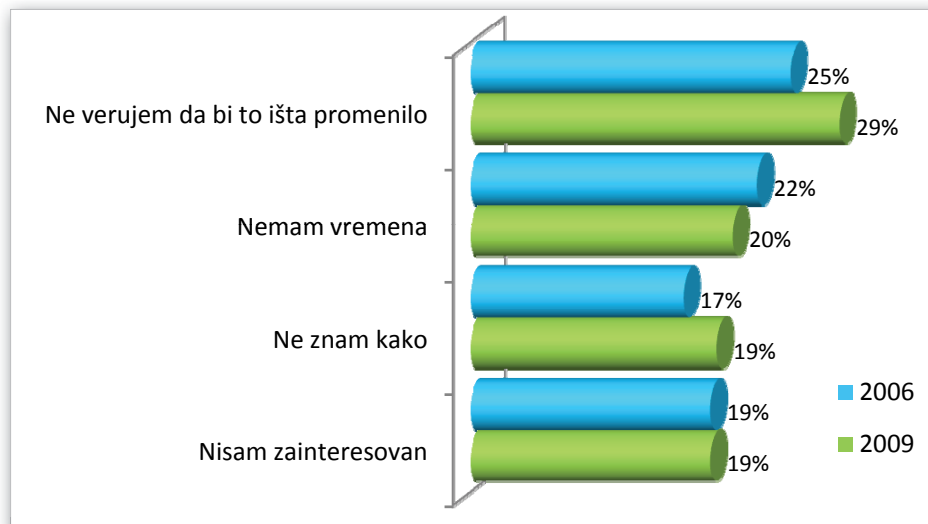
Kao da su građani u svakodnevnoj borbi za lični opstanak izgubili volju da udruže snage i suoče se sa novim izazovima. Pripadanje nekoj grupi najčešće podrazumeva dodatno angažovanje u slobodno vreme, čega je sve manje u pooštrenim uslovima i konkurenciji u radnom procesu. Takođe, sistem vlasti nije pokazivao dovoljno interesovanja niti je stvarao povoljne uslove za ovakvo angažovanje građana. Treba naglasiti da je za većinu grupa, osim političkih partija, značajno izmenjen način finansiranja, u čemu se mnogi još uvek ne snalaze. Pojašnjenje se može tražiti i u vrednosnom jazu. Sa jedne strane su stariji građani sa kolektivnim duhom i paternalističkim pristupom, zaglavljani u svojim ulepšanim uspomena na „stara vremena“ i bez progresivnih ideja. Sa druge strane su generacije mladih sa izraženim individualizmom i konformizmom, razočarani u stalno odlaganje bolje budućnosti. Najzad, izvesno je da postoji neki vid „zamora materijala“ među građanima, kao i nedostatak vere da se ličnim angažovanjem može dovesti do bilo kakve kvalitetne promene. Ako se tome doda činjenica da je srednja generacija oslabljena odlaskom u inostranstvo skoro 300.000 onih koji su u vreme represivnog režima bili madi i ambiciozni, postaje jasnije zašto građani tako teško nalaze nešto što bi bilo vredno njihovog angažovanja.

Grafikon 6: Da li ste u proteklih 12 meseci preduzeli neku akciju da biste pokrenuli rešavanje nekog konkretnog problema u vašoj zajednici?

Osnova: Celokupna ciljna populacija

Koji su osnovni razlozi zbog kojih niste preduzeli nikakvu akciju u cilju rešavanja nekog konkretnog problema u zajednici

Svaki deseti građanin (11%) preduzeo je neku akciju u pravcu rešavanja nekog konkretnog problema u njihovoj zajednici, što je čak i manje nego 2006. godine. Kao i u 2006. godini, razlozi zbog nepreduzimanja nikakve akcije su različiti, ali najčešće – i

nešto više nego u 2006. godini – građani jednostavno ne veruju da bi to išta promenilo. Muškarci su bili aktivniji (15%) nego žene (7%), osobe od 45 do 60 godina (14%) aktivnije nego mlađa populacija (6%), visokoobrazovani (18%) su bili aktivniji nego oni sa osnovnim obrazovanjem (7%). Glasači DSS (24%) i oni koji podržavaju manje političke partije (22%) su među najaktivnijim građanima, dok su najmanje aktivni bili glasači SRS (5%). Vidljivo je da se za društveno angažovanje pre odlučuju oni koje imaju više slobodnog vremena (muškarci i stariji), ili oni koji svoje ideje ne mogu da nametnu kroz strukture vlasti (DSS i neopredeljeni). Visoko obrazovani imaju razvijeniju društvenu svest i lakši pristup informacijama, dok su glasači SRS tradicionalno verni partiji i nemaju interesa da iskaču iz uloge odanog člana.

Razlozi zbog kojih se građani ne odlučuju na akciju su prevashodno zasnovani na verovanju da to ništa neće promeniti (29%). Zatim je takva pasivnost prourokovana nedostatkom slobodnog vremena (20%), 19% je navelo da ne zna kako i 19% je bilo nezainteresovano. Muškarci su češće skloni da veruju da oni ne mogu da dovedu do bilo kake promene (31%) nego žene (26%), stariji od 60 godina (33%), osobe srednjeg nivoa obrazovanja (30%), glasači SPS (46%) i DSS (45%). Velike razlike su uočljive i kada je reč o stanovnicima različitih regiona, pa više onih koji žive u Centralnoj Srbiji (35%) i ruralnim naseljima (32%) ne veruje da može išta promeniti nego žitelji Vojvodine (19%) i urbanih naselja (26%).

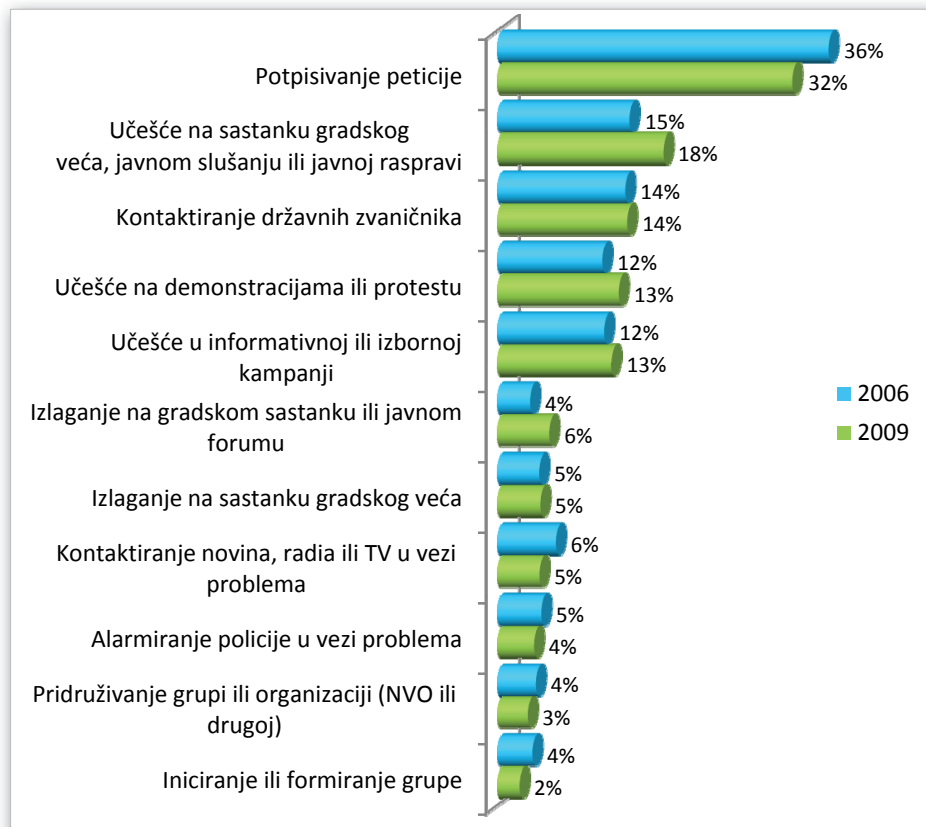
Nedostatak vremena kao razlog za odsustvo aktivizma najčešće su navodili oni između 30 i 40 godina starosti (28%) i visokoobrazovani (25%), što i jesu radno najangažovanije grupe. Visokoobrazovani prihvataju sve veće izazove da bi očuvali poziciju, a ostali rade i po nekoliko poslova da bi očuvali egzistenciju. Takođe je zanimljivo da nedostatak vremena kao razlog za nepreduzimanje akcije je češći među ispitanicima iz Vojvodine (29%) nego onima koji žive u Beogradu i Centralnoj Srbiji (17%). To nije lako povezati i zahteva dublju analizu, ako se izuzme mogućnost davanja odgovora zbog koga se neće osećati loše. Nedostatak vremena i nije toliko čest razlog za starije od 60 godina (7%) i glasače SPS (8%) što su u velikoj meri grupe koje se preklapaju.

Zanimljivo je da odgovor da „ne znaju kako“ su najčešće davale žene (22%) i mladi (23%), a najređe glasači SNS (8%). Žene i mladi su jako marginalizovane grupe, sa visokim stepenom socijalne isključenosti, pa je za očekivati da teže dolaze do informacija. Na prvi pogled je iznenađujuće da među glasačima SNS ima najmanje onih koji „ne znaju kako“, ali ako se poveže sa podatkom da su oni daleko češće davali odgovor „nemam vremena“, a da su u zbiru ova dva odgovora glasači većine stranaka izjednačeni, onda je jedino pitanje koliko su iskreno odgovarali i ko koliko izbegava da kaže da nešto ne zna.

Ne iznenađuje to da starije osobe (24%) nisu baš zainteresovane za rešavanje problema, kao i stanovnici Vojvodine (24%) i glasači DS (23%) koji to realizuju kroz pozicije vlasti. Manje nezainteresovani su oni između 30 i 44 godina starosti (15%), simpatizeri LDP (12%) i SPS (8%).

Grafikon 7: Molim vas opišite akciju koju ste preduzeli da biste pokrenuli rešavanje nekog konkretnog problema u vašoj zajednici?

Višestruki odgovori; Osnova: oni koji su preduzeli neku akciju sa ciljem rešavanja nekog konkretnog problema u zajednici tokom proteklih 12 meseci (11% ciljane populacije)

Kao i 2006. godine, većina građana je preduzela akciju potpisivanjem peticije (32%), zatim prisustvovanjem na različitim događajima/sastancima (18%), uspostavljanjem kontakata sa državnim zvaničnicima (14%), učestvovanjem na javnim protestima ili demonstracijama (13%) i u informativnim ili izbornim kampanjama (13%). S druge strane, izlaganje na gradskim sastancima ili javnim događajima je prilično retko (6%), kao i izlaganje na sastancima gradskog veća (5%), alarmiranje medija u vezi problema (4%), kao i obaveštavanje policije o nekom problemu (4%). Najzad, samo 3% građana se priključilo nekoj grupi ili nevladinoj organizaciji i 2% je iniciralo ili formiralo neku grupu.

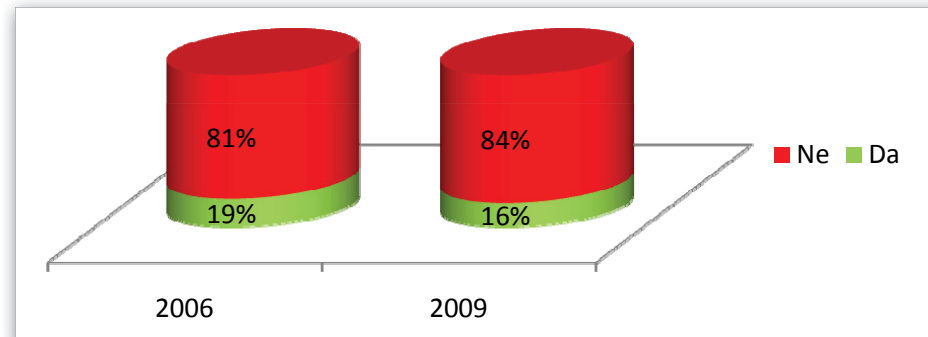
Uopšteno govoreći, procenat onih koji su bili aktivni je veći među muškarcima, oni između 45 i 60 godina starosti, osobama srednjeg obrazovanja, neodlučnima po pitanju koga bi podržali na izborima, odn. onima koji su odbili da se izjasne, ljudima iz Centralne Srbije i urbanih naselja.

Peticije su najčešće potpisivali glasači SNS (85%), žene (40%), manje obrazovani (58%) i osobe koje žive u Beogradu (49%), a najređe glasači DSS (10%). Važno je pomenuti i da među onima koji su prisustvovali nekim javnim skupovima/sastancima gradskog veća, mladi ljudi su najviše bili zastupljeni (49%), dok su oni između 30 i 44 godina starosti retko posećivali takve sastanke, samo 4%. Takođe se može primetiti da su muškarci (23%) češće prisustvovali na takvim skupovima nego žene (8%). Pri tom, oni su češći govornici na gradskim sastancima i javnim forumima (7% u poređenju sa 3%). Osobe sa višim ili fakultetskim obrazovanjem (11%) i oni koji žive u ruralnim naseljima (11%) češće imaju izlaganja na takvim sastancima nego osobe srednje dobi (45-60 godina, 2%) i stanovnici urbanih naselja (2%). Takođe, učešće u informativnim i izbornim kampanjama je uobičajnije za visokoobrazovane (31%), dok je isto slučaj kod samo 3% osoba srednjeg obrazovnog nivoa. Kada je u pitanju upozoravanje policije o postojećem problemu, simpatizeri SPS (24%) to čine najčešće, za razliku od glasača DS koji retko kontaktiraju policiju (6%) i glasača SNS, SRS, DSS i LDP koji to gotovo nikada ne čine. Najveći broj glasača SPS (35%) se pridružio nekoj grupi ili organizaciji (nevladinoj ili nekoj drugoj). Najzad, podaci pokazuju da su žene bile aktivnije nego muškarci u dve vrste aktivnosti: pristupanje nekoj grupi ili NVO (4% u poređenju sa 3% muškaraca) i pokretanje ili formiranje grupa (4% u poređenju sa 1% muškaraca).

Građani koji su nedovoljno zastupljeni u vlasti se najčešće opredeljuju za oblike participacije koji od njih ne zahtevaju veliko angažovanje, kao što je peticija. Najpasivnija je srednja generacija sa srednjom školom, koja nema vremena „da se bavi politikom“, a evidentan je i tradicionalni model u kome je to „muški“ posao. Upadljivo je odsustvo mladih, što govori da im ponuđeni klasični oblici nisu zanimljivi. Oni mnogo češće komuniciraju i vrlo brzo se mobilisu preko savremenih socijalnih mreža (Facebook, blogovi) pa u narednom istraživanju to treba uzeti u obzir. U sistemu vlasti kojim dominiraju muškarci, sasvim je očekivano da žene češće traže druge puteve za ostvarivanje uticaja.

Grafikon 8: Da li ste u proteklih 12 meseci sarađivali sa drugim ljudima iz vašeg sela / susedstva / zajednice kako bi doprineli svojoj zajednici?

Osnova: Celokupna ciljna populacija

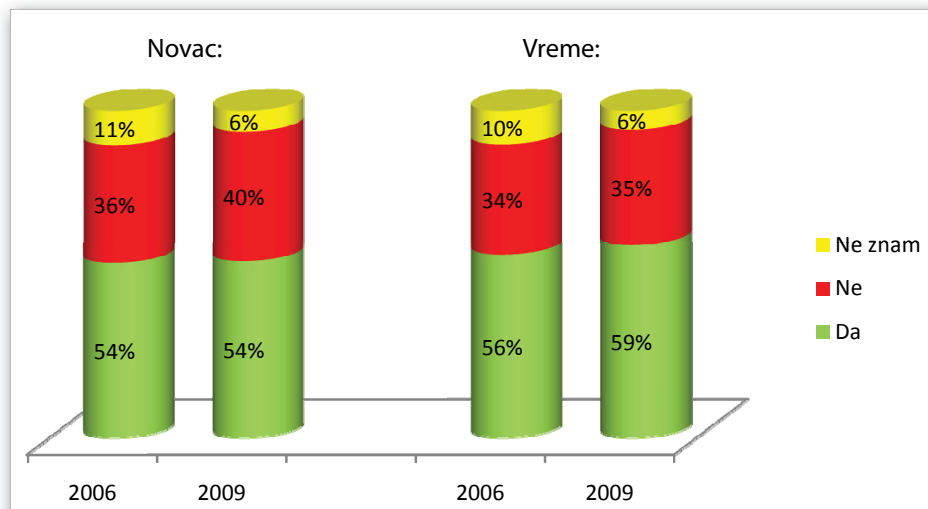

Samo 16% građana je izjavilo da su sarađivali sa drugima u zajednici kako bi postigli nešto za dobrobit zajednice, što je ponovo nešto ređe nego 2006. godine. Među onima koji su bili aktivni, više je muškaraca (20%) nego žena (12%), više osoba srednje dobi (30-44, 19%) nego mladih (13%), osoba višeg obrazovanja (22%) nego nižeg obrazovnog nivoa (10%). Glasači DSS (25%) su u većoj meri sarađivali sa drugima kako bi postigli nešto za dobrobit zajednice, dok su glasači SPS (7%) i LDP (9%) bili najmanje aktivni. Aktivizam je u većoj meri bio zastupljen među žiteljima Centralne Srbije (18%) i ruralnih naselja (19%) nego među osobama koje žive u Vojvodini (12%) i urbanim naseljima (13%).

Dobijeni rezultati nisu iznenađenje jer je kod obrazovanijih bolje razvijena društvena svest, kod srednje generacije vrednosni sistem koji podrazumeva kolektivni duh, dok se kod glasača DSS to može povezati sa njihovim konzervativizmom koji u osnovi podrazumeva ispunjavanje obaveza prema porodici i zajednici. Značajnu ulogu ima i stepen razvijenosti zajednice, odnosno neophodnost da se loše stanje koliko-toliko popravi.

Grafikon 9: Ukoliko neki projekat u zajednici ne doprinosi Vama direktno, ali doprinosi mnogim drugima koji žive u vašoj zajednici, da li biste dali svoj doprinos sprovođenju projekta?

Osnova: Celokupna ciljna populacija

S druge strane, kao što je bilo i 2006. godine, više od polovine građana, barem deklarativno, bilo bi spremno da priloži novac, a skoro 60% bi posvetilo vreme za dobrobit drugih ljudi u zajednici, čak i kada projekat ne doprinosi direktno njima samima.

Postoje zanimljive razlike u odgovorima građana i njihovoj spremnosti da posvete **vreme** projektima u njihovoj zajednici. U grupi onih koji su voljni da posvete vreme za dobrobit zajednice, više je muškaraca (65%) nego žena (53%), više onih između 30

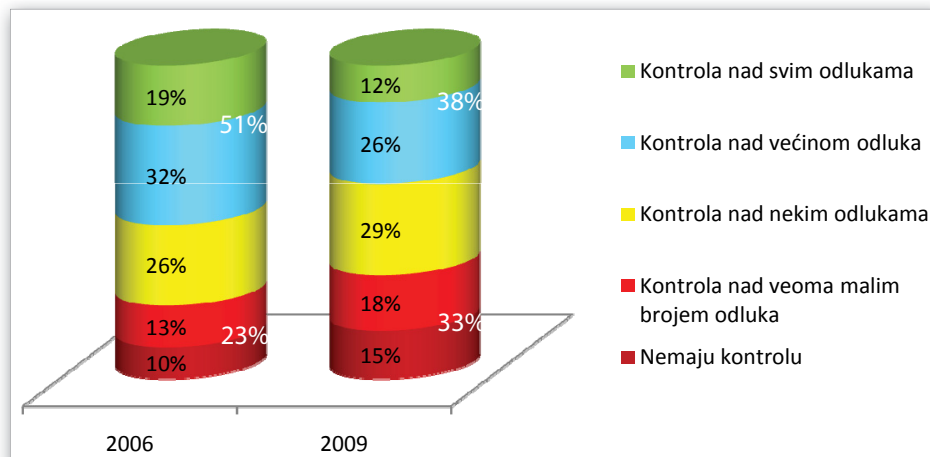
i 44 godina starosti (65%) nego starijih osoba (48%), osoba sa višim obrazovanjem (srednjoškolskim 66%, univerzitetskim 65%) više nego osnovnog obrazovnog nivoa (43%), glasača DSS (72%) više nego bilo kojih drugih uključujući neopredeljene (53%), stanovnike Beograda (64%) nego onih iz Vojvodine (54%), više stanovnika ruralnih (61%) nego urbanih zajednica (57%).

Za razliku od podataka koji pokazuju doprinos u vidu posvećivanja vremena, nisu vidljive veće razlike kada je reč o **novcu**. Samo se može uočiti da nešto više žitelja ruralnih naselja (55%) bi priložilo novac kao doprinos zajednici nego osobe koje žive u urbanim krajevima (53%).

Ovi rezultati još jednom pokazuju da solidarnost nije u jednostavnoj i direktnoj zavisnosti od toga koliko ko može da da. Kada je u pitanju vreme, na relaciji muško-žensko se može naslutiti upliv patrijarhalnog modela po kome je „žena za kuću“, na šta ukazuje podatak da su približno jednako spremni da daju novac. Za očekivati je da građani stariji od 60 godina imaju više slobodnog vremena nego novca, ali su spremniji da daju novac, jer su skloniji samoizolaciji. Ljudi najnižeg obrazovnog nivoa češće pripadaju socijalno ugroženim grupama i imaju osećaj da su oni ti koji treba da primaju a ne da daju. Očekivano je da su ljudi u malim zajednicama solidarniji nego u velikim gradovima; oni su češće u situaciji da rešavaju probleme koristeći sopstvene resurse. Činjenica da oni koji žive u Beogradu su manje voljni da prilože novac bi se mogla obrazložiti većim nepoverenjem, zato što je njima teže da uvide direktne rezultate postignute novcem koji su priložili nego što je to slučaj u manjim zajednicama.

Osnaživanje

Grafikon 10: U kojoj meri građani osećaju da imaju kontrolu nad sopstvenim životom i svojom lokalnom zajednicom?

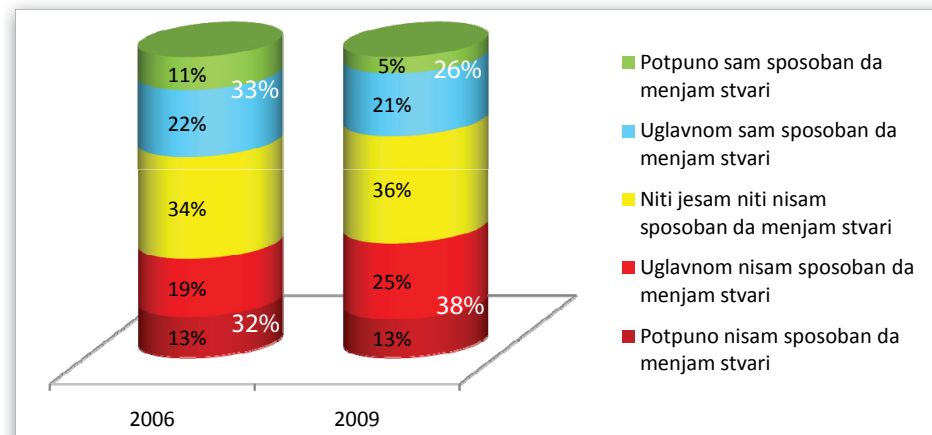

U poređenju sa 2006. godinom, ljudi sve više gube osećaj da imaju moć da promene stvari u sopstvenim životima i lokalnoj zajednici. Osećaj kontrole nad svim ili većinom odluka opao je sa 51% na 38%, dok osećaj nedostatka kontrole ili kontrole nad veoma malim brojem odluka je porastao sa 23% na 33%.

Osećaj da imaju kontrolu nad svim ili većinom odluka je prisutniji među muškarcima (44%) nego među ženama (32%). Osobe između 30 i 44 godina starosti (45%), one višeg obrazovanja (44%), glasači DS i DSS (44%) kao i žitelji Beograda (42%) spadaju u grupu onih koji imaju više vere u sopstvene sposobnosti da kontolišu svoj život i zajednicu u kojoj žive. Nema većih razlika između drugih kategorija populacije. Međutim, ukoliko govorimo o nedostatku kontrole ili kontroli nad nedovoljnim brojem odluka, možemo uočiti da osobe sa preko 60 godina starosti se osećaju najmanje sposobnim da ista menjaju (45%), kao što je slučaj i sa osobama nižeg obrazovanja (45%), glasačima SRS (46%) i stanovnicima Centralne Srbije (40%).

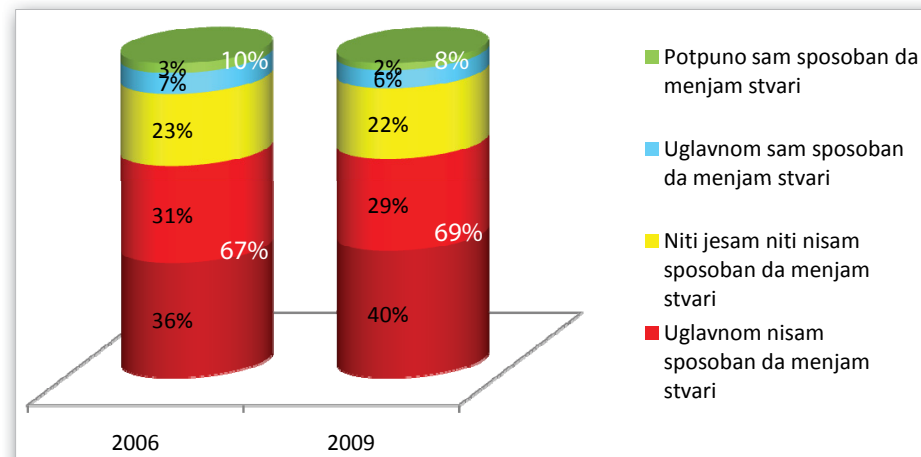
Iz ovoga proizilazi nekoliko faktora koji utiču na osećaj građana da imaju kontrolu nad sopstvenim životom ili zajednicom. Pre svega je u direktnoj korelaciji sa uobičajenom podelom uloga u donošenju odluka. Takođe je vidljivo da je osećaj kontrole jači u razvijenijim i bogatijim zajednicama, koje pružaju više mogućnosti izbora. To objašnjava osećaj samopouzdanja među stanovnicima Beograda, što je u većoj meri rezultat samo ideje da postoje mogućnosti od kojih mogu da biraju nego direktnog angažovanja u osvajanju kontrole.

Grafikon 11: Da li osećate da imate snage da donosite važne odluke koje mogu da promene tok vašeg života?

Ponovo je osećaj da mogu u potpunosti ili u velikoj meri da menjaju tok života opao sa 33% na 26%, dok je osećaj da ne mogu ništa da menjaju porastao sa 32% na 38%. Kao što se moglo i očekivati, mlađi ljudi u najvećoj meri osećaju da mogu da menjaju stvari (39% ispitanika starosti od 18 do 29 godina i 34% od 30 do 44 godina), zatim osobe sa višim obrazovanjem (34%), glasači DS (32%), stanovnici Beograda i urbanih naselja (28%). Veće razlike su vidljive među sve većim brojem onih koji se osećaju nemoćnim da menjaju tok svog života: 45% žena u poređenju sa 29% muškaraca, 56% starije populacije, 53% manje obrazovanih, 66% pristalica SPS i 60% SRS, osobe koje žive u Centralnoj Srbiji (40%) i u ruralnim oblastima (41%).

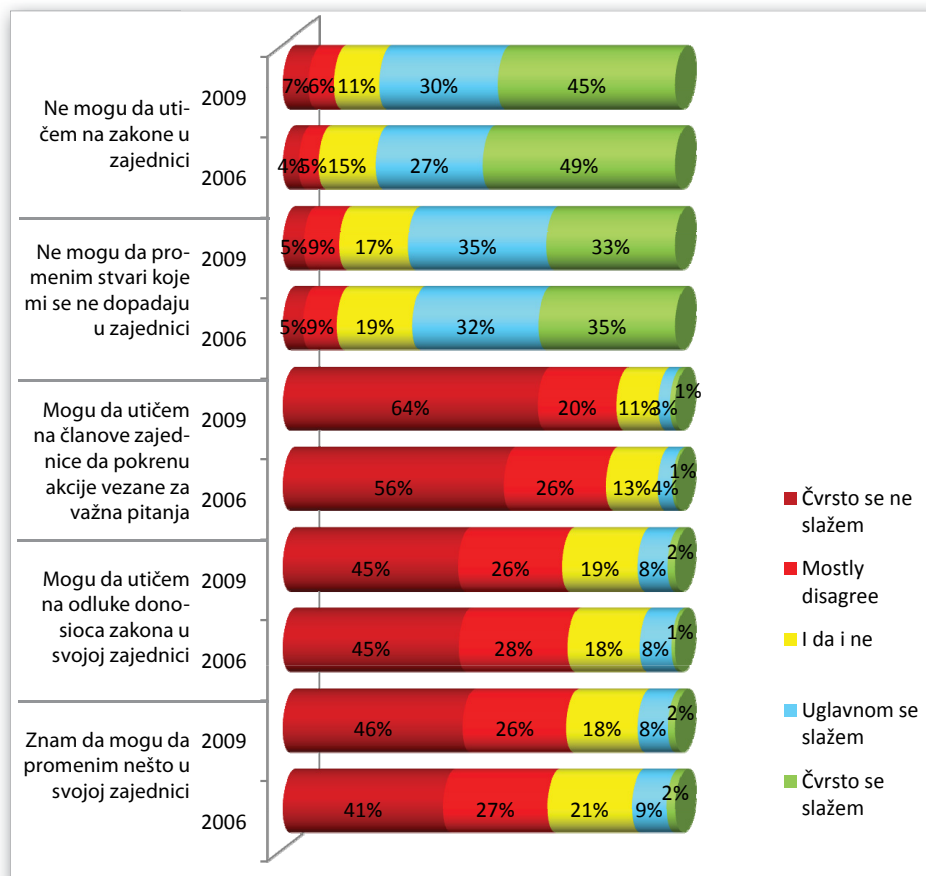
Grafikon 12: Da li verujete da možete da menjate stvari koje vam se ne dopadaju u vašoj zajednici?

Podaci koji predstavljaju odgovore date na ovo pitanje ne razlikuju se mnogo od onih iz 2006. godine. Primetan je blagi porast u broju onih koji osećaju da mogu da promene stvari u svojoj zajednici (sa 10% na 8%), kao i manji pad u broju onih koji misle da nisu u stanju da išta menjaju, sa 67% na 69%. Kao i u 2006. godini, više od polovine građana nije u stanju da oceni može li ili ne da promeni sopstveni život.

Kao što je i očekivano, stariji (80%) su u većoj meri nesigurni u sopstvene sposobnosti da donose promene nego mladi ljudi (58%). Isto tako osobe sa osnovnim obrazovanjem (72%) su nesigurnije nego oni sa univerzitetskom diplomom (62%), dok simpatizeri SPS (86%) imaju manje samopouzdanja nego glasači LDP (60%).

Grafikon 13.1: U kojoj meri se slažete sa sledećim izjavama?

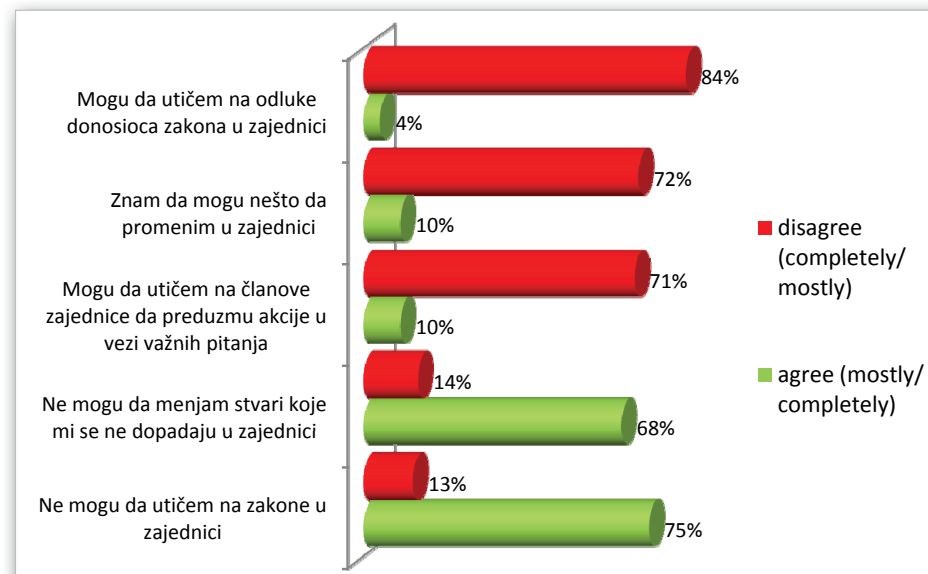

U poređenju sa 2006. godinom, osećaj nedostatka moći da utiču ili menjaju stvari u sopstvenoj zajednici se blago proširio (sa 41% na 46%), naročito kada je reč o mogućnosti da se utiče na članove zajednice da pokrenu akciju vezanu za važna pitanja (sa

56% na 64%), i u takvim slučajevima ljudi se osećaju još nesigurnijim. Kao i u 2006. godini, velika većina se slaže da niti mogu da promene niti da utiču na zakone u njihovoj zajednici. Ipak ništa se nije promenilo u mišljenju ljudi da mogu da utiču na odluke donosioca zakona u njihovoj zajednici.

Ovo je jak pokazatelj da građani gube samopouzdanje i veru da mogu da ostvare promenu u skladu sa svojim interesima. Moglo bi se očekivati da će sve veća centralizacija vlasti kod građana izazivati povećan otpor, ali je očigledno prevladao osećaj razočarenja zbog skromno ostvarenih očekivanja nakon promene režima.

Grafikon 13.2: U kojoj meri se slažete sa sledećim izjavama (2009)?

Velika većina ispitanika (75%) veruje da nema nikakav uticaj na odluke u zajednici, niti bilo kakvu mogućnost da promeni ono što ne voli u sopstvenoj zajednici (68%).

Osećaj da nisu u stanju da vrše uticaj na odluke u zajednici je jači kod žena (76%) nego muškaraca (73%), osobama sa osnovnim obrazovanjem (79%) nego sa visokim (68%), kod najstarijih (79%) u odnosu na mlade (69%), u Centralnoj Srbiji (78%) prema Vojvodini (70%) i Beogradu (73%), kao i kod građana sela (78%) u odnosu na grad (72%). Zanimljivo je da je ovaj osećaj daleko izraženiji kod glasača partija na vlasti, odn. DS (81%) i SPS (83%) nego kod opozicionih DSS (68%) i LDP (69%). Odnosi su istovetni i kada je u pitanju osećaj nedostatka sposobnosti da menjaju ono što im se ne dopada u zajednici.

Sastav onih koji imaju pozitivno mišljenje o svojim sposobnostima da nešto menjaju varira, tako da je osećaj da mogu da vrše uticaj na članove zajednice da preduzmu

akcije rasprostranjeniji među muškarcima (12%) nego među ženama (7%), osobama sa univerzitetskim obrazovanjem (15%) u većoj meri nego među onima sa osnovnom školom (4%), glasačima manjih partija (21%) u odnosu na glasače partija na vlasti, odn. DS (9%) i SPS (6%), gradska zona (14%) u odnosu na seosku (6%).

Veće samopouzdanje u smislu da „Ja **znam** da mogu da dovedem do promene u mojoj zajednici“ je i u ovom slučaju prisutnije među muškarcima (13%) nego među ženama (7%), mlađim osobama (15%) u odnosu na ljude od 30 do 44 godina i najstarije (7%), među osobama višeg obrazovanja (17%) u odnosu na one sa osnovnom školom (6%), glasače nekih manjih partija (18%) i LDP (15%) u odnosu na pristalice SNS (9%), DSS (8%) i SPS (7%). Treba istaći da je samopouzdanje veće kod stanovnika Centralne Srbije (12%) nego u Beogradu (7%) i Vojvodini (7%), 14% žitelja sela u odnosu na 6% onih koji žive u gradovima.

Najviši nivo samopouzdanja u smislu sposobnosti da utiču na odluke donosioca zakona u zajednici je prisutan među muškarcima (6%), visokoobrazovanim (7%) i pristalicama manjih političkih partija (12%).

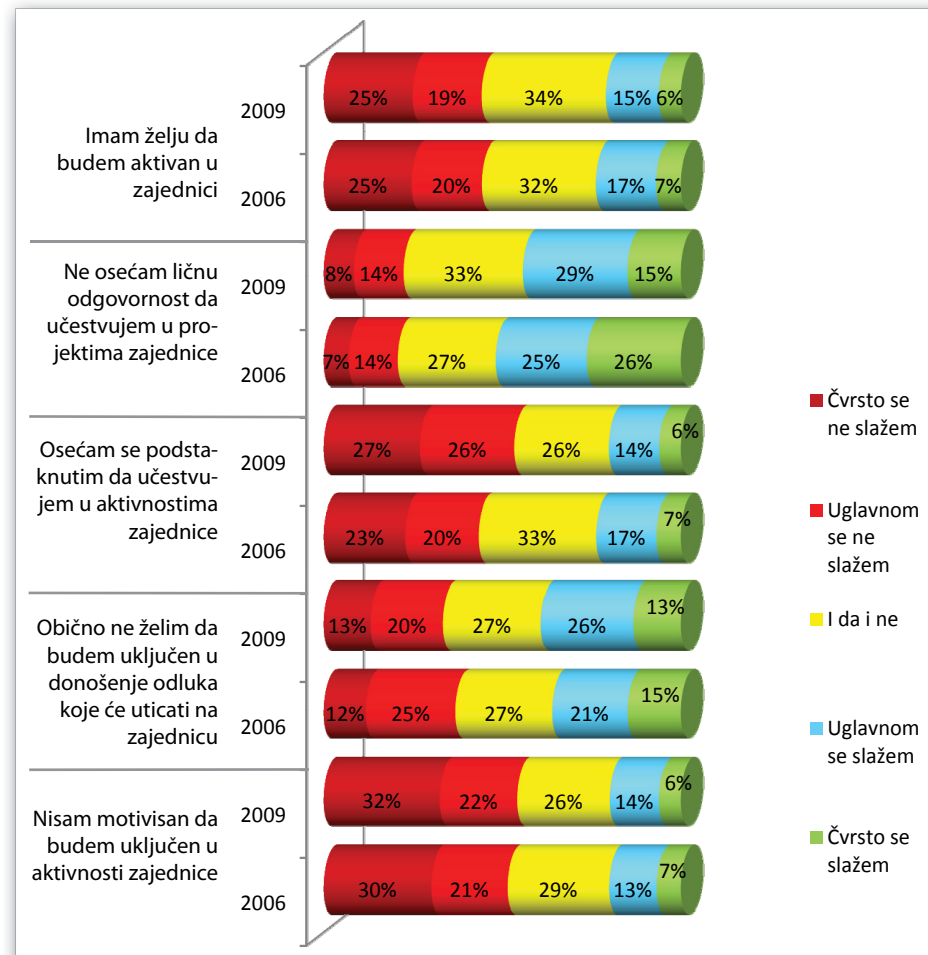
Rezultati razvrstani po polu, generacijama, obrazovnom nivou i vrsti naselja su očekivani, konstantno se ponavljaju i više puta su komentarisani. Izrazito jak osećaj nemoći glasača vodećih partija nije lako objasniti, a može biti uzrokovan ljutnjom što se odluke donose daleko od njih.

U poređenju sa 2006. godinom, još manje ljudi se oseća podstaknutim da učestvuje u aktivnostima u zajednici (24% u 2006. prema 20% u 2009. godini). Samim tim je i procenat onih koji nisu podstaknuti za učešće porastao za 10% (sa 43% u 2006. na 53% u 2009. godini).

Motivacija za uključivanje u zajednicu je jače izražena kod muškaraca (24%) nego kod žena (15%), kod mladih (24%) u odnosu na stare (16%), kod onih sa srednjim obrazovanjem (23%) nego kod građana sa osnovnim (14%) i visokim obrazovnim novoom (19%), u Centralnoj Srbiji (23%) prema Beogradu (17%) i Vojvodini (15%), u selu (28%) nego u gradu (14%). U odnosu na političku orijentaciju motivacija je prisutnija kod glasača manjih partija (35%), LDP (30%), SRS i DSS (29%) nego kod SNS (17%) i SPS (14%).

Samo nešto više od trećine građana (39%) ima želju da učestvuje u donošenju odluka u zajednici. Među onima koji to obično **ne žele** više je žena (46%) nego muškaraca (32%), najstarijih (48%) u odnosu na ostale generacije (37%), sa osnovnom školom (47%) prema visoko obrazovanim (33%), iz Vojvodine (48%) nego iz Beograda (33%). Najslabiju želju za učešćem u donošenju odluka imaju apstinenti (45%), glasači SPS (44%) i DS (42%) u odnosu na pristalice LDP i SRS (34%) i simpatizere manjih partija (20%).

Grafikon 14.1: Motivisanost za učešće u aktivnostima zajednice - U kojoj meri se slažete sa sledećim izjavama?

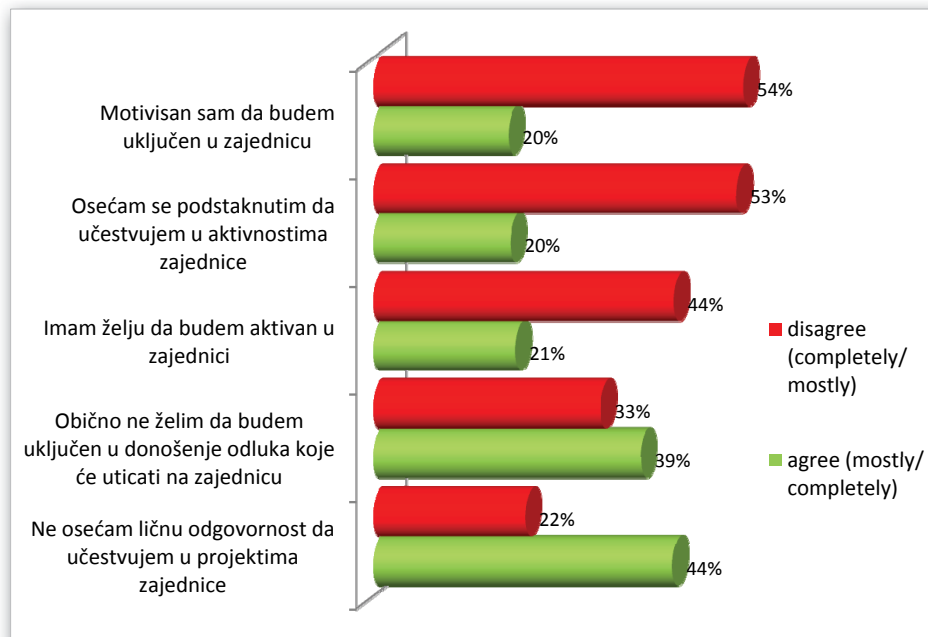

Osećaj da ljudi nisu **podstaknuti da učestvuju** u aktivnostima zajednice je sve izraženiji i tek svaki peti građanin ima pozitivno mišljenje. Unutar pojedinih grupa su slični odnosi kao u prethodnim odgovorima. Tako manje žena ima takav osećaj (17%) u odnosu na muškarce (23%), najstariji (17%) u odnosu na mlade (23%). Izrazito je velika razlika u odnosu na obrazovni nivo, gde je duplo manje onih sa osnovnim obrazovanjem (12%) u odnosu na srednjeobrazovane (24%). U odnosu na političku orijentaciju osećaj motivisanosti je najslabiji kod apstinenata (12%), glasača SNS (12%) i SPS (13%) prema glasačima DS (25%), SRS (27%) i manjih partija (38%). Kod građana Beograda i Vojvodine (16%) ovaj osećaj je daleko slabiji nego u Centralnoj Srbiji (24%), a razlika je slična i odnosu grad (16%) selo (25%).

Skoro polovina građana (44%) nema osećaj **lične obaveze** da učestvuje u projektima zajednice. Takvih je najviše među starijom populacijom i u Vojvodini (52%). Takođe je zanimljivo da je veliki broj glasača velikih partija bez osećaja odgovornosti – DS (52%) i SNS (50%), dok se najogovornijima osećaju simaptizeri manjih stranaka (30%), pa potom LDP (34%) i DSS (35%).

Želja za aktivizmom u zajednici je takođe slabo izražena i kreće se u nivou od 21%, što se preklapa sa motivacijom i podstaknutošću na aktivizam. Ova želja je skoro duplo veća kod muškaraca (27%) nego kod žena (15%), dok je po generacijama najveća kod osoba od 30 do 44 godine (23%). Takođe je daleko slabija kod glasača SPS (13%) i LDP (14%) u odnosu na pristalice manjih partija (38%) i DS (28%). U Vojvodini (15%) je slabije izražena nego u Centralnoj Srbiji (24%), kao i u gradu (16%) u odnosu na selo (26%).

Grafikon 14.2: Motivisanost za učešće u aktivnostima zajednice - U kojoj meri se slažete sa sledećim izjavama?

Tokom 2009. godine, većina građana niti se osećala podstaknutim da učestvuje u aktivnostima zajednice, niti je bila motivisana da bude uključena u zajednicu, a tek nešto više od svakog petog ispitanika se osećao lično odgovornim da učestvuje u projektima u zajednici.

Razlozi zbog nedostatka aktivizma su uglavnom manjak osećaja lične odgovornosti da se učestvuje u projektima u zajednici (44%), kao i opšti nedostatak volje za uče-

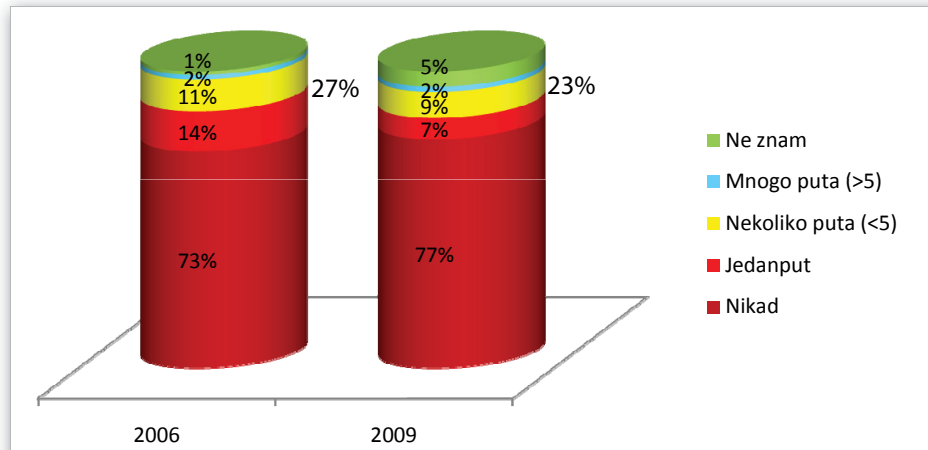
šćem (39%). Samo 21% građana ima želju za aktivizmom, dok 44% nema takvu želju. Osećaj podstaknutosti da učestvuju u aktivnostima u zajednici poseduje samo 20% građana, dok je 53% izjavilo suprotno. Na posletku, samo 20% građana je motivisano da bude uključeno u zajednicu, dok više od polovine (54%) nije motivisano da bude uključeno.

Nedostatak osećaja lične obaveze da učestvuju u projektima u zajednici je rasprostranjeniji među ženama (45%) nego među muškarcima (42%), najstarijom populacijom (52%), osobama nižeg obrazovnog nivoa (49%), pristalicama DS (52%), žiteljima Vojvodine (52%) i ruralnih naselja (48%). Slična podela je vidljiva i po pitanju nedostatka želje da budu uključeni u donošenje odluka koje se tiču zajednice, pri čemu su žene značajno više nevoljne (46%) nego muškarci (32%). Veća želja, osećaj podstaknutosti i motivisanosti da budu uključeni je vidljiviji među muškarcima, mlađim osobama, osobama sa višim obrazovanjem, pristalicama manjih političkih stranaka, stanovnicima Centralne Srbije i sela. Kao ilustracija može da posluži podatak da se duplo više osoba nižeg obrazovnog nivoa (12%) oseća podstaknutim u poređenju sa osobama srednjeg obrazovanja (24%). Ista proporcija je i kada je reč o motivaciji među osobama koje žive u gradu ili selu, te 28% seoskog i 14% gradskog stanovništva je motivisano da učestvuje. **Drugim rečima, treba ohrabrivati žene, najstarije, osobe nižeg obrazovanja, pristalice vodećih političkih partija, stanovnike Beograda i Vojvodine, kao i gradsko stanovništvo da budu aktivniji u svojim zajednicama.**

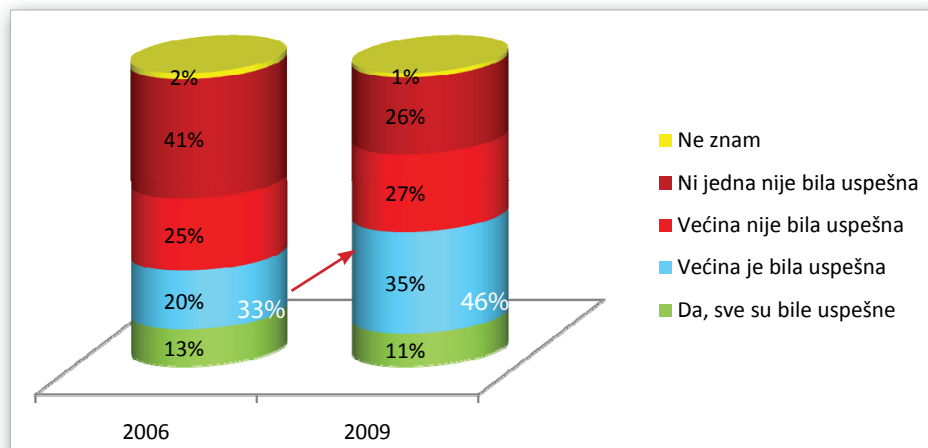
Kada se posmatra politička orijentacija, najslabije su osnaženi glasači SPS, što se može povezati sa strukturom u kojoj preovlađuju stariji i žene, ali i sa osećajem odbačenosti jer su podržavali režim koji je uveo zemlju u sukobe. Zanimljivo je da su nalazi za glasače LDP vrlo slični, ali je za očekivati da su razlozi sasvim drugačiji. Podršku ovoj partiji najčešće daju mladi, obrazovani, iz urbanih sredina, ali je očigledno da ovde nije u pitanju osnaživanje nego dominantni uticaj jedne od osnovnih ideja liberalizma a to je individualna sloboda. Sa druge strane, glasači vodeće partije, DS, imaju želju da učestvuju, ali je osećaj lične odgovornosti za to vrlo slab. Stiče se utisak da svu odgovornost prebacuju na lidere stranke koji su u svim strukturama vlasti i odluke donose negde daleko od građana.

Grafikon 15: Motivisanost za učešće u aktivnostima u zajednici - U kojoj meri se slažete sa sledećim izjavama?

Tokom proteklih 12 meseci, koliko često su se ljudi u vašoj zajednici okupili da zajedno pišu peticiju zvaničnicima Vlade ili političkim liderima radi neke dobrobiti za zajednicu?

Da li je neka od tih peticija bila uspešna?

Većina građana (77%) je izjavila da ljudi u njihovim zajednicama nikada nisu zajednički pisali peticiju vladinim zvaničnicima ili političkim liderima u cilju postizanja neke dobrobiti za zajednicu (još manje nego 2006. godine). Međutim, u poređenju sa podacima iz 2006., porastao je procenat uspešnosti tih peticija (33% 2006. prema 46% 2009. godine).

Samo 7,2% ispitanika je izjavilo da su samo jedanput pisali peticiju, 8,8% su isto učinili manje od 5 puta i samo 1,7% je učestvovalo u takvoj inicijativi više od 5 puta. Interesantno je imati u vidu da među glasačima različitih političkih partija, najviše ima simpatizera SPS, čak 94% koji nikada nisu zajedno pisali peticiju vladinim zvaničnicima ili političkim liderima zarad nečega što je za dobrobit čitave zajednice. Osim toga ne postoje neke značajnije razlike između građana na osnovu drugih karakteristika.

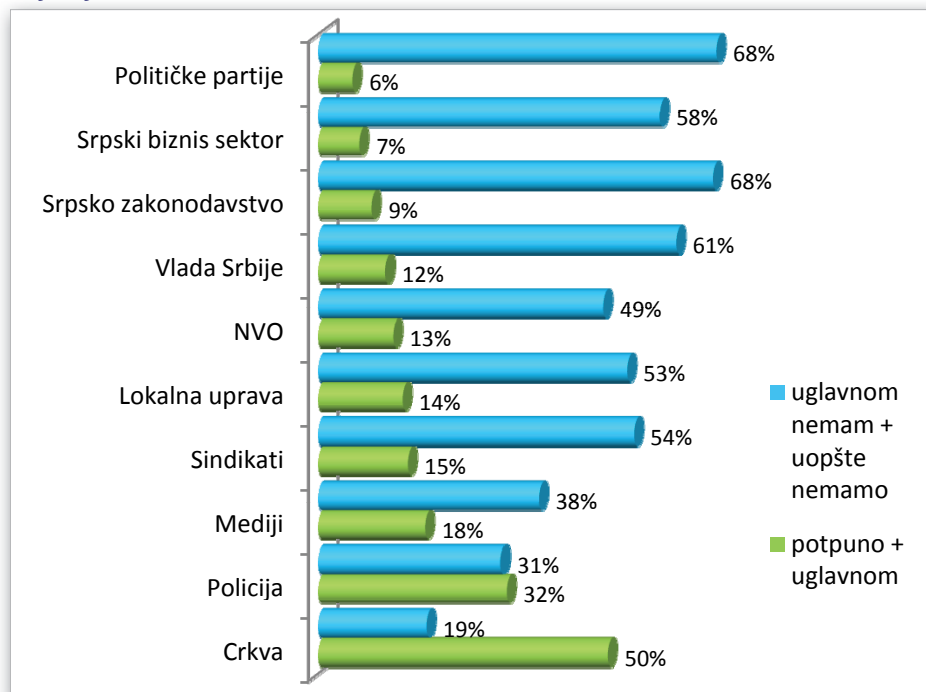
Kada govorimo o uspešnosti, interesantno je zabeležiti geografske razlike – inicijative stanovnika Centralne Srbije su bile uspešnije nego onih koji žive u Beogradu (38%), ili drugim rečima procenat neuspešnih peticija u Beogradu je 46%, a u Centralnoj Srbiji samo 18%. Isto važi i za ruralna naselja – te inicijative su uglavnom bile uspešne u 61% slučajeva (u poređenju sa urbanim naseljima – 33%), a uglavnom neuspešne u 39% slučajeva (u poređenju sa 65% u urbanim oblastima). Peticije glasača DSS (64%) su bile uspešnije nego peticije glasača SPS (23%), dok su peticije koje su pisale osobe sa univerzitetskim obrazovanjem (61%) bile uspešnije od onih koje su pisale osobe sa srednjoškolskim obrazovanjem (49%).

Generalni utisak je da građani jako slabo koriste ovaj mehanizam za vršenje pritiska na vlast. Može se izvući i zaključak da intenzitet potreba i direktnija povezanost sa problemom podstiču ljude, što je slučaj u malim i ekonomski slabo razvijenim zajednicama. Teško bi se moglo tvrditi da su građani sela i Centralne Srbije svesniji, veštiji i uporniji u svojim zahtevima. Pre bi se moglo povezati sa tim da se u Beogradu kao administrativnom centru obično pokreću inicijative koje zahtevaju krupne promene, upućene vrhu državne vlasti i zahtevaju složenije procedure. Sa druge strane, u manjim zajednicama su očigledno zahtevi takve prirode i nivoa da nadležni nalaze načina da im izađu u susret.

Viši nivo obrazovanja i društvene svesti obično podrazumeva bolje poznavanje onoga što bi moglo i trebalo da se postigne i budi veća očekivanja, što utiče na subjektivni osećaj da li je neka akcija uspešna ili ne.

Poverenje

Grafikon 16: U kojoj meri imate poverenja da navedene institucije rade u najboljem interesu društva?

Uz izuzetak crkve i u izvesnoj meri policije, poverenje u institucije da rade u najboljem interesu društva je veom nisko.

Polovina građana ima poverenja u crkvu, dok je 19% izjavilo da nema poverenja. U policiju ima poverenja 32% i skoro isti broj nema (31%), a pri tom su to jedine dve institucije u koje je poverenje veće nego nepoverenje. Od ove stavke pa nadalje, poverenje opada uz značajan rast nepoverenja. Samo 18% građana ima poverenja u medije, zatim 15% ispitanika veruje u sindikate i 14% u lokalne samouprave. NVO su negde na sredini ove podele, pri čemu 13% građana iskazuje poverenje i 49% nepoverenje u NVO. Ovi podaci su i pored toga bolji u odnosu na one koji pokazuju stavove građana prema Vladi Srbije, zakonodavstvu i poslovnom sektoru. Političke partije su na dnu ovog „lanca poverenja“ sa 6% građana koji imaju poverenja i ogromnom većinom (68%) koja nema poverenja u partije.

U crkvu uglavnom najviše imaju poverenja stariji (60%), osobe sa osnovnim obrazovanjem (54%), stanovnici Beograda (53%), glasači DSS (67%) i žitelji sela (54%). Najniži nivo poverenja u crkvu je prisutan među osobama koje su se izjasnile da ne bi glasale na parlamentarnim izborima (38%).

Poverenje u policiju su ponovo u najvećoj meri pokazali stariji ispitanici (41%), osobe osnovnog obrazovnog nivoa (36%), glasači DS (47%) i žitelji Vojvodine (41%). Ponovo je poverenje na najnižem nivou među onima koji ne bi glasali (22%).

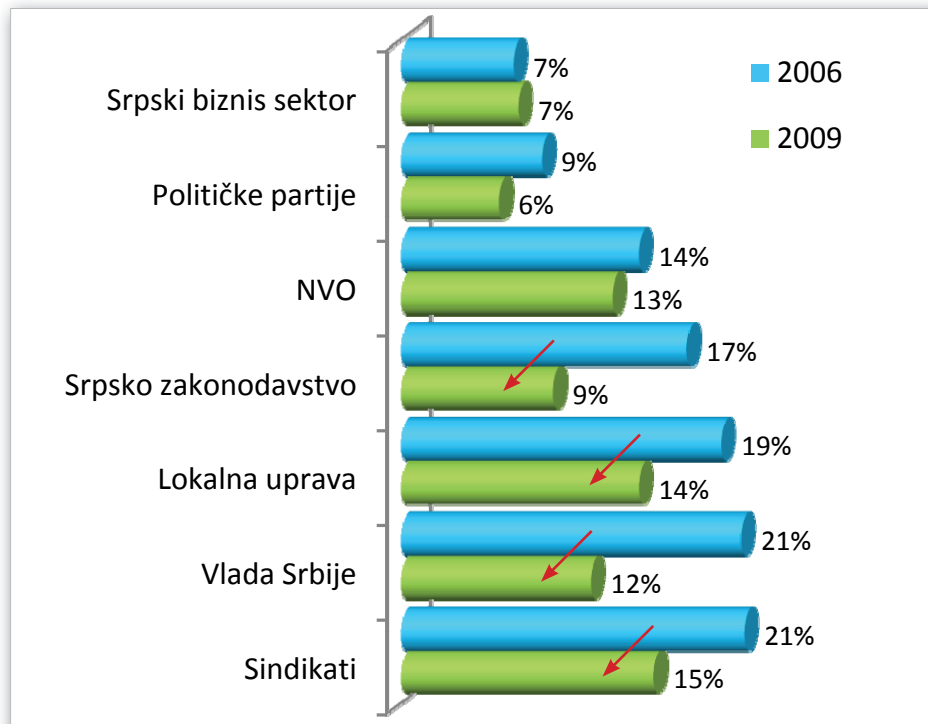
Kao što se moglo i očekivati, medijima najviše veruju osobe sa univerzitetskim obrazovanjem (25%), a najmanje osobe osnovnog obrazovnog nivoa (12%). U poređenju sa drugim karakteristikama ispitanika, može se zapaziti da simpatizeri DS najviše veruju medijima (30%), zatim sindikatima (25%) i lokalnoj samoupravi (23%).

Poverenje u NVO se smanjuje kako se povećavaju godine i smanjuje nivo obrazovanja. Najviše najmlađih veruje NVO (18%), dok u toj grupi najmanje ima najstarijih (8%), 19% osoba sa univerzitetskim obrazovanjem veruje NVO i samo 6% onih sa osnovnim obrazovanjem. Među pristalicama različitih političkih partija, najveći stepen poverenja u NVO imaju glasači LDP (27%), zatim simpatizeri „drugih“ političkih opcija (20%), dok najmanje poverenja imaju glasači SNS (6%) i oni koji ne bi glasali (8%).

Kao što je bilo i za očekivati, najviše poverenja u Vladu Srbije su iskazali glasači DS (24%), dok su najmanje poverenja (7%) iskazali oni sa osnovnim obrazovanjem, pristalice SRS, neopredeljeni i oni koji ne bi glasali (6%). Sličan raspored procenata, ali u nešto manjoj meri je prisutan u odnosu ispitanika prema zakonodavstvu Srbije. U poslovni sektor u Srbiji najviše veruju mladi ljudi (14%) i pristalice LDP (12%), a u najmanjoj meri oni na najnižem obrazovnom nivou (4%). Kada posmatramo podatke koji odražavaju stavove građana prema političkim partijama, vidi se da glasači LDP im najviše veruju (12%), a kao što se moglo i očekivati, najmanje im veruju oni koji ne bi glasali (2%).

Razna istraživanja su pokazala da je u Srbiji kao postkonfliktnom društvu izražena „kriza identiteta“, a najveća je zbrka između vere i nacije. Tako se visok nivo poverenja u crkvu lakše može povezati sa slabošću države i preko simbola etničke pripadnosti, nego sa snagom same institucije. Iako je policija na drugom mestu po poverenju, isti broj građana (trećina) nema poverenja u policiju koja simbolizuje jaku hijerarhiju i autoritarnost, delom zbog sećanja na neslavnu ulogu koju je imala u prethodnom režimu, a delom i zbog slabosti da se suprotstavi narastanju kriminala i korupcije. Skromno poverenje u medije ukazuje da građani u najvećoj meri osuđuju njihovu komercijalizaciju, pristrasnost i uočljivu zavisnost od centara moći. Podatak da skoro polovina glasača vladajuće stranke ne veruje medijima posredno govori o objektivnosti informisanja u Srbiji. Zabrinjavajuće je da tek svaki deseti građanin Srbije ima poverenje u Vladu i Parlament. Naslućuje se jak osećaj otuđenosti države od građana i razočarenje što se tako neskriveno više bave interesima političkih partija koje ih čine nego javnim interesom. Zanimljivo je da raste poverenje u NVO što daje nadu da je „vreme plakanja“ nad izneverenim očekivanjima petooktobarskih promena na izmaku.

Grafikon 17: U kojoj meri imate poverenja da navedene institucije rade u najboljem interesu društva – % odgovora: „uglavnom + potpuno poverenje“

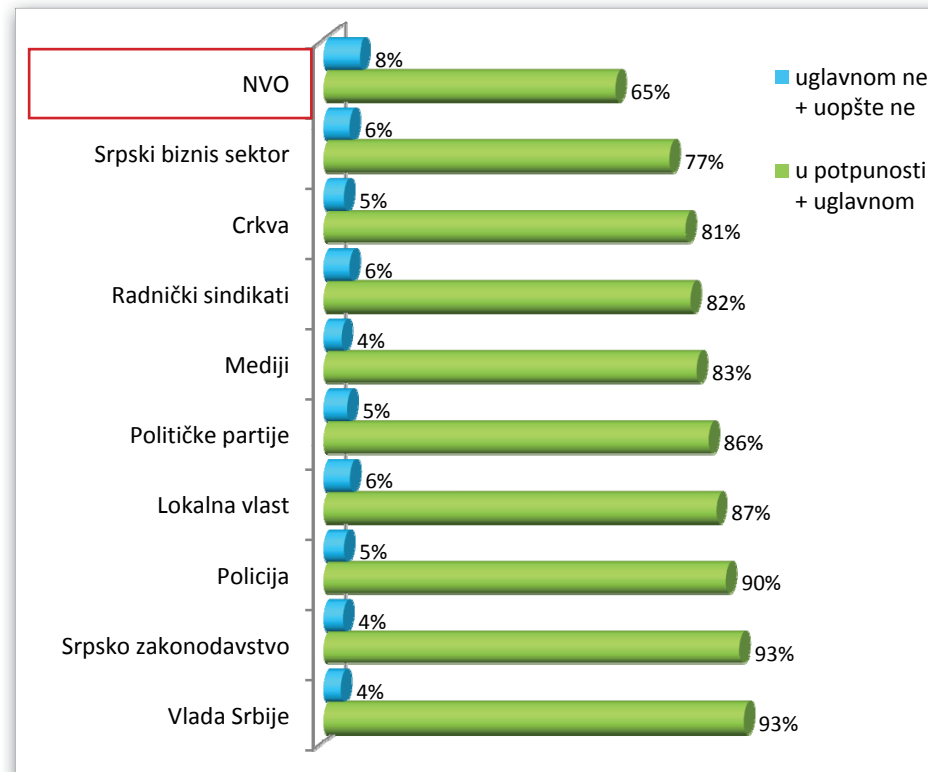

U poređenju sa podacima iz 2006. godine, poverenje u institucije opada, naročito kada je reč o zakonodavstvu i Vladi Srbije.

U poređenju sa 2006. godinom, vidljiv je opšti pad poverenja građana u institucije. Dok je 2006. godine 21% građana verovalo da najbolje pozicionirane institucije rade u najboljem interesu društva, 2009. godine se to poverenje spustilo na 15%. Najveći pad poverenja građana primetan je u njihovom stavu prema Vladi (od 21% na 12%) i zakonodavstvu (od 17% na 9%). Sledeću grupu čine sindikati (od 21% na 15%) i lokalna samouprava (od 19% na 14%). Pad od 3% vidljiv je u poverenju ispitanika da političke stranke rade za dobrobit društva, dok je pad od 1% zabeležen kod poverenja u NVO. Jedina grupa kod koje nema promena jeste poslovni sektor u Srbiji.

Ovo je prouzrokovalo promene u rangiranju ovih institucija. Sindikati su ostali na vrhu liste, dok se lokalna samouprava popela sa trećeg na drugo mesto. Pozicija Vlade se pomerila sa prvog na četvrto mesto, dok su političke stranke pale na samo dno liste. Kada je reč o NVO, nema značajnijih promena jer se taj procenat smanjio samo za 1%, ali mnogo značajnije je da su se u celokupnoj hijerarhiji NVO pomerile sa petog mesta (2006. godine) na treće mesto 2009. i time došle iznad Vlade.

Grafikon 18: Koliko bi svaka od navedenih institucija trebalo da bude odgovorna za ukupnu dobrobit društva?

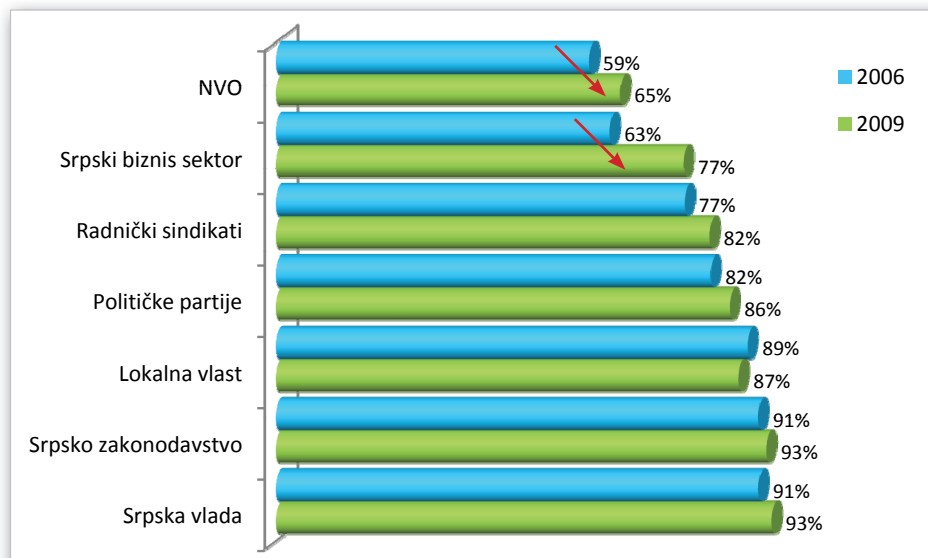
S druge strane, ljudi očekuju da institucije preuzmu odgovornost za opštu dobrobit društva, na prvom mestu Vlada Srbije i zakonodavstvo (93%). NVO su na kraju liste, ali ipak većina građana (65%) smatra da NVO treba da budu odgovorne za opštu dobrobit društva.

Ova očekivanja su podjednako raspoređena među stanovništvom različitih odlika. Postoji samo nekoliko izuzetaka. Možemo primetiti da građani srednjih godina (30-44 godina) imaju veća očekivanja od proseka, kao i da osobe sa srednjim obrazovanjem očekuju više nego ljudi drugih obrazovnih nivoa, ljudi na selu imaju veća očekivanja nego u gradu, kao i Centralna Srbija u odnosu na ostale regione. Odgovori na ovo pitanje variraju među ljudima različite političke pripadnosti. Glasaci opozicione DSS, koalicije oko SPS i glasači „drugih“ partija imaju maksimalna očekivanja (100%) da bi Vlada i zakonodavstvo trebalo da doprinesu opštoj dobrobiti društva. Glasaci vladajuće DS imaju nešto manja očekivanja (94%), glasači SNS i SRS koje su decenijama u opoziciji još manja (92%), dok glasači LDP imaju najmanja očekivanja (88%).

Što se tiče NVO, iako razlike nisu značajne u poređenju sa prosečnim procentima, možemo primetiti da osobe sa univerzitetskim obrazovanjem (71%) i glasači LDP (72%) smatraju da NVO treba da budu odgovorne, dok samo 53% glasača SPS misli tako. Osim toga, ljudi koji žive u ruralnim oblastima (59%) imaju manja očekivanja od NVO u odnosu na ljude koji žive u urbanim oblastima (69%).

Evidentno je da građani iz nerazvijenih područja i nižih društvenih slojeva više usmeravaju svoja očekivanja ka državnim institucijama. To su kategorije društva koje se najviše bore sa posledicama konfuzne i usporene privredne reforme i imaju snažan osećaj da je država odgovorna da brine o njima. Ne treba zanemariti podatak da je od 1.850.000 zaposlenih u Srbiji skoro trećina u državnoj administraciji. Što je niži kapacitet za promene to su veća očekivanja da drugi umesto njih rešavaju probleme.

Grafikon 19: Koliko bi svaka od navedenih institucija trebalo da bude odgovorna za ukupnu dobrobit društva? % odgovora „uglavnom + u potpunosti odgovorna“

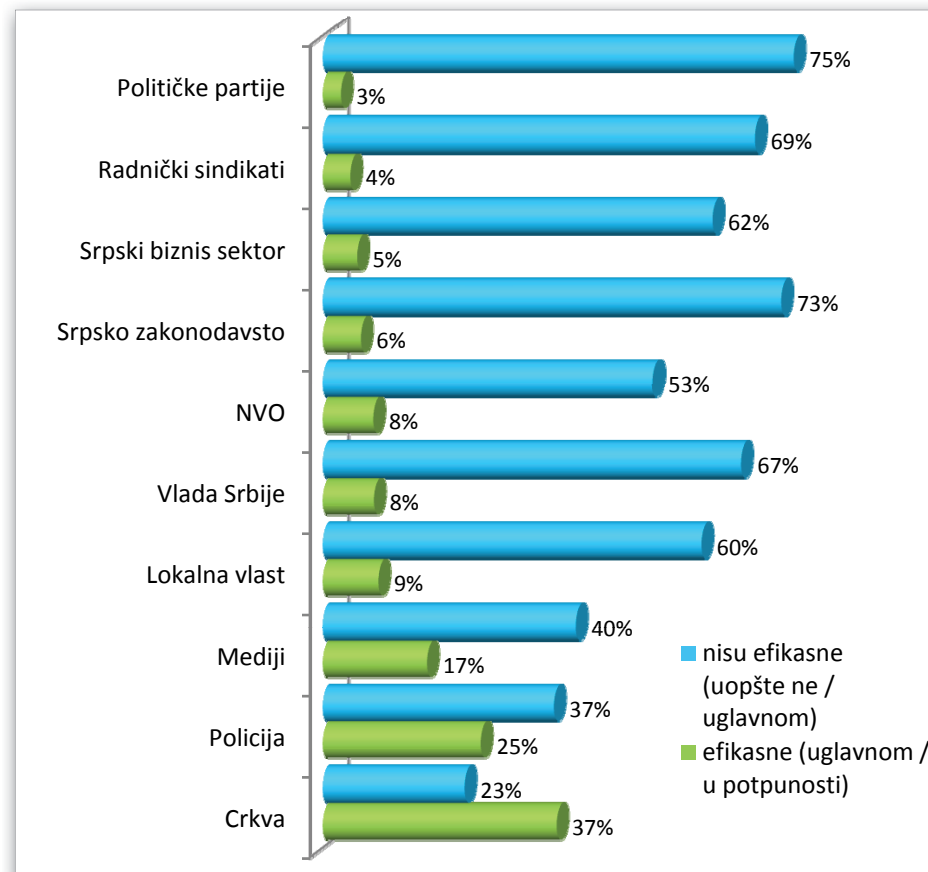

I dok je u poređenju sa 2006. godinom poverenje u institucije opalo, očekivanja da institucije treba da preuzmu odgovornost za dobrobit društva su se povećala, posebno u slučaju NVO i biznis sektora.

Povećanje očekivanja građana da institucije treba da preuzmu odgovornost za dobrobit društva nije tako veliko u poređenju sa 2006. godinom. U slučaju Vlade i zakonodavstva, povećala su se sa 91% na 93%, a u slučaju političkih partija sa 82% na 86%. Najveće povećanje očekivanja odnosi se na biznis sektor (sa 63% na 77% 2009. godine) i NVO (sa 59% na 65% 2009. godine). Lokalna vlast je jedina institucija od koje ljudi imaju manja očekivanja (sa 89% na 87% 2009. godine).

Građani polako gube nadu da država ima plan kako da se izvuče iz tranzicije i uspostavi efikasno i predvidivo društvo. Imaju realnu sliku o uplivu interesa partija na državnu politiku, a slabije očekivanje od lokalne samouprave je jasan signal visokog stepena centralizacije. Mada slabo, ipak je primetno narastanje očekivanja od biznis sektora, što bi moglo značiti da u svesti nekih građana postoji razdvajanje privrede od države.

Grafikon 20: Koliko su efikasne navedene institucije u rešavanju problema u zemlji?

Izuzetno mali procenat ljudi smatra da su institucije efikasne u rešavanju problema u zemlji. Najbolje su ocenjene crkva i policija, a najgore radnički sindikati (4%) i političke partije (3%). Uprkos prilično niskom procentu (8%), mora se primetiti da građani smatraju da su Vlada i NVO podjednako efikasne u rešavanju problema u zemlji. Najveći stepen nezadovoljstva sa efikasnošću odnosi se na političke partije (75%) i Vladu (67%).

Muškarci i žene slično ocenjuju efikasnost crkve u rešavanju problema u zemlji. U grupi najstarijih građana (44%) ima više ljudi koji pozitivno ocenjuju efikasnost crkve nego u ostalim starosnim grupama, a najmanje ih ima među osobama srednjih godina (32%). Najveći stepen zadovoljstva efikasnošću crkve prisutan je među glasačima DSS (53%), nešto manji među glasačima DS (44%), a najmanji kod glasača LDP (32%). Takođe, postoje i razlike između različitih regija, i može se primetiti da građani Beograda (48%) pozitivnije ocenjuju efikasnost crkve nego osobe koje žive u Vojvodini (30%).

Glasači DS (40%) imaju bolje mišljenje o efikasnosti policije nego glasači SPS (34%) čiji je lider ministar policije, dok su najmanje zadovoljni glasači LDP (13%). Veći broj ljudi koji žive u Vojvodini (33%) pozitivno ocenjuje rad policije od ljudi koji žive u Beogradu (20%).

Očekivano, glasači vladajuće koalicije su najviše zadovoljni efikasnošću Vlade. Bliže gledano, duplo više glasača DS (16%) od proseka, i samo nešto manje glasača SPS (14%) dele to mišljenje. Najmanje zadovoljni ispitanici pripadaju grupi „neodlučnih/ bez odgovora“ glasača (5%) i onih koji ne bi glasali (3%).

Ocenjujući efikasnost NVO, duplo više mladih i ljudi između 30 i 45 godina (po 11%) u odnosu na stariju populaciju (5%) izrazilo je pozitivno mišljenje, dok je 4,3 puta više ljudi sa univerzitetskom diplomom (13%) u odnosu na ljude sa osnovnim obrazovanjem (3%) dalo pozitivnu ocenu efikasnosti NVO. Kada posmatramo podatke o gledištima ljudi različitih političkih pripadnosti, isti broj glasača DS, LDP, „drugih“, i neodlučnih dalo je pozitivnu ocenu (po 10%), za razliku od očekivano malog broja glasača SNS (4%).

Efikasnost političkih partija je najgore ocenjena i one se nalaze na poslednjem mestu. Jedini izuzetak u odnosu na prosek je duplo veći broj glasača vladajuće DS (6%).

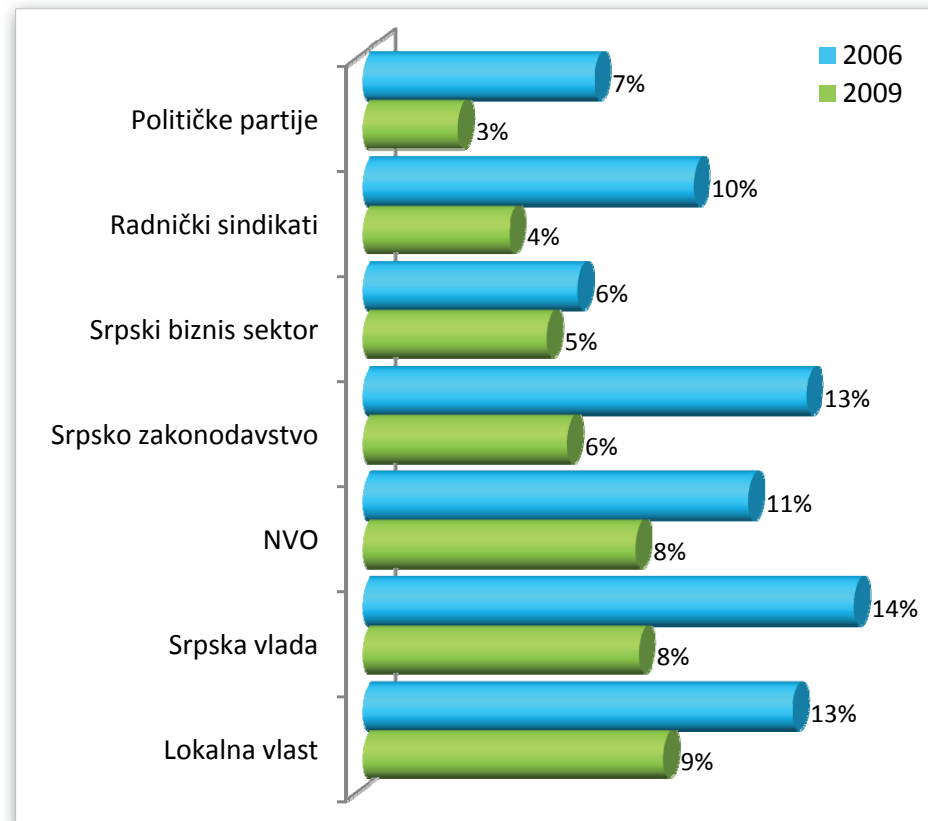
U odnosu na 2006. godinu, ima manje ljudi koji ove institucije smatraju dovoljno efikasnim.

Uz generalnu ocenu da jako mali procenat građana procenjuje rad institucija efikasnim (od 3% do 9%), najviše je opao broj onih koji procenjuju da Parlament radi efikasno (sa 13% na 6%). Sledeći u opadajućem nizu su Vlada (sa 14% na 4%) i sindikati (sa 10% na 4%), a potom lokalna samouprava (sa 13% na 9%). Na ubedljivo poslednjem mestu se nalaze političke partije i tek svaki trideseti građanin ima doživljaj da one rade efikasno. Važno je naglasiti da građani jednako ocenjuju efikasnost Vlade i NVO u rešavanju problema u zemlji. Ako se ovaj podatak uporedi sa ranije analiziranim očekivanjima od ove dve institucije, onda je pozicija NVO još bolja.

Nije teško razumeti ovakav stepen razočarenja građana u institucije, i to samo godinu dana nakon što su ih izabrali 2008. Bio je to još jedan u nizu „sudbonosnih“ izbora na kojima su građani dali poverenje konceptu EU integracija, očekujući da će to konačno ponovo pokrenuti proces reformi. Utisak građana je da predstavnici koje

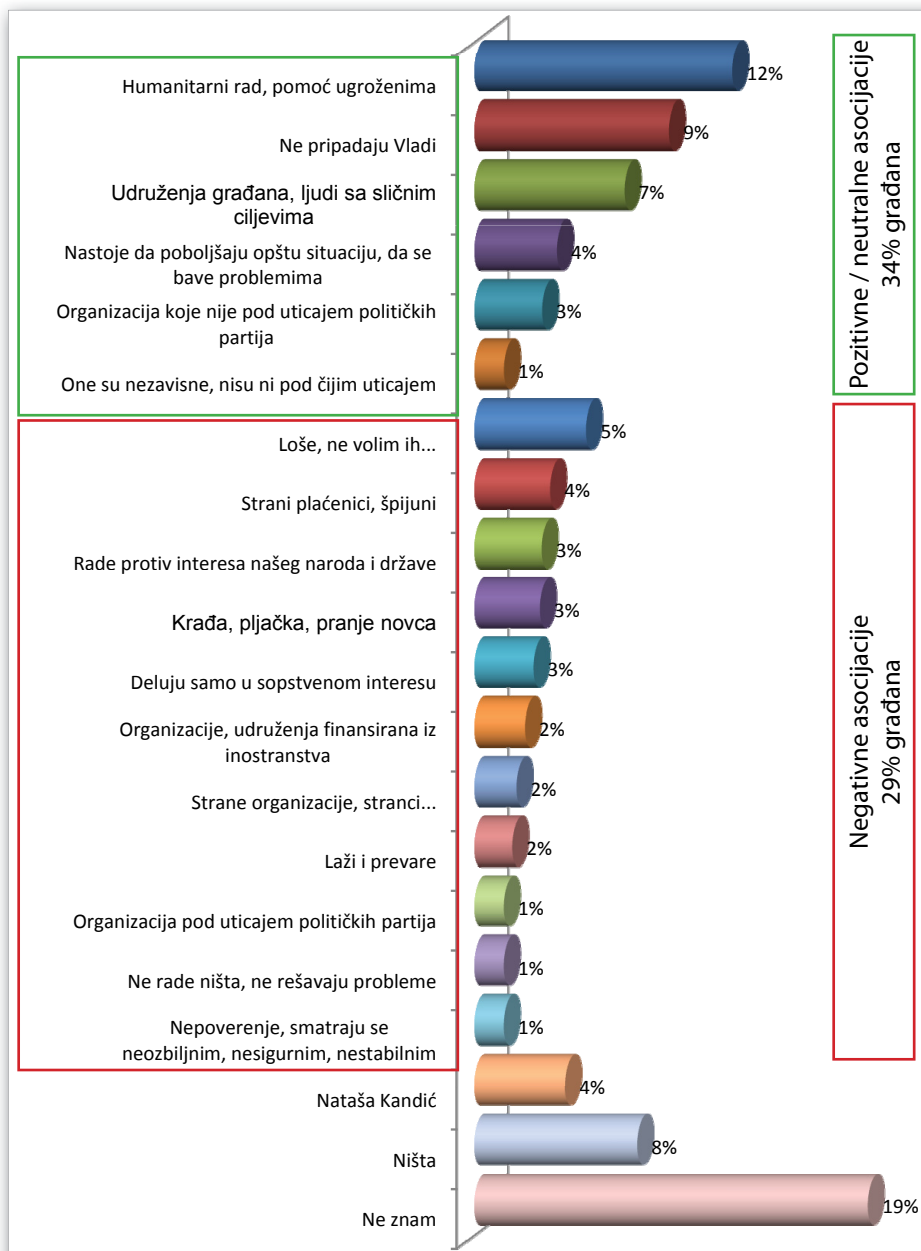
plaćaju nemaju baš jasnu nameru da kreiraju i vode politiku u interesu onih koji su ih birali. Politika se kreira negde izvan domašaja građana i više je određuju međustranački odnosi nego opšti interes. Ako se tome dodaju početni efekti globalne ekonomske krize, koji velikom brzinom razgrađuju teško ostvareni pomak, onda je slika iz ugla građana potpunija.

Grafikon 21: Koliko su efikasne navedene institucije u rešavanje problema u zemlji - efikasne (uglavnom + u potpunosti)

Percepcija NVO

Grafikon 22: Na šta prvo pomislite kada čujete „NVO“?
– spontani višestruki odgovori - % najčešćih asocijacija

Prve asocijacije na NVO su nešto manje pozitivne nego negativne i 34% odgovora ukazuju da više ljudi ima pozitivne/neutralne asocijacije kada čuju „NVO“ u odnosu na 29% asocijacija koje mogu biti opisane kao negativne.

Među odgovorima koji se mogu odrediti kao pozitivni, najčešći je da se NVO bave humanitarnim radom i pomoći ugroženima (12%). Odgovor „one ne pripadaju Vladi“ bio je drugi najčešći (9%), a interesantno je da kada su bili pitani o asocijacijama na „organizacije civilnog društva“, ovaj odgovor nije bio iskazan. Zbog toga, moglo bi se zaključiti da je ovaj odgovor prvenstveno zasnovan na lingvističkim razlozima i ne odnosi se na stepen upoznatosti sa radom ovog sektora.

Još jedan čest odgovor bio je da je NVO udruženje građana sa sličnim ciljevima (7%). Osim toga, ima ljudi koji misle da NVO nastoje da poboljšaju opštu situaciju i bave se problemima (4%).

Najčešća asocijacija među odgovorima koji se mogu označiti kao negativni je „loše su, ne volim ih...“ (5%) bez konkretnijeg objašnjenja. Drugi, čija mišljenja su konkretnija, kažu da su NVO strani plaćenici i špijuni (4% odgovora), a jednak procenat odgovora pokazuje da neki ljudi misle da NVO rade protiv interesa našeg naroda i države, vezuju ih za krađu, pljačku, pranje novca i smatraju da NVO deluju samo u sopstvenom interesu (po 3%).

Zatim, 4% odgovora ilustruje da je za neke ljude Nataša Kandić prva asocijacija na NVO, dok 8% pokazuje da ljudi „ne pomisle ništa“ kada čuju „NVO“, plus 19% koji ukazuju da ljudi prosto „ne znaju“. Zbog toga, NVO bi mogle da razmotre usmeravanje svojih informativnih aktivnosti prema ovoj grupi građana.

Podaci koji ukazuju na mišljenje pristalica različitih političkih partija pokazuju da se odgovor koji NVO vezuje za humanitarni rad i pomoć ugroženima često mogao čuti od glasača LDP (23%), SPS (16%), DS (15%) i ne tako često od glasača SRS (12%), DSS (10%), a najređe od pristalica SNS (5%).

Kada im je postavljeno isto pitanje, pripadnici mlađe populacije najčešće su vezivali NVO za humanitarni rad (19%), zatim za činjenicu da NVO ne pripadaju Vladi (12%) i da su one udruženja ljudi sa sličnim ciljevima (8%). Isti redosled asocijacija dobijen je iz odgovora koje su dale osobe srednjih godina (30-44, 45-60), ali ne i starije osobe. Starija generacija najčešće smatra da NVO ne pripadaju Vladi (7%) i da deluju protiv interesa našeg naroda i države (7%), da se bave humanitarnim radom (6%) i da su „loše“ bez konkretnog objašnjenja (5%).

Nataša Kandić mnogo češće prva pada na pamet građanima Beograda (13%) nego onima koji žive u Centralnoj Srbiji (2%) ili Vojvodini (2%), i više ljudima koji žive u urbanim (6%) nego onima u ruralnim oblastima (2%).

Većina odgovora u kojima se tvrdi da ne misle ništa i ne znaju, dobijena je od ljudi sa osnovnim obrazovanjem (46%), starijih od 60 godina (43%), glasača SPS (39%) i ljudi koji žive u ruralnim oblastima (38%). Ti odgovori nisu bili toliko česti među glasačima malih partija (15%), kao ni među glasačima LDP (13%) i DSS (4%).

Mišljenje javnosti o NVO se najčešće zasniva na prepoznatljivo pružanje usluga i izvore finansiranja, dok se vršenje uticaja na kreiranje politika i zastupanje interesa građana može samo naslutiti. Na pozitivne stavove ljudi najviše utiče činjenica da neko brine o njihovim potrebama i da se to čini nezavisno od političkih partija. Takve stavove pretežno imaju oni koje NVO najčešće mobilisu za svoje aktivnosti (mladi, obrazovani, iz urbanih sredina). Takođe, pozitivnije stavove ima deo populacije koji je zainteresovan za brže promene i koji je nezadovoljan radom državnih institucija.

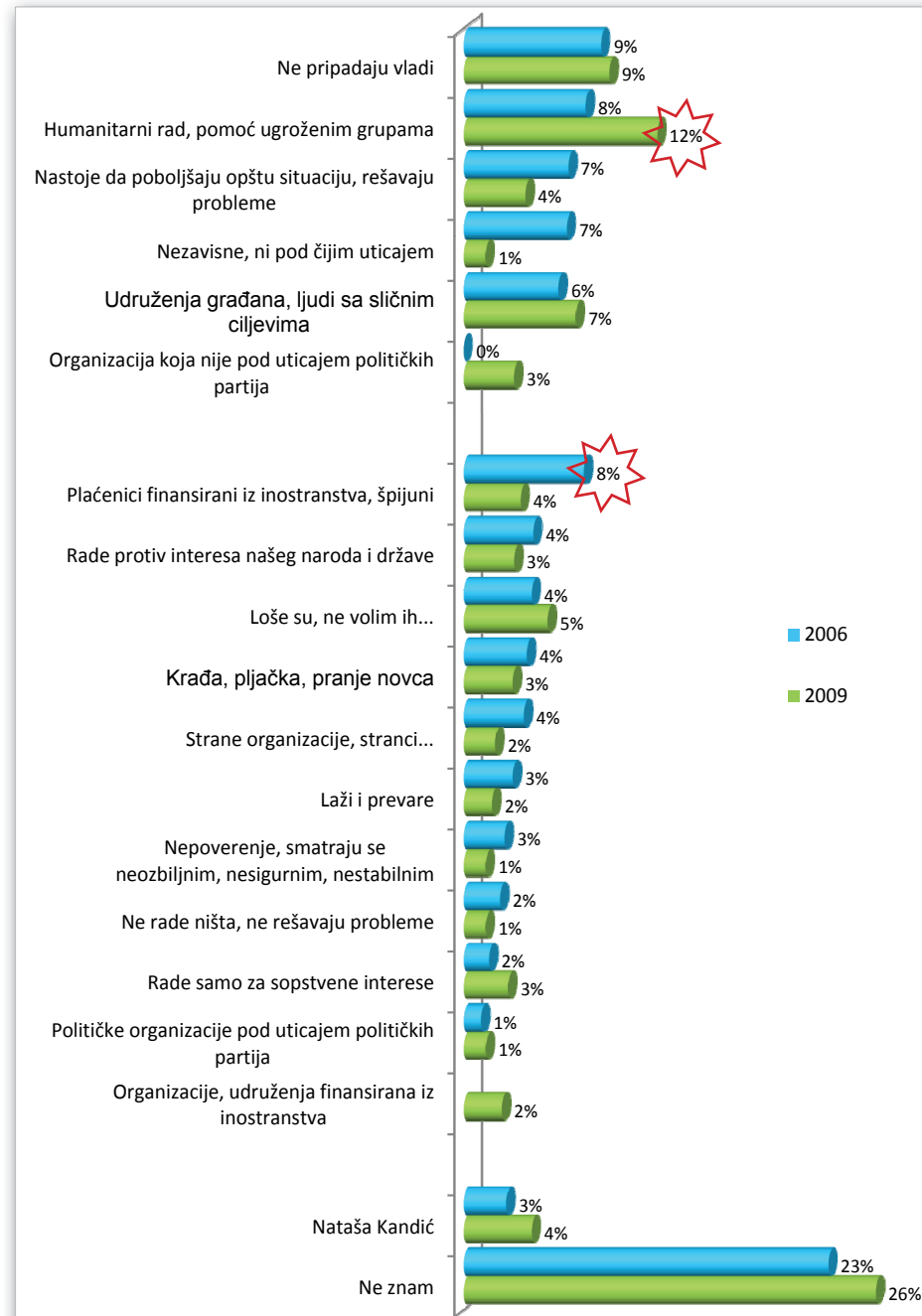
Negativni stavovi su najviše vezani za poreklo sredstava, što izaziva sumnju u dobre namere, naročito kada se poveže sa pojedincima koji otvaraju teme u vezi sa konfliktima u neposrednoj prošlosti. Ovakve stavove imaju pretežno konzervativne struje, koje svoj identitet češće vezuju za naciju. Pitanje kažnjavanja za ratne zločine i suočavanja sa prošlošću doživljavaju kao izdaju, uvereni da su za konflikt na Balkanu odgovorne strane sile koje finansiraju NVO. Vredno je pažnje da u populaciji onih koji su često primaoci usluga postoji utisak da se neko okoristio na njihovoj muci.

Zabrinjavajući je podatak da petina građana ne zna ništa o NVO, a da su negativni stavovi u korelaciji sa temama koje privlače pažnju medija. Ovakvi nalazi bi trebalo da podstaknu aktiviste NVO da posvete više pažnje temi informisanja javnosti o svom radu i rezultatima kako bi doprili do populacije starijih, slabije obrazovanih i građana koji žive u malim zajednicama. Zanimljiv je i podatak da glasači parlamentarnih stranaka slabo poznaju ili ignorišu inicijative i intervencije NVO vezane za usvajanje zakona.

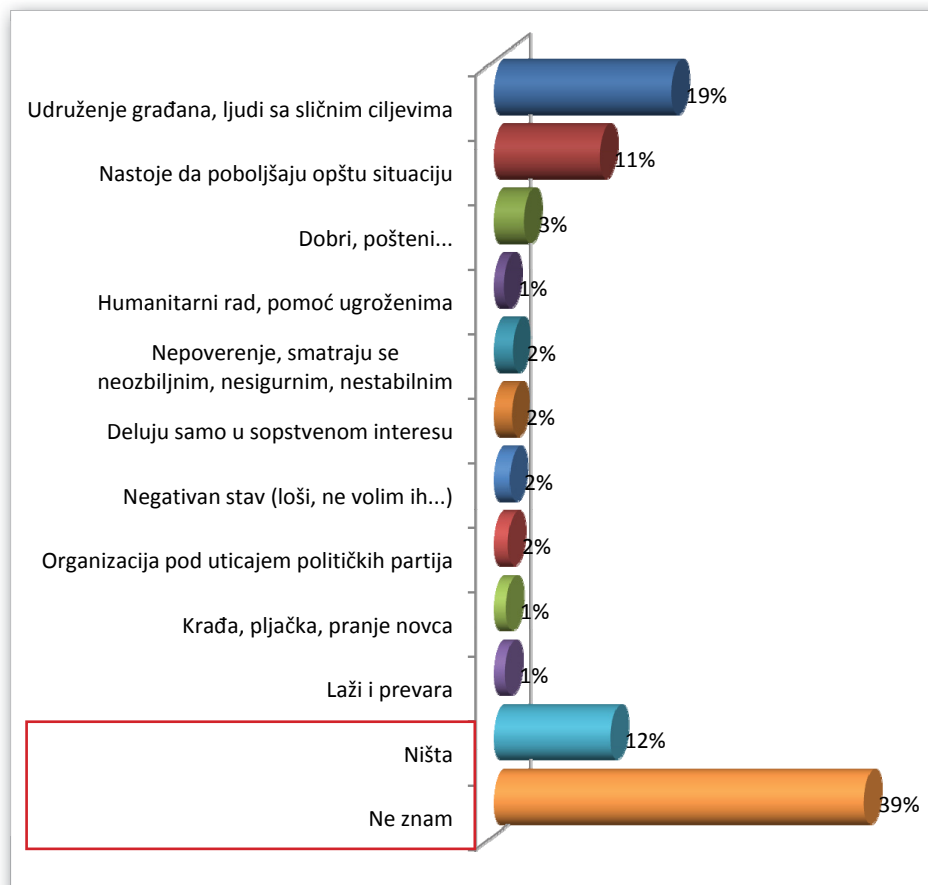
Prve asocijacije kada se čuje „NVO“ nisu se u osnovi promenile u poređenju sa 2006. godinom – nešto više asocijacija na humanitarni rad (12% 2009. u poređenju sa 8% 2006.) i nešto manje na „špijune“ (4% 2009. u poređenju sa 8% 2006.). Može se primetiti da su pozitivne asocijacije skoro jednako prisutne 2006. i 2009. godine dok, uopšteno govoreći, imamo mnogo manje negativnih asocijacija 2009. (27%) nego 2006. godine (35%). Međutim, 2009. veći broj ljudi (26%) nema nikakvu asocijaciju kada čuju „NVO“ nego što je to bio slučaj 2006. godine (23%).

Iz uporednih podataka se vidi lagano menjanje slike o NVO u javnosti u pozitivnom pravcu. Sve je manje onih koji ih vide kao plaćenike i špijune koji rade protiv interesa svog naroda, a više onih koji ih prepoznaju po dobrobiti. Građanima je očigledno značajno što NVO imaju jasno postavljene i proklamovane ciljeve, a pojavila se i nova kategorija koja ističe odvojenost od političkih partija. Ono o čemu treba voditi računa je podatak da je sve manje onih koji ih vide kao važnog činioca u društvu, usmerenog ka unapređenju opšteg stanja, kao i povećanje broja građana koji ne znaju ništa o NVO. Mada nije zabrinjavajuće, ipak raste broj onih koji imaju utisak da NVO rade samo u svom interesu.

Grafikon 23: Na šta prvo pomislite kada čujete „NVO“? – spontani odgovori

Grafikon 24: Na šta prvo pomislite kada čujete „organizacije civilnog društva“? – spontani odgovori

Više od polovine građana nema nikakvu asocijaciju na organizacije civilnog društva, što pokazuje da su mnogo više upoznati sa terminom „NVO“. Postoji, međutim, razlika u ukupnoj slici: kada čuju „organizacije civilnog društva“, ispitanici imaju više pozitivnih (34%) nego negativnih (10%) asocijacija, dok su asocijacije na termin „NVO“ 34% pozitivne, nasuprot 29% negativnih. Očigledno je da termin „NVO“ i dalje izaziva negativne asocijacije. Većina odgovora (19%) dobijenih od ljudi koji znaju šta je organizacija civilnog društva, pokazuju da oni misle da su te organizacije udruženja ljudi sa sličnim ciljevima, 11% smatra da one nastoje da poboljšaju opštu situaciju, a 3% da su dobre i poštene.

Pogled na ove podatke razvrstane u različite kategorije ispitanika pokazuje da mladi i ispitanici između 30 i 44 godina života misle da su organizacije civilnog društva

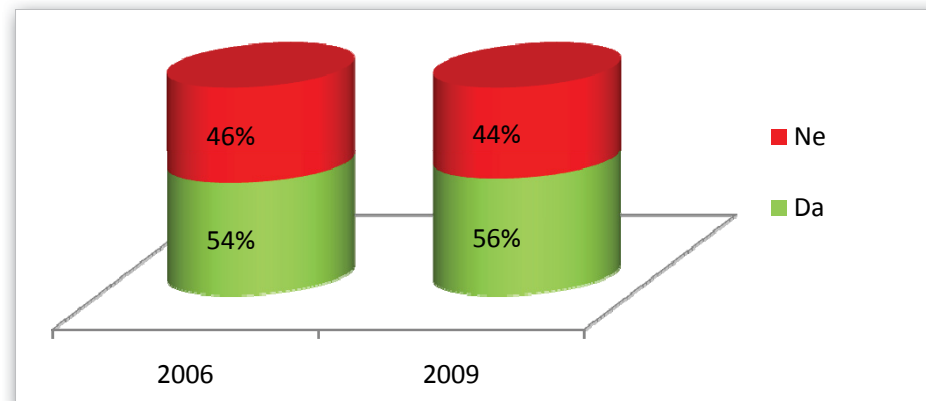
udruženja ljudi sa sličnim ciljevima (24%), nasuprot samo 13% odgovora koje su dali stariji ljudi koji dele takvo mišljenje. Ista asocijacija je više prisutna među ljudima sa srednjim (23%) nego kod onih sa univerzitetskim (15%) i osnovnim (13%) obrazovanjem, i ona se češće pojavljuje među glasačima DS i LDP (28%) nego među glasačima SRS (16%) i onima koji su neodlučni u smislu odgovora za koga bi glasali (13%).

Najmanje upoznate sa radom organizacija civilnog društva su osobe sa osnovnim obrazovanjem (64%), glasači SNS (60%), neodlučni (60%), stariji od 60 godina (57%) i ljudi koji žive u ruralnim oblastima (56%), nasuprot samo 26% glasača LDP.

Uporedna analiza pokazuje da se stari pojam NVO više vezuje za humanitarni rad, dok se pojam OCD vezuje za jasne ciljeve usmerene na opšte dobro, što se posredno može protumačiti kao prepoznavanje jasnog plana delovanja. To je u skladu sa evolucijom civilnog sektora, koji je u kriznim godinama bilo više orijentisan na pružanje usluga, a u proteklih nekoliko godina na zastupanje interesa građana i podsticanje države da odgovornije preuzme svoje obaveze. Očigledno je da građani osećaju tu promenu, a za dublju kasniju analizu je podatak da je mali broj visokoobrazovanih koji to prepoznaju. Za novi pojam se vezuje još jedna značajna asocijacija, koje nije bilo u vezi sa NVO, a to je „dobre i poštene“, što znači da ljudima prija i da opažaju drugačiji način rada.

I ovde je vidljivo da negativnije mišljenje imaju ljudi sa konzervativnim stavovima, a naročito oni do kojih teže stitžu informacije. Strateško preusmeravanje OCD ka javnom zastupanju se dogodilo pre nego što su javne službe bile spremne da institucionalizuju mere brige o građanima razvijene kroz civilni sektor. Mada je sporost reformi direktni povod za zaokret, ne treba zaboraviti da su se u tom periodu neki od bivših korisnika suočili sa nedostatkom uobičajenih usluga i direktne pomoći.

Grafikon 25: Da li znate šta je to nevladina organizacija (NVO)?

U istraživanju iz 2009. godine, nešto više od polovine građana reklo je da znaju šta je NVO. U poređenju sa 2006. godinom, broj ovih građana povećao se za samo 2%.

U smislu upoznatosti sa time šta je nevladina organizacija (NVO), postoje značajne razlike među ispitanicima u zavisnosti od pola, starosti, obrazovnog nivoa, regije i mesta stanovanja.

Niži nivo upoznatosti sa ovim terminom vidljiv je među ženama (48%), osobama preko 60 godina života (52%), osobama sa nižim stepenom obrazovanja (osnovna škola i niže, 34%), onima koji bi glasali za Srpsku radikalnu stranku (60%), onima koji žive izvan Beograda (Centralna Srbija – 48% i Vojvodina – 48%) i pretežno u ruralnim oblastima (54%).

Bolje upoznati sa terminom „NVO“ su univerzitetski diplomci (81%), zatim glasači DSS (82%), LDP (78%) i nekih malih političkih partija (76%), u odnosu na vladajuću DS (55%). Dobro poznavanje šta su NVO je i u Beogradu (75%).

Kada se podatak o 56% građana koji znaju šta su NVO, uporedi sa asocijacijama o NVO, gde je bilo ukupno 63% ispitanika koji su imali neki stav (34% pozitivan i 29% negativan) vidljivo je da 6% građana ima stav, a da nisu upoznati sa tim šta su NVO. Sa druge strane, kod asocijacija na OCD je bilo 44% ljudi koji su imali neki stav, što znači da su ga verovatno zasnivali makar na osnovnom poznavanju onoga što one jesu. U borbi protiv predrasuda o civilnom sektoru za početak bi bilo korisno voditi računa koji se termin koristi u komunikaciji sa građanima.

Postoji direktna zavisnost poznavanja šta su NVO u odnosu na obrazovni nivo i na veću dostupnost informacija i vidljivost delovanja u Beogradu. Teže je naći razlog zbog koga su glasači partije koje su bile dominantne u prehodnoj Vladi (DSS) bolje upoznati nego glasači najveće partije koja je sada na čelu vlasti (DS).

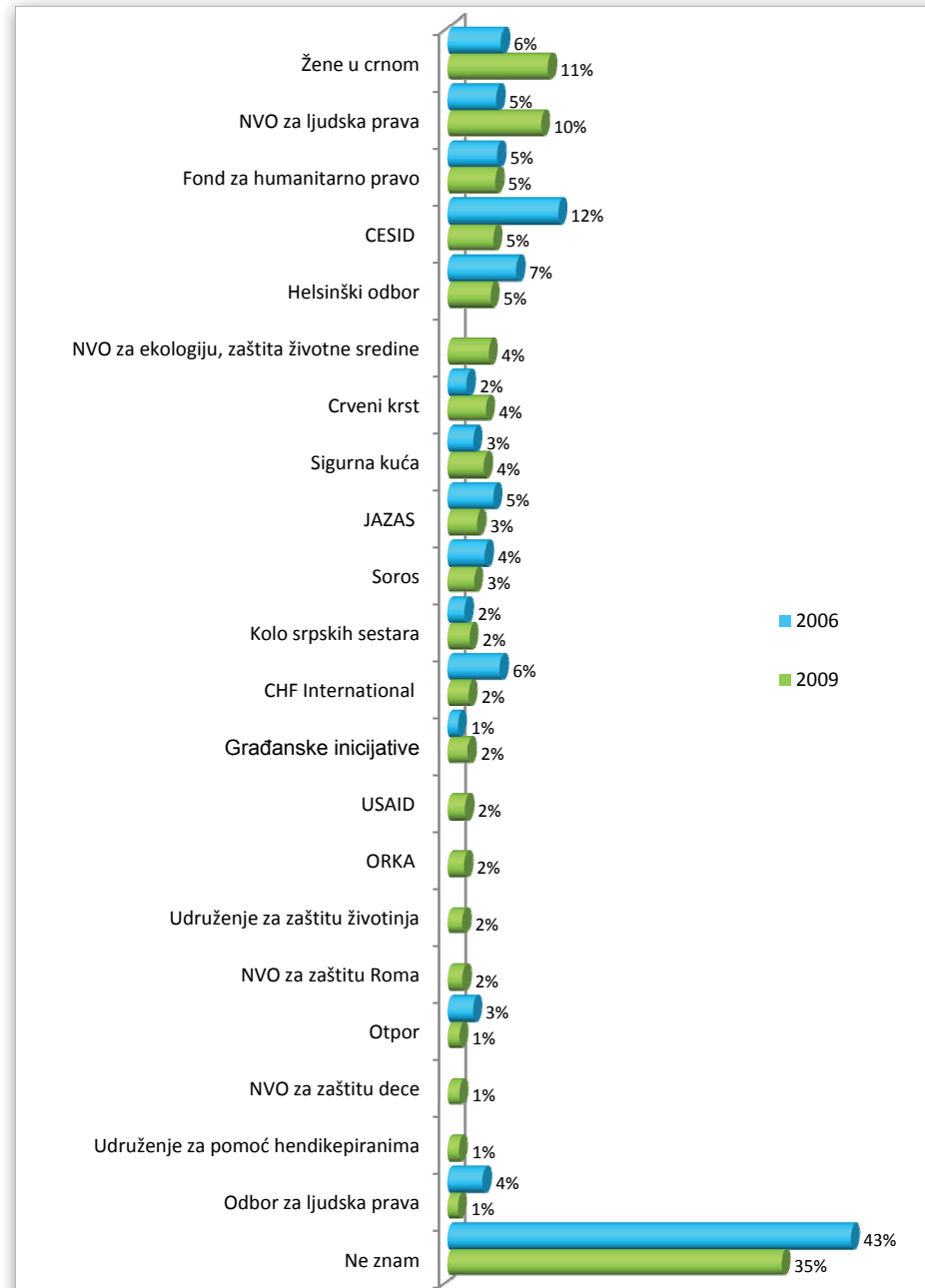
U poređenju sa 2006. godinom, među onima koji su rekli da znaju šta je NVO ima više građana koji su mogli da imenuju bar neku od njih.

U periodu između ove dve ankete (iz 2006. i 2009. godine), nekoliko NVO uspele je da dopre do nešto više ljudi, i to su: Žene u crnom, NVO za ljudska prava, NVO za ekologiju i zaštitu životne sredine, dok su neke umanjile svoj domet, kao što su CESID, CHF International i Odbor za ljudska prava.

Ispitanici su najčešće imenovali Žene u crnom (11%), NVO za ljudska prava (10%), zatim Fond za humanitarno pravo, CESID i Helsinški odbor (po 5% odgovora). Žene u crnom je NVO najviše poznata među građanima Beograda i glasačima SPS (22%), zatim među ljudima sa osnovnim obrazovanjem (18%) i osobama između 45 i 60 godina života (17%), a najmanje među glasačima SRS (4%) i građanima Vojvodine (4%). Starije osobe (13%) najviše znaju za NVO za ljudska prava, kao i glasači SNS (19%). Samo 3% odgovora dobijenih od mladih ljudi ukazuje na ovu NVO, što je mnogo ispod proseka, ali im je zato trostruko poznatiji JAZAS nego ostalim generacijama. Glasači SRS (12%) su najviše imenovali SOS, dok je Crveni krst najviše poznat među ljudima koji žive u Centralnoj Srbiji (7%), a ekološke u Vojvodini (10%). Građanima seoskog područja je napoznatiji CESID (8%).

Grafikon 26: Da li možete da imenujete neku NVO? – spontani odgovori

Višestruki odgovori; Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% 2009., 54% 2006.)

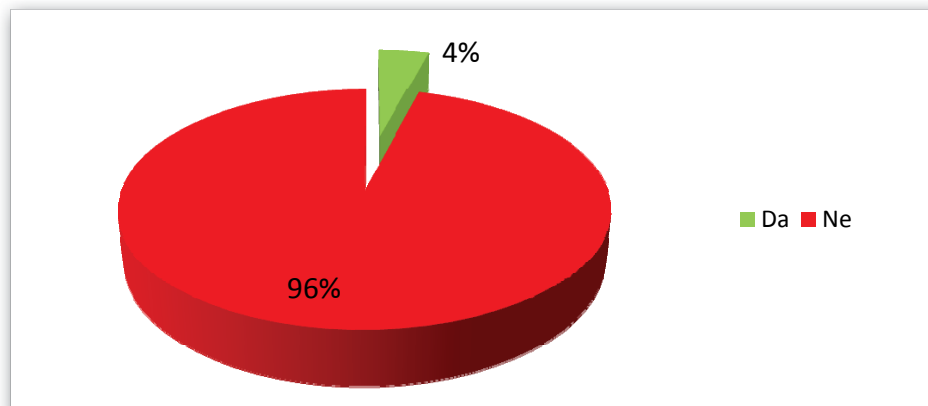
Na vrhu liste prepoznatljivih organizacija se u velikoj meri nalaze one koje građani doživljavaju u negativnom kontekstu, a koje na provokativan način otvaraju još uvek nerešena pitanja odgovornosti za ratne zločine, Srebrenicu, Kosovo. Što su ove teme postajale aktuelnije u dnevnoj politici, mediji i desno orijentisane stranke su im davali više prostora i privlačili pažnju građana. Ove organizacije očigledno ne privlače pažnju mladih. Njima je razmljivo najpoznatiji JAZAS, kao što su stanovnicima ruralnog područja uočljivije organizacije koje se bave životnom sredinom.

Otvoreno je pitanje koga su građani identifikovali pod pojmom „NVO za ljudska prava“ jer se ovom temom bavi širok spektar organizacija na različite načine. Nije nebitno naglasiti da je neposredno pred anketiranje 2009. trajala široka i burna rasprava povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije, gde su ove organizacije imale značajnu ulogu. Takođe je uočljivo da građanima nisu dovoljno prepoznatljive sve brojnije organizacije koje se bave razvojem demokratije i razvojem lokalne zajednice.

Očekivano je da opada vidljivost organizacija koje se bave humanitarnim radom jer je taj oblik delovanja smanjen u odnosu na vreme obeleženo posledicama ratova i urušene ekonomske moći države. Ono što privlači pažnju je podatak da građani Crveni krst poistovećuju sa NVO.

Grafikon 27: Da li znate neku mrežu/koaliciju nekoliko NVO?

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% ciljane populacije)

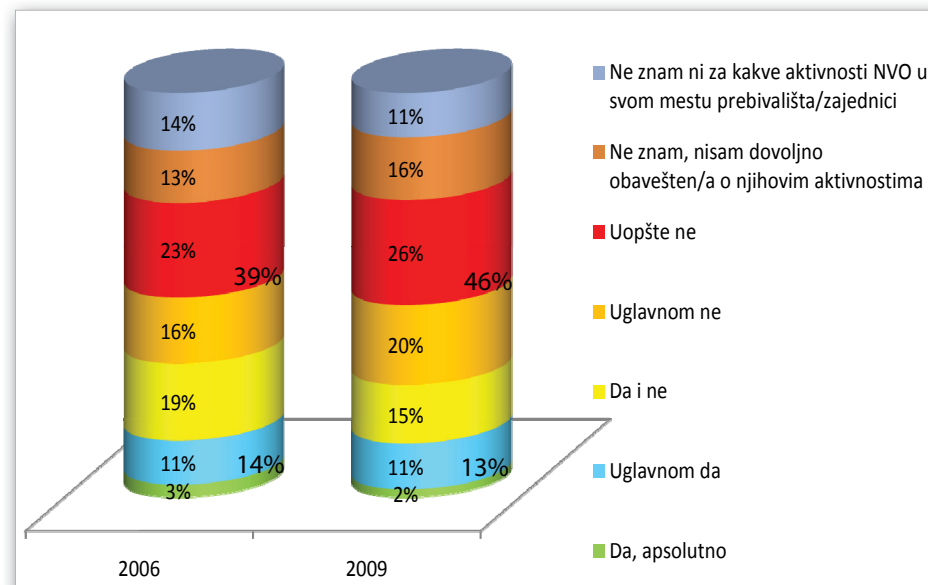
Samo 4% od 56% građana koji znaju šta je NVO (2% ukupno) reklo je da znaju za neku mrežu NVO. Ta grupa ljudi s se više od žena (6%) nego muškaraca (3%), više mladih (7%) nego ljudi srednjih godina (30-44, 2%), više glasača SRS (12%) i DSS (8%) nego pristalica SNS i „neodlučnih/bez odgovora“ i onih koji ne bi glasali (po 3%), više ljudi koji žive u ruralnim (7%) nego u urbanim (3%) oblastima.

Oni koji su više upoznati sa nekim mrežama NVO, najčešće su imenovali UNESCO i CESID (po 13%), Crveni krst i Helsinški odbor (po 11%), zatim Žensku mrežu (9%) i FENS (8%).

Odgovori na ovo pitanje pokazuju da javnost nema jasnu sliku šta su to mreže NVO, kako deluju i čemu služe. Izuzetak čine oni koji su bili u prilici da osete efekte i delotvornost ovakvog oblika delovanja. Obzirom na snagu koju mreže mogu dostići u vršenju pritiska za dostizanje željenih ciljeva, ovim pitanjem bi se u budućnosti morao pozabaviti čitav sektor.

Grafikon 28: Da li su NVO u vašoj zajednici zainteresovane za mišljenje ljudi poput Vas?

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% 2009. i 54% 2006. godine)

Najviše građana koji znaju šta je NVO ne misle da su NVO u njihovim lokalnim zajednicama zainteresovane za mišljenje prosečnih građana, i taj broj se povećao od 2006. godine (46% 2009. u poređenju sa 39% 2006. godine).

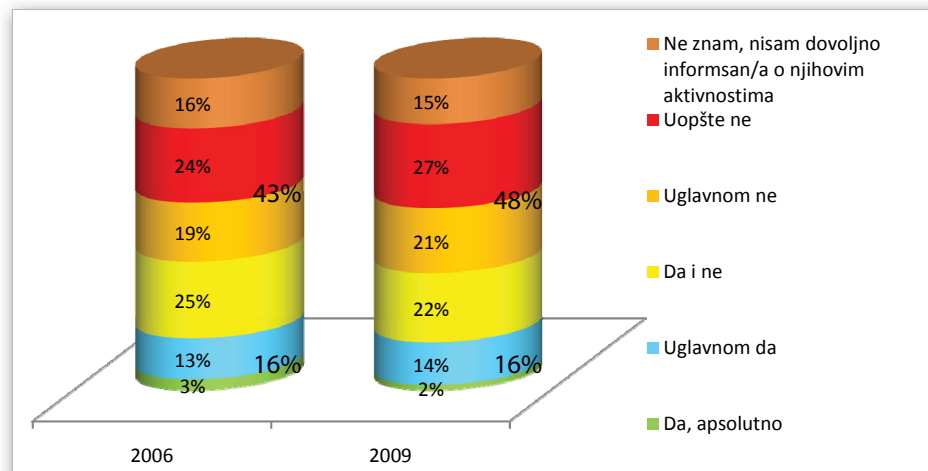
Uvid u podatke prikupljene 2009. godine i razvrstane u različite kategorije ne pokazuje velike razlike u stavovima različitih grupa, osim u nekoliko slučajeva. U istraživanju iz 2009. godine, osobe srednjih godina (30-44 godina, 16%) i sa univerzitetskim obrazovanjem (21%) bile su više ubeđene da su NVO u njihovim lokalnim zajednicama zainteresovane za mišljenje običnih ljudi nego što je to slučaj sa starijim (6%) i osobama sa osnovnim obrazovanjem (6%). Takođe, to mišljenje je više prisutno među glasačima SRS (20%) i ljudima koji žive u Centralnoj Srbiji (17%) nego među glasačima LDP (8%), ljudima koji ne bi glasali (9%) i onima koji žive u Vojvodini (8%).

Osobe koje pretežno misle da NVO nisu zainteresovane za mišljenje običnih ljudi su 64% glasača SNS (čak 18% ispod proseka), 54% glasača SPS i 52% ljudi koji žive u Vojvodini.

Upozoravajući je podatak da se smanjuje broj građana koji jasno prepoznaju da je lokalnim NVO stalo do njihovog mišljenja. To upućuje da je komunikacija nedovoljna, jednosmerna i više usmerena na promociju ciljeva, ideja i planiranih aktivnosti, nego što se koristi za analizu potreba i procenu uspešnosti nakon realizovanih aktivnosti; ovaj podatak odgovara i o onima koji su dobijeni putem istraživanja „NVO sektor u Srbiji 2009“, koji ukazuju na to da je direktan kontakt sa građanima, kao oblik komunikacije, opao. Ohrabrujuće je da građani Centralne Srbije imaju pozitivniji utisak o ovom pitanju jer je tamo realizovano dosta velikih programa za razvoj lokalne zajednice u partnerstvu sa lokalnim NVO. Bolja, sveobuhvatnija i direktna komunikacija sa građanima bi verovatno doprinela većoj vidljivosti lokalnih NVO, smanjila bi zavisnost od utiska koji formiraju mediji i doprinela jačanju ugleda. Civilni sektor je u osnovi participativne demokratije i trebalo bi više da je promoviše i kroz sopstvene metode rada.

Grafikon 29: Da li su NVO u Srbiji zainteresovane za mišljenje ljudi poput Vas?

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% 2009., 54% 2006.)

Najveći broj građana koji znaju šta je NVO ne misli da su NVO u Srbiji zainteresovane za mišljenje običnih građana; to nepoverenje se donekle povećalo od 2006. godine (48% 2009. u poređenju sa 43% 2006. godine).

Ovi podaci razvrstani u različite kategorije pokazuju da mladi ljudi (21%) češće misle da su NVO zainteresovane za mišljenje običnih građana nego što je to slučaj sa starijim osobama (11%), dok ljudi koji žive u Centralnoj Srbiji (20%) imaju to mišljenje češće nego ljudi u Vojvodini (10%). Takođe, taj stav je više prisutan među glasačima malih partija (24%), a najmanje među glasačima LDP i SPS (po 5%).

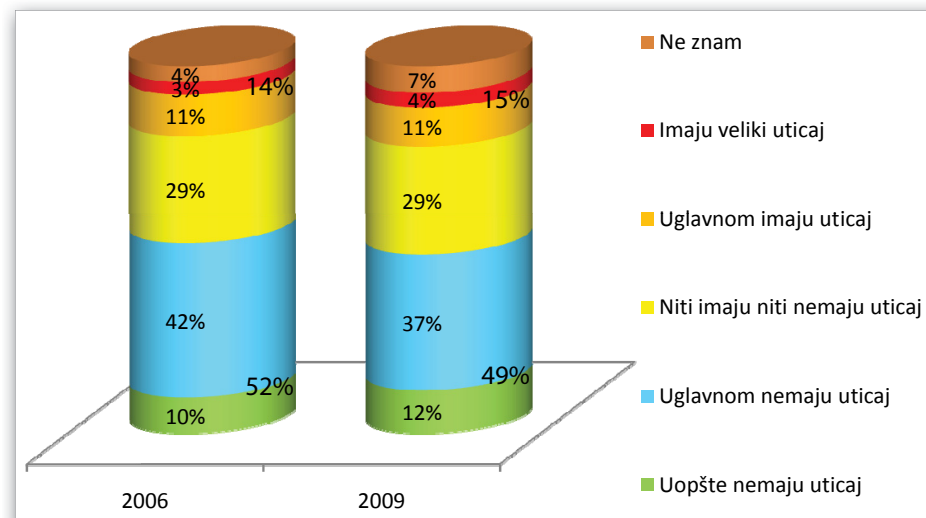
S druge strane, mišljenje da NVO nisu zainteresovane za mišljenje običnih građana najviše je rašireno među glasačima SNS (59%) i malih partija (58%), zatim kod onih koji ne bi glasali (54%) a najmanje među glasačima DS (41%).

Ne mogu se primetiti velike razlike između odgovora koje su dali muškarci i žene, kao i ljudi koji žive u ruralnim, odnosno urbanim oblastima.

U poređenju sa utiskom građana o uvažavanju njihovog mišljenja od strane lokalnih NVO (13% pozitivno), percepcija o ukupnom civilnom sektoru Srbije je nešto bolja (16% pozitivno), ali daleko od zadovoljavajuće. Tome verovatno doprinosi prisustvo većih i razvijenih organizacija, koje su kroz višegodišnju praksu prepoznale značaj dvosmerne komunikacije sa građanima. Dobar primer je vezan za generaciju mladih koji su masovno bili uključeni u analizu stanja i prioriteta za izradu predloga Strategije za mlade. Posledica toga je da mladi imaju pozitivniji stav o uvažavanju od strane NVO na nivou Srbije nego lokalne zajednice.

Grafikon 30: Da li mislite da NVO imaju uticaj na život našeg društva?

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% 2009., 54% 2006.)

Slično kao i 2006. godine, skoro polovina populacije misli da NVO nemaju nikakav uticaj na život srpskog društva, dok samo 15% smatra da NVO imaju uticaja.

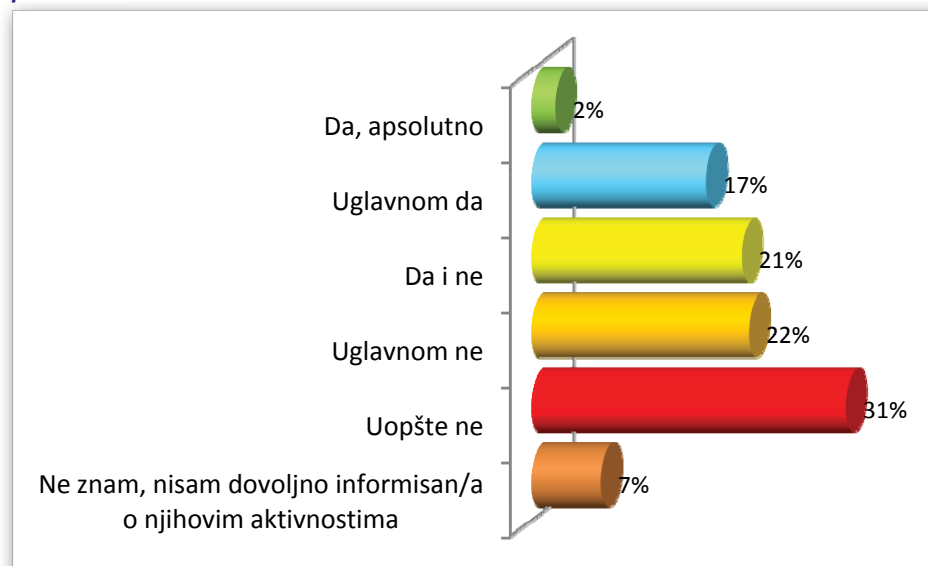
Među onima koji misle da NVO nemaju uticaj na prilike u srpskom društvu, najviše je građana Vojvodine (60%), birača DS (57%) i SPS (57%), ljudi koji žive u ruralnim oblastima (56%), osoba sa srednjim obrazovanjem (54%), mladih (52%) i osoba srednjih godina (45-60, 52%). Taj stav je najmanje izražen kod glasača SNS (32%), malih partija (36%) i SRS (38%), građana Beograda (40%), ljudi sa osnovnim (42%) i višim (41%) obrazovanjem.

Suprotno mišljenje, da NVO imaju uticaj na srpsko društvo, dosta iznad proseka prisutno je kod glasača SNS (32%) i starijih osoba (24%), dok je najmanje izraženo kod glasača LDP (6%), SRS (8%) i mladog stanovništva (8%).

Mada je pomak mali, može se uočiti pozitivan trend jer se povećava broj pozitivnih utisaka (sa 14% na 15%) i smanjuje zbir negativnih (sa 52% na 49%). Zanimljivo je da one grupe koje su kroz ranija pitanja iskazale pozitivnije stavove o NVO, na ovo pitanje daju više negativnih odgovora nego oni koji ih u velikoj meri vide kao neprijatelje i izdajnike. Noviji koncept jednog dela NVO usmeren na partnerstvo, a ne samo na pružanje usluga i kritikovanje vlasti, očigledno zavrđuje veću pažnju.

Deluje kontradiktorno da građani koji imaju generalno loš utisak o NVO daju više pozitivnih mišljenja o ostvarenom uticaju na stanje u društvu. Ali, ako se to posmatra iz ugla da je taj deo populacije najnezadovoljniji stanjem u društvu i da je za to potrebno naći krivca, onda je veza nešto logičnija.

Grafikon 31: Da li verujete da NVO/OCD mogu da reše vaše i probleme vaše porodice?

Više od polovine onih koji znaju šta su NVO misli da NVO/OCD ne mogu da reše njihove lične probleme i probleme njihovih porodica, dok samo 19% njih misli da mogu (10% ukupne populacije).

Stavovi muškaraca i žena, kao i ljudi koji žive u različitim oblastima (urbanim/ruralnim) ne razlikuju se mnogo od proseka. Međutim, postoje varijacije među kategorijama zasnovanim na starosti i stepenu obrazovanja. Nije iznenađujuće da veći broj pripadnika starije (64%) nego mlađe generacije (42%) misli da NVO **ne mogu da reše** njihove probleme i probleme njihovih porodica. Takođe, veći broj ljudi sa univerzitetskim (56%) nego onih sa osnovnim obrazovanjem (45%) misli da NVO ne mogu da reše njihove lične probleme.

Nepoverenje je takođe široko rasprostranjeno među ljudima koji ne bi glasali (69%), zatim među glasačima DSS (61%) i SNS (58%) i dosta ispod proseka među glasačima SRS (44%), LDP (38%) i ljudima koji su neodlučni (42%).

Mišljenje da NVO **mogu da reše** njihove probleme prisutno je kod 22% ljudi koji žive u Centralnoj Srbiji, 19% građana Beograda i 16% građana Vojvodine. To poverenje u NVO je takođe dosta ispod proseka prisutno među glasačima SRS (40%), mnogo manje među glasačima DS (23%) i SNS (15%), a samo 6% među pristalicama DSS.

Tek svaki deseti građanin veruje da NVO mogu rešiti njihove probleme lične prirode i probleme njihove porodice. Mada u okviru većine kategorija stanovništva nema velikih razlika, ipak se može uočiti da je ovo uverenje prisutnije kod mladih, ljudi nižeg obrazovnog nivoa, onih koji žive u Centralnoj Srbiji, kod glasača SRS i apstinencata. Neverica je najviše izražena kod najstarijih, koji su inače nepoverljivi i pesimistični, kao i kod glasača DSS, što je u skladu sa orijentacijom. Poverenje je veće kod onih koji su češće bili prepoznati kao ciljna grupa NVO.

U proseku, učešće NVO u rešavanju problema ocenjeno je kao više korisno nego štetno.

Korist učešća NVO je najviše prepoznata zbog njihovih aktivnosti na sledećim poljima: prava dece (57%), nasilje u porodici (57%), uslovi za osobe sa invaliditetom i ugrožene grupe (55%) i zaštita životne sredine (54%). Kao najmanje korisne ocenjene su njihove aktivnosti vezane za evropske integracije (39%), suzbijanje korupcije (36%), unapređivanje demokratije (35%) i rešavanje problema u lokalnim zajednicama (30%).

Najštetnije je njihovo učešće u unapređivanju demokratije (24%), suzbijanju korupcije (23%), pristupanju EU (22%) i zaštiti ljudskih prava (21%).

Značaj učešća NVO u **zaštiti prava dece** više cene mladi (64%) i osobe između 30 i 44 godina (65%) nego osobe starije od 45 godina (49%), i takođe mnogo više glasači SRS (68%), DS (67%) i LDP (64%) nego glasači SNS (34%).

Glasači SRS (71%) znatno iznad proseka prepoznaju korist aktivnosti NVO u **suzbijanju nasilja u porodici**, u odnosu na 39% glasača SNS.

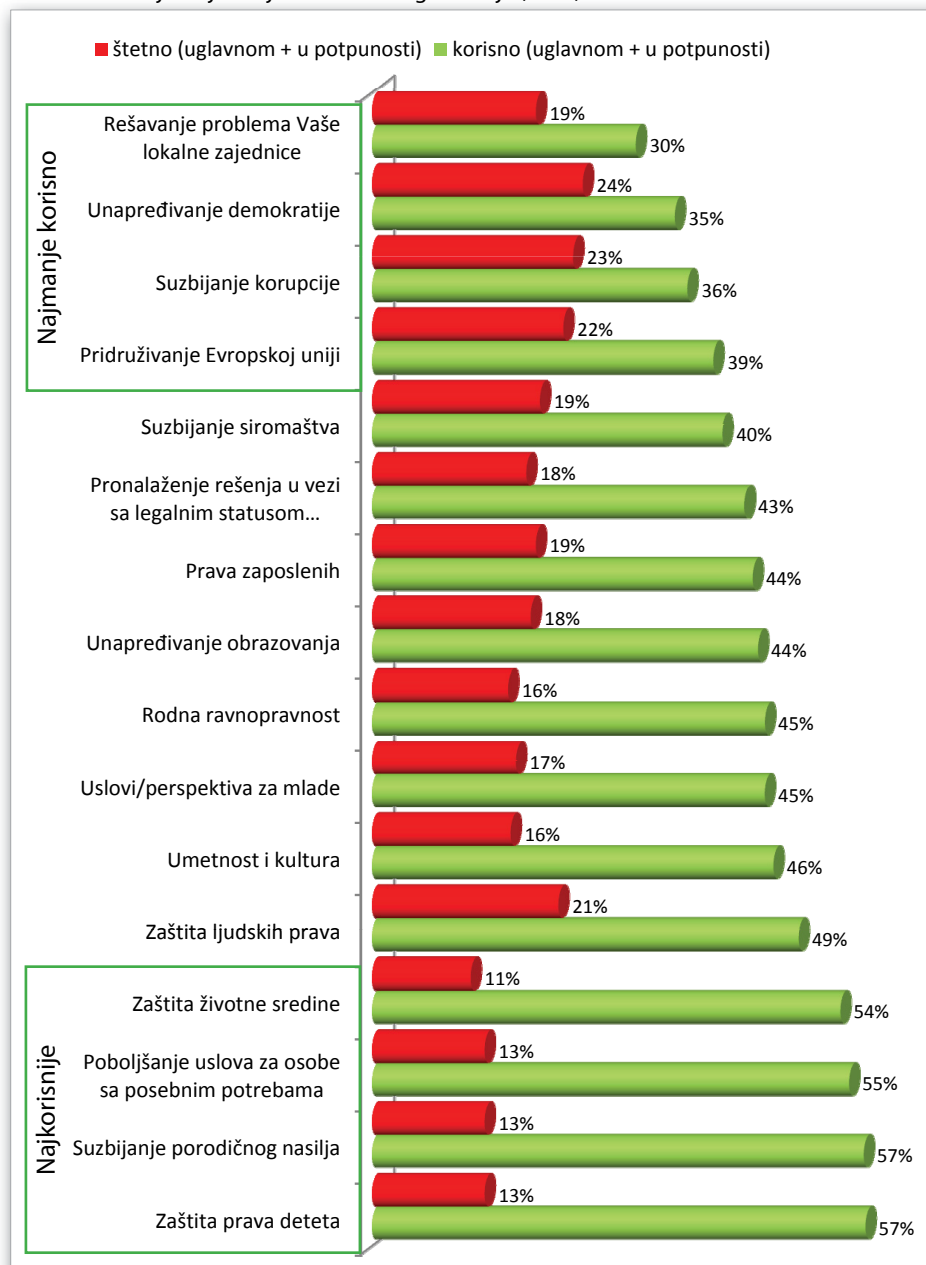
Doprinos NVO **poboljšanju uslova za osobe sa invaliditetom i ugrožene grupe** najkorisnijim smatraju osobe srednjih godina (30-44, 64%), mlađe stanovništvo (63%), glasači LDP (64%) i malih partija (64%), a najmanje korisnim pristalice SNS (36%).

Aktivnosti na polju **zaštite životne sredine** koje sprovode NVO korisnijim smatraju ljudi koji žive u Centralnoj Srbiji (64%) i ruralnim oblastima (61%) nego oni koji žive u Beogradu (36%) i urbanim oblastima (50%).

Mišljenje da učešće NVO doprinosi **zaštiti ljudskih prava** prisutno je kod većine mladih ljudi (62%) i glasača DS (62%). To mišljenje nije toliko rašireno među starijim osobama (36%), glasačima DSS (28%) i ljudima koji žive u Beogradu (32%).

Grafikon 32: Da li biste rekli da je učešće NVO u rešavanju problema na sledećim poljima više korisno ili štetno?

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56%)

Ljudi koji žive u različitim oblastima su najprimetnije podeljeni oko pitanja doprinosa NVO rodnoj ravnopravnosti (54% ljudi koji žive u Centralnoj Srbiji nasuprot 31% građana Beograda), položaja mladih (54% ljudi koji žive u Centralnoj Srbiji nasuprot 25% građana Beograda), unapređivanja obrazovanja (55% u Centralnoj Srbiji i 24% u Beogradu), prava zaposlenih (52% u Centralnoj Srbiji i 26% u Beogradu), suzbijanja siromaštva (50% u Centralnoj Srbiji, 22% u Beogradu), kao i oko svih ostalih pitanja. Ljudi koji žive u Vojvodini najviše cene učešće NVO u zaštiti životne sredine (57%) i ljudskih prava (56%).

Oko 60% mladih ispitanika visoko vrednuje učešće NVO u suzbijanju nasilja u porodici (63%), zaštiti životne sredine (61%), razvoju obrazovanja i prava zaposlenih (59%). Manje ispitanika je zadovoljno aktivnostima NVO vezanim za probleme lokalnih zajednica (39%).

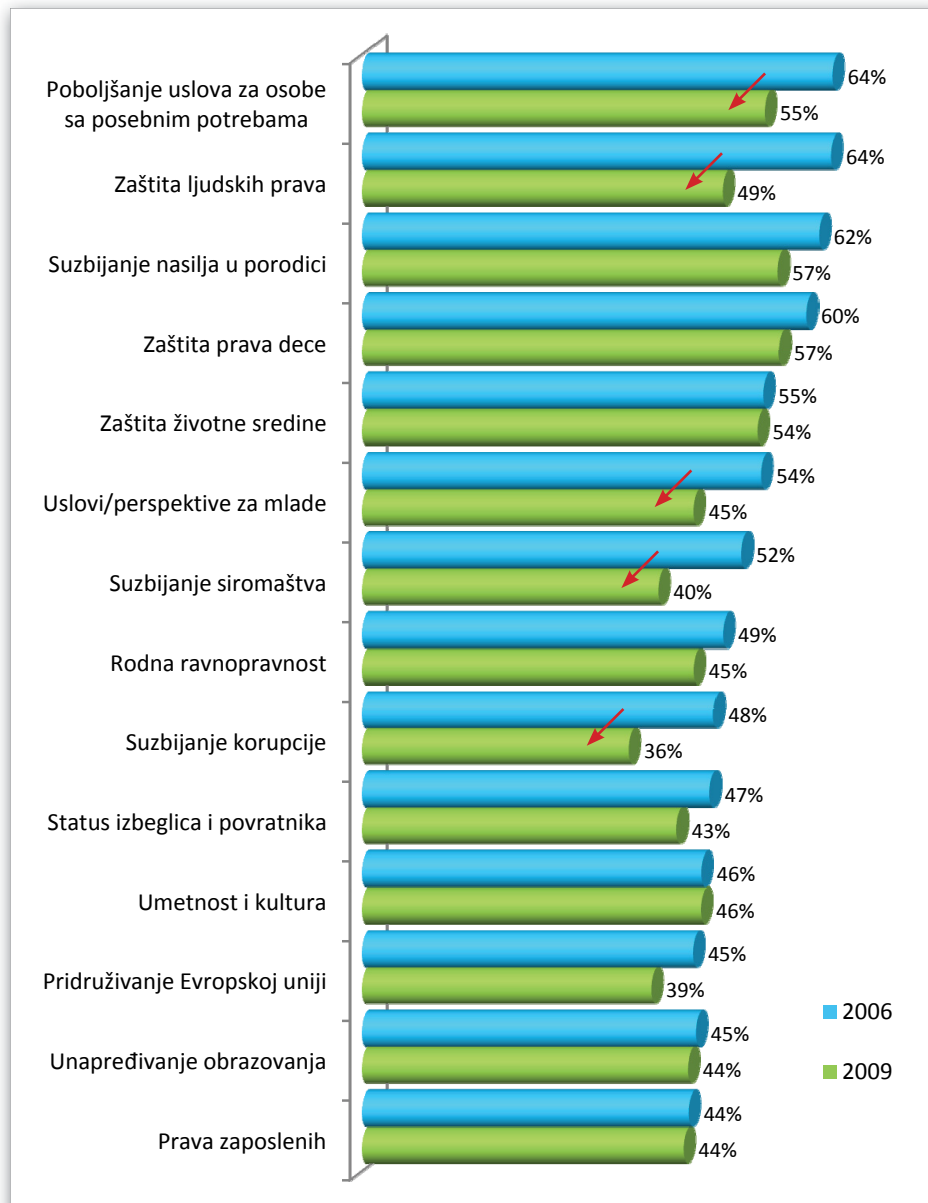
Uključivanje NVO u rešavanje problema vezanih za socijalna i ekološka pitanja, kao najkorisnije ocenjuje preko 50% anketiranih, dok kao najmanje korisno ocenjuju bavljenje reformskim procesima (između 30 i 40%). Ostaje pitanje za dodatnu analizu koliko je to uzrokovano generalnim otporom prema reformama, a koliko načinom i efikasnošću rada samih NVO. Dodatni razlog bi mogla biti vidljivost aktivnosti NVO koje su vezane za reformske procese: sama njihova priroda (lobiranje, propagiranje, komunikacija sa institucijama) čine ih manje vidljivim građanima. Odgovor se može samo naslutiti iz strukture onih koji imaju pozitivniji ili negativniji stav. Tako znatno više mladih procenjuje da NVO ostvaruju uticaj u pitanjima koja se tiču reformi, a naročito u odnosu na pridruživanje EU i unapređenje demokratije. Sa druge strane, najstariji sugrađani dominiraju u davanju negativne ocene. U odnosu na političku orijentaciju, izjednačeni su u visokoj pozitivnoj oceni glasači DS, manjih partija i neopredeljeni i to dvostruko više nego glasači SNS i DSS. U davanju negativne procene je 5 puta više glasača SNS i 3 puta više DSS, nego DS.

Ono što upada u oči je znatno manji broj građana Beograda, koji pozitivno ocenjuju uticaj NVO u oblastima koje se odnose na pružanje usluga, dok je dvostruko veći kada je u pitanju unapređenje demokratije, pridruživanje EU, zaštita prava, borba protiv korupcije. To može biti uzrokovano činjenicom da u Beogradu živi petina stanovništva Srbije i na uskom prostoru je velika koncentracija građana kojima NVO pružaju usluge. Ako se tome doda podatak da je najskupli grad, onda se jasnije može nazreti zašto veliki broj organizacija svoje aktivnosti usmerava van Beograda, i to najčešće u Centralnu Srbiju. To se može povezati sa vidljivošću aktivnosti – reformske aktivnosti su vidljivije u Beogradu usled prisustva centralne vlasti, dok NVO ne mogu da pruže svima usluge zbog velikog broja ljudi, a čak i kada to učine, manje je primetno nego u manjim zajednicama.

Grafikon 33: Da li biste rekli da je učešće NVO u rešavanju problema na sledećim poljima više korisno ili štetno?

- % odgovora "uglavnom i u potpunosti korisno"

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% 2009. i 54% 2006. godine)

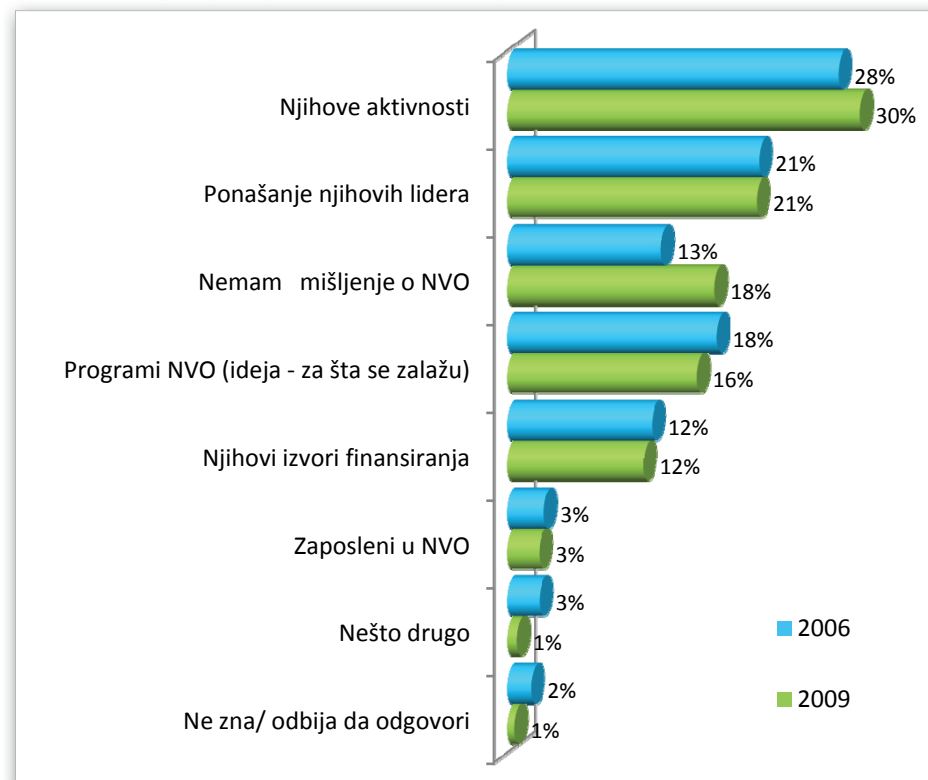

U poređenju sa 2006. godinom, manje ljudi je ocenilo učešće NVO kao korisno u većini oblasti, a posebno na poljima zaštite ljudskih prava (sa 64% 2006. na 49% 2009. godine), suzbijanja siromaštva (sa 52% na 40%), suzbijanja korupcije (sa 48% 2006. na 36% 2009. godine), poboljšanja uslova za osobe sa invaliditetom i ugrožene grupe (sa 64% 2006. na 55% 2009.) i pitanja mladih (sa 54% 2006. na 45% 2009). Ništa se nije promenilo kod stavova ljudi prema učešću NVO u rešavanju problema vezanih za umetnost i kulturu i prava zaposlenih.

Građani jasno osećaju posledice promena nepovoljnih trendova koje su se akumulirale i u NVO sektoru i u društvu do 2009. Sa jedne strane je smanjenje broja NVO zbog sve nepovoljnih uslova delovanja koji su se ogledali u težoj dostupnosti fondova, nedostatku afirmativne politike i delovanja u uslovima nejasnog pravnog okvira. Sa druge strane, zbog urušavanja privrede, usporenih reformskih procesa i prvih efekata svetske ekonomske krize, došlo je do naglog povećanja potreba građana. Paralelno sa tim se odvijao i proces slabljenja kapaciteta u NVO sektoru jer je deo edukovanih i iskusnih aktivista otišao u međunarodne organizacije ili državne institucije.

Grafikon 34: Šta najviše utiče na vaše mišljenje o NVO?

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% 2009, 54% 2006.)

Aktivnosti NVO i ponašanje njihovih lidera imali su najveći efekat na mišljenje o NVO kod ljudi koji znaju šta je NVO – slično kao 2006. godine. Male promene koje se mogu primetiti pokazuju da više ljudi nema nikakvo mišljenje o NVO i da nešto više ljudi misli da aktivnosti NVO imaju najveći uticaj na njihovo mišljenje o NVO, a nešto manje ljudi misli da programi, odnosno polja delovanja NVO, formiraju njihovo mišljenje o njima.

Aktivnosti NVO su relevantnije za formiranje stavova prema njima među glasačima DS (44%) i SNS (34%), mladim (34%) i ljudima srednjih godina (30-44, 33%), a ne toliko relevantne među glasačima SRS (15%), ljudima sa osnovnim obrazovanjem (20%), ispitanicima koji ne bi glasali (22%) i starijim osobama (24%).

Starije osobe (31%), glasači SRS (35%) i DSS (34%) i osobe koje ne bi glasale (30%) smatraju da je ponašanje lidera NVO imalo najveći uticaj na njihovo mišljenje o NVO. Uloga lidera NVO nije toliko značajna među mladim ljudima (14%), ljudima sa osnovnim obrazovanjem (11%), glasačima DS (12%) i LDP (14%).

Ljudima koji žive u Beogradu (29%), aktivnosti i ponašanje lidera NVO su podjednako značajni.

Najprimetniji izuzeci od proseka ukazuju da 30% ljudi sa osnovnim obrazovanjem nema nikakvo mišljenje o NVO, dok 19% njih i 21% glasača SPS misli da finansijski izvori NVO imaju veliki uticaj na njihovo mišljenje, dok 23% osoba srednjih godina (30-44 godina života) i 24% glasača SRS misli da programi NVO imaju najveći uticaj na njihovo mišljenje o NVO. Programi NVO nisu toliko značajni za mišljenje osoba srednjih godina (45-60, 10%) i ljudi koji ne bi glasali (10%).

Očekivano je da na stavove građana o NVO najviše utiče ono što do njih direktno dopire. Oni koji su otvoreniji za promene, ili imaju izraženije potrebe, svoje stavove zasnivaju na aktivnostima i komunikaciji, odnosno, važno im je ono što dobijaju i način na koji se to ostvaruje. Deo populacije sa konzervativnijim pristupom, koji ceni autoritete i hijerarhiju, snažnije reaguje na ponašanje lidera NVO, odnosno na poruke koje dopiru preko medija. Važno je naglasiti da raste broj ljudi kojima su važni dugoročni ciljevi, odnosno željene promene, ali istovremeno je više i onih koji svoje stavove opredeljuju na osnovu stepena slaganja sa politikom davaoca sredstava.

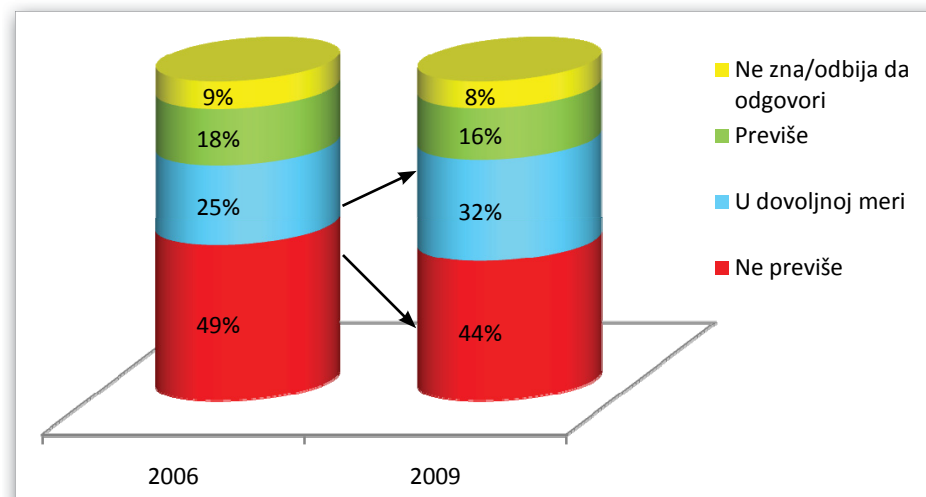
U poređenju sa 2006. godinom, više ljudi misli da mediji u dovoljnoj meri izveštavaju o aktivnostima NVO (25% 2006. u poređenju sa 32% 2009. godine). Istovremeno, manje ljudi procenjuje stepen medijskog izveštavanja o aktivnostima NVO kao nedovoljan.

U istraživanju iz 2009. godine, 44% ispitanika smatra da mediji ne izveštavaju mnogo o aktivnostima NVO, dok 32% smatra da mediji dovoljno izveštavaju o aktivnostima NVO, a 16% da ima previše aktivnosti NVO u medijima.

Mišljenje da se „ne izveštava mnogo“ o aktivnostima NVO najviše je prisutno kod glasača LDP (59%) i DS (52%) i osoba srednjih godina (30-44, 51%), a daleko ispod proseka kod glasača SNS (17%).

Grafikon 35: Po vašem mišljenju, u kojoj meri mediji izveštavaju o aktivnostima NVO?

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% 2009., 54% 2006.)

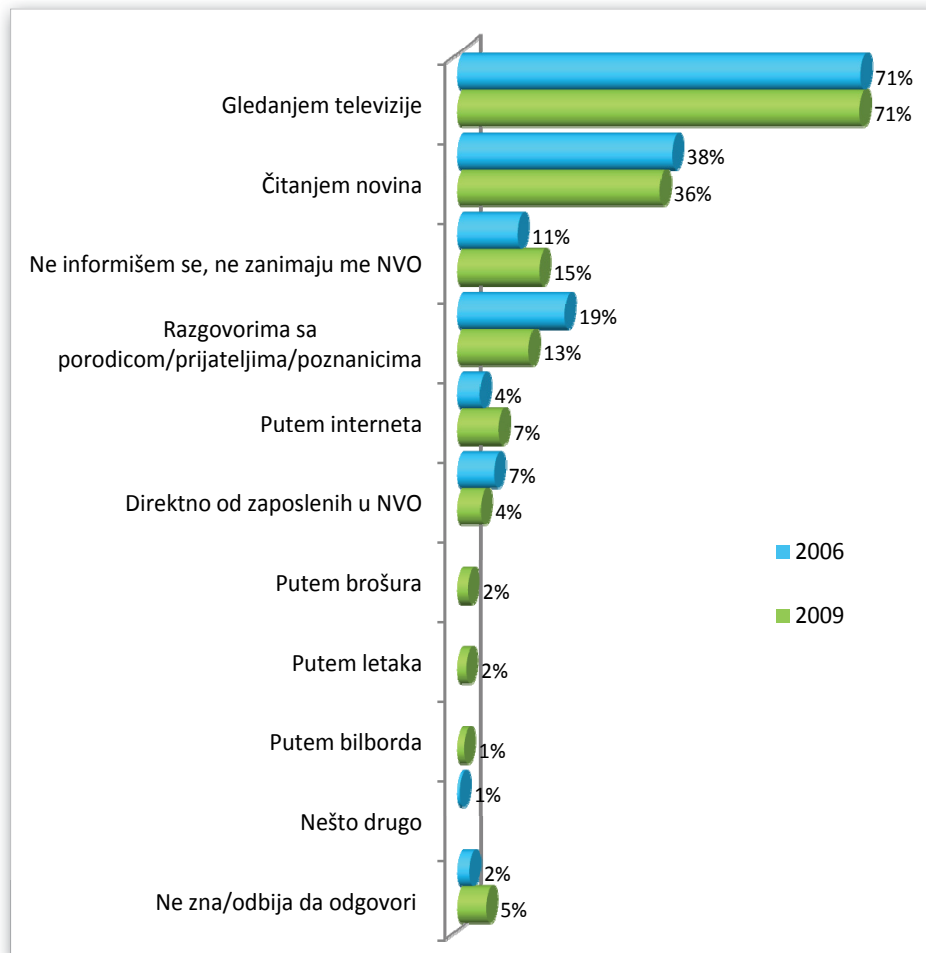
U najvećoj meri zadovoljni medijskim izveštavanjem o aktivnostima NVO su glasači SPS (48%) i malih partija (41%), starije osobe (39%) i glasači SNS (38%). Takav stav nije toliko prisutan među građanima Beograda (23%) i ljudima koji ne bi glasali (23%), osobama srednjih godina (45-60, 25%) i ljudima sa osnovnim obrazovanjem (26%).

Glasači SNS, čak 39%, najviše veruju da mediji previše izveštavaju o aktivnostima NVO. Takvo mišljenje nije toliko rašireno među glasačima DS (8%), SRS (7%) i LDP (7%), niti je uopšte zastupljeno među glasačima SPS.

Građani koji su orijentisani ka reformama bi želeli da mediji posvećuju više pažnje aktivnostima NVO, ali je njih sve manje. Istovremeno raste broj onih koji misle da mediji posvećuju previše pažnje i među njima su najbrojnije one grupe koje imaju osećaj da NVO rade protiv nacionalnog interesa srpskog naroda. Deo razloga za ovakvu raspodelu je uzrokovan uređivačkom politikom većine medija, koji pretežno izveštavaju o aktivnostima malog broja poznatih NVO, najčešće onih koji se bave provokativnim temama suočavanja sa prošlošću. Više izveštavanja o malim i svakodnevnim promenama koje NVO postižu u životima običnih ljudi bi verovatno promenilo ukupnu sliku. U uslovima kada su mediji jako komercijalizovani i sa slabo razvijenim osećajem za socijalnu odgovornost, same NVO nemaju mnogo mogućnosti da menjaju ovu sliku.

Grafikon 36: Na koji način se informišete o aktivnostima NVO?

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% 2009., 54% 2006.)

Većina ljudi (71%) koji znaju šta je NVO, informišu se o njihovim aktivnostima gledanjem televizije, kao što je bio slučaj i 2006. godine. Nije došlo do većih promena od 2006. godine – one se ogledaju samo u tome da se manje ljudi informišu o aktivnostima NVO u razgovoru sa drugim ljudima, više njih nalazi informacije na internetu, više ljudi se ne interesuje za NVO i manje ljudi se informišu čitanjem novina.

Televizija kao izvor informacija vezanih za aktivnosti NVO je izuzetno značajna glasačima SRS (86%) i malih partija (82%), ljudima u Centralnoj Srbiji (79%), ljudima sa univerzitetskim obrazovanjem (78%), glasačima SPS (78%) i starijim osobama (77%), a nije toliko značajna glasačima LDP (58%) i ljudima koji žive u Vojvodini (60%).

Novinske članke koji predstavljaju aktivnosti NVO više čitaju muškarci (38%) nego žene (33%), više starije osobe (41%) nego sve ostale starosne grupe (mladi – 31%, osobe ranih srednjih godina – 35%, kasnih srednjih godina – 36%), više ljudi sa višim obrazovanjem (46%) nego oni sa osnovnim (25%) ili srednjim obrazovanjem (35%), više glasači malih partija (50%) i SPS (48%) nego glasači LDP (27%) i ljudi koji ne bi glasali (25%) i, konačno, više ljudi u Centralnoj Srbiji (41%) nego građani Vojvodine (29%).

Najviše nezainteresovanih za NVO je među žiteljima Vojvodine (21%), glasačima SNS (19%) i ispitanicima koji ne bi glasali (19%).

Razgovori sa drugim ljudima predstavljaju izvor informacija najviše za glasače SPS (24%), a najmanje za „neodlučne“ glasače (6%).

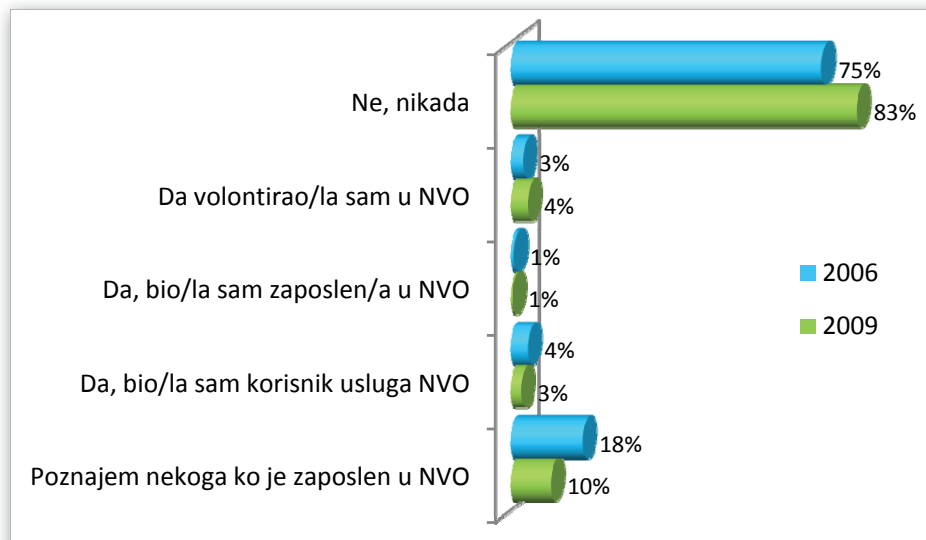
Ne mogu se primetiti nikakve suštinske razlike u odgovorima na ovo pitanje dobijenim od ljudi koji žive u različitim tipovima naselja (urbanim/ruralnim).

Očigledno je da dominantna većina gradi svoje stavove o NVO na osnovu informacija koje dobija putem televizije, a najmanje putem brošura i letaka. Kako NVO nemaju mnogo uticaja na uređivačku politiku TV kuća, stavovi građana više zavise od toga šta i kako prenosi najgledanija TV stanica, nego od onoga što NVO stvarno rade i promovisu. Ako se ova informacija ukrsti sa uobičajenom praksom NVO da za komunikaciju sa javnošću najčešće koriste brošure i letke, onda nije iznenađenje što ljudi nisu informisani na pravi način.

Ako se uporede ostali analizirani kanali informisanja, štampa, internet i direktna komunikacija građana sa aktivistima NVO, najdirektnija zavisnost je vezana za obrazovni nivo. Ljudi nižeg obrazovnog nivoa koriste još jedino štampu kao izvor informacija, a zanemarljivo mali broj navodi direktnu komunikaciju sa aktivistima NVO. Za dobro razumevanje ove informacije važno je naglasiti da je polovina stanovništva Srbije samo sa osnovnom školom i da baš taj deo populacije ima obilje predrasuda o NVO. Ostaje za dublju analizu šta su razlozi za tako lošu komunikaciju i u kojoj meri se NVO trude da dopru do ove populacije. Pored toga, važno je skrenuti pažnju na podatak o slabom korišćenju interneta za informisanje, naročito kada su u pitanju mladi.

Grafikon 37: Da li ste ikada bili u kontaktu sa NVO? Da li ste trenutno u kontaktu sa nekom NVO?

Višestruki odgovori; Osnova: oni koji znaju šta je NVO (56% 2009., 54% 2006.)

Najviše građana, čak više nego 2006. godine, reklo je da nisu imali nikakav kontakt sa nevladinim organizacijama (83% 2009., u poređenju sa 75% 2006. godine). Štaviše, skoro polovina onih koji su imali kontakt sa NVO nisu taj kontakt i održali.

Među onima koji su imali kontakt sa NVO, najviše ima onih koji poznaju nekoga ko je zaposlen u NVO (10%), zatim onih koji su volontirali u nekoj NVO (4%), onih koji su bili korisnici usluga (3%) i, konačno, onih koji su bili zaposleni u nekoj NVO (1%).

Velika većina starijih osoba (90%), ljudi sa osnovnim obrazovanjem (91%) i glasača SNS (92%) nikada nisu imali kontakt sa NVO. To nije tako čest slučaj sa ljudima sa univerzitetskim obrazovanjem (77%), glasačima DS (75%), LDP (77%) i malih partija (73%).

Među 4% ljudi koji su volontirali u nekoj NVO ima više muškaraca (6%) nego žena (2%), više mladih ljudi (7%) i ljudi između 30 i 44 godina (6%) nego onih starijih od 45 godina (2%); prisutni su i glasači LDP (13%), DS (8%) i malih partija (12%), dok niko od ispitanika koji su rekli da bi glasali za SNS, SRS, DSS i SPS nije volontirao u NVO.

Ljudi sa višim obrazovanjem (17%), glasači SPS (18%) i DS (15%), osobe srednjih godina (30-44, 14%) su, više od ostalih grupa, imali kontakte sa zaposlenima u nevladinom sektoru.

Kada su ljudi koji su rekli da su imali kontakt sa NVO (9% ciljane populacije) bili upitani da li su ostali u kontaktu sa nevladinim sektorom, skoro polovina njih je rekla: „ne“. Ta grupa se najviše sastoji od starijih osoba (59%), ljudi sa osnovnim obrazovanjem (64%), glasača LDP (65%) i ljudi koji ne bi glasali (75%).

Među 14% onih koji i dalje volontiraju u nevladinom sektoru, ima više muškaraca (19%) nego žena (7%), više mladih ljudi (16%) nego starijih (9%), više građana Vojvodine (18%) nego Beograda (8%), više ljudi koji žive u ruralnim (22%) nego u urbanim oblastima, a prisutni su i glasači SPS (22%), malih partija (25%), neodlučni (19%) i glasači DS (17%), dok nema glasača SNS, SRS, DSS, LDP i ispitanika koji ne bi glasali.

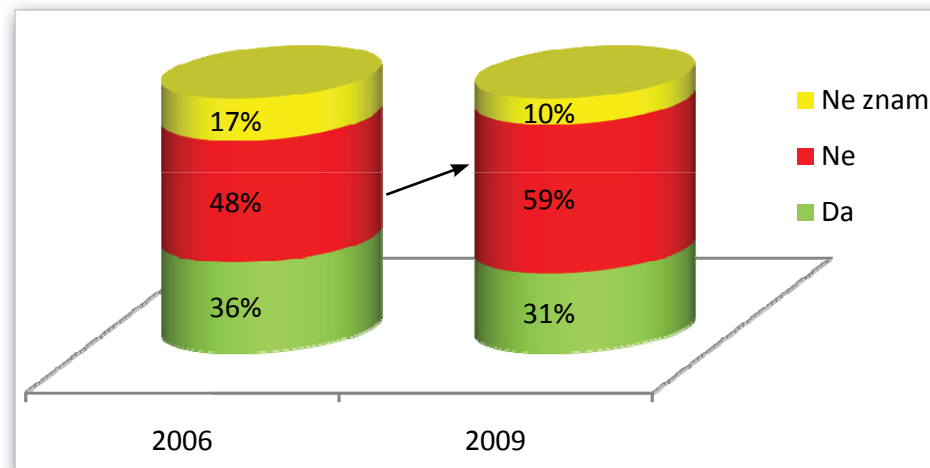
Mnogi od njih, 36%, ostali su u kontaktu sa zaposlenima u NVO, i u toj grupi najviše ima glasača SPS (78%) i SRS (60%), a najmanje ljudi koji ne bi glasali (17%), glasača LDP (21%) i ljudi sa osnovnim obrazovanjem (22%).

Među 5% onih koji su korisnici usluga NVO, ima čak 38% glasača SRS, 11% građana Vojvodine i 10% žena i osoba srednjih godina (30-44), dok uopšte nema ljudi sa osnovnim obrazovanjem, ljudi između 45 i 60 godina života, glasača SNS, DSS i SPS.

Činjenica da je manje od petine građana ikada bilo u kontaktu sa NVO, još jednom upućuje na potrebu da NVO posvete više pažnje približavanju ljudima, a ne zatvaranju u krugove poznatih. Tome doprinosi i podatak da se smanjuje broj onih koji su bili korisnici ili pak poznaju nekoga iz NVO. Žene su češće u kontaktu sa NVO, i to deset puta više iz pozicije korisnika nego muškarci. Vidljivo je da se muškarci jako retko izjašnjavaju kao korisnici, a daleko češće kao volonteri. Dobijeni podaci nisu u potpunosti usaglašeni sa realnom polnom strukturom ni korisnika ni volontera, pa se može zaključiti da na percepciju građana značajno utiče osećaj ponosa. Takođe je neobično da među muškarcima koji se izjašnjavaju kao volonteri ima najviše radno najposobnijih. Moguće je da je ovaj podatak posledica i višegodišnjeg nejasnog zakonskog okvira kojim se jasnije definiše pojam volontera.

Grafikon 38: Da li biste razmotrili mogućnost da se uključite u aktivnosti NVO koja propagira promenu koju podržavate?

Osnova: oni koji nisu uključeni u aktivnosti NVO, uključujući one koji ne znaju šta je NVO, nakon što su informisani o tome šta je NVO

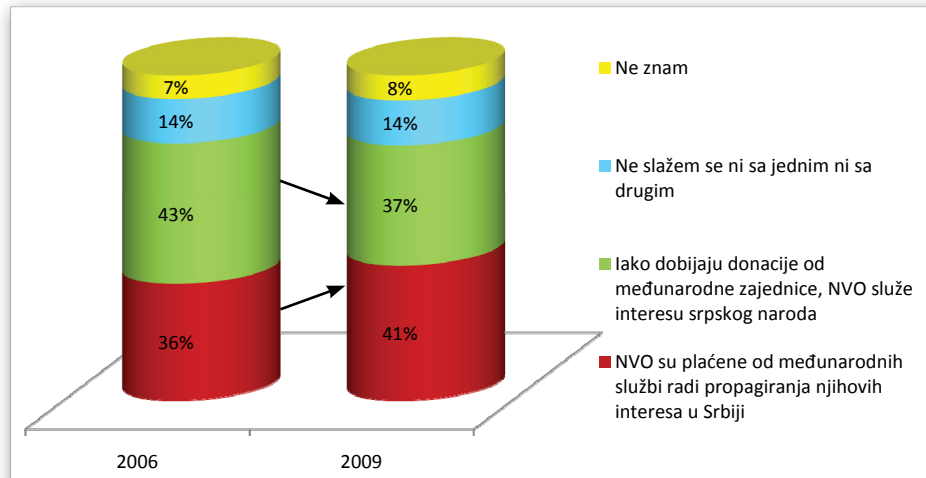
Većina građana ne bi razmotrila mogućnost da se uključi u aktivnosti NVO. U poređenju sa 2006. godinom, broj ljudi sa takvim stavom povećao se za 11%.

Osobe srednjih godina (40%) i mladi ljudi (38%) su spremniji da se uključe u aktivnosti NVO koja sprovodi promenu koju podržavaju, više nego ljudi između 45 i 60 godina (31%) i stariji od 60 godina (19%). Ta vrsta otvorenosti je takođe više prisutna među ljudima sa srednjim (36%) nego među onima sa univerzitetskim (31%) ili osnovnim obrazovanjem (22%). A kada posmatramo podatke koji pokazuju stavove ljudi različitih političkih pripadnosti, možemo primetiti da ima više glasača LDP (46%), DS (40%), a najmanje glasača SNS (18%). Ljudi koji žive u Centralnoj Srbiji (37%) bi radije razmotrili tu opciju od onih koji žive u Vojvodini (26%) i Beogradu (24%). Najneodlučniji su građani Beograda (17%) i oni koji ne znaju za koga bi glasali (14%).

NVO postaju sve manje privlačne. Najzanimljivije su mladim, srednjeobrazovanim ljudima prodemokratske orijentacije, i to tamo gde je rad NVO više zastupljen i vidljiviji, kao što je Centralna Srbija. Interesovanje je u direktnoj vezi sa aktivizmom, kapacitetom za promene, ali i potrebom za zapošljavanjem.

Grafikon 39: Postoje različita mišljenja o NVO u Srbiji. Koje od dva navedena je bliže vašem?

Osnova: oni koji ne znaju šta je nevladina organizacija (56% 2009., 54% 2006.)

U poređenju sa 2006. godinom, mišljenje da NVO propagiraju interese međunarodne zajednice u Srbiji opalo je za 5% i samim time manje ljudi misli da NVO ne služe interesima srpskog naroda.

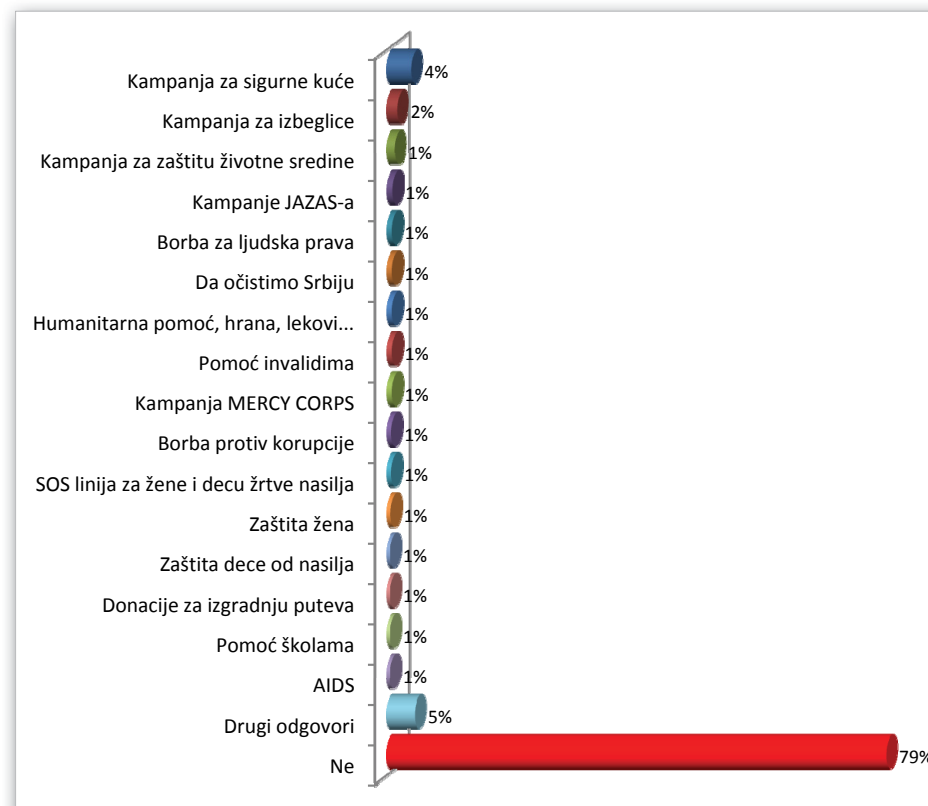
Mišljenje da su NVO plaćene od strane međunarodnih službi radi propagiranja njihovih interesa u Srbiji široko je rasprostranjeno među starijim osobama (55%), glasačima SNS (60%), DSS (57%), SRS (51%) i građanima Beograda (50%). Manje glasača DS (20%) i osoba srednjih godina (30-44, 27%) dele to mišljenje.

S druge strane, mišljenje da su NVO finansirane od strane međunarodnih službi, ali da ipak služe interesima srpskog naroda prisutno je kod više od polovine ispitanika koji pripadaju starosnoj grupi 30-44 godina (53%), pristalica DS (58%) i LDP (53%). Isto mišljenje je prisutnije među ljudima koji žive u Centralnoj Srbiji (45%) nego među građanima Beograda (30%) i Vojvodine (31%).

Važno je naglasiti da NVO spadaju u retku grupu delatnosti koje privlače sredstva iz inostranstva, a troše ih na domaćem terenu i pri tome doprinose većoj uposlenosti i drugih struktura sa kojima sarađuju. Za desno orijentisane struje, koje u javnosti najviše kritikuju nezaposlenost i loše ekonomsko stanje, to očigledno nisu bitni argumenti.

Grafikon 40: Da li možete da navedete ime neke kampanje NVO koja je pozitivno uticala na živote građana Srbije?

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% ciljane populacije)

Veoma je zabrinjavajuće da skoro 80% onih koji znaju šta je NVO nije moglo da ime- nuje nijednu kampanju NVO koja je pozitivno uticala na živote ljudi.

Međutim, iako je samo mali broj ispitanika mogao da imenuje neke kampanje NVO koje su donele pozitivne promene u život srpskih građana, ipak je važno identifikovati koje kampanje su pojedine grupe ljudi identifikovale kao najznačajnije. Muškarcima (3%) i ženama (5%), ljudima koji žive u ruralnim (3%) i urbanim (4%) oblastima, osobama srednjih godina (45-60, 7%) i starijim osobama (3%), ljudima sa osnovnim (7%) i srednjim obrazovanjem (3%), glasačima DS (7%) i osobama koje ne bi glasale (6%) i građanima Beograda (11%), kampanja za sigurne kuće je najpoznatija i smatraju je najznačajnijom. Većina mladih ljudi (4%) pomenula je kampanju JAZAS-a, dok su osobe srednjih godina (30-44, 4%) identifikovale kampanju za izbeglice. Osobe sa univerzitetskim obrazovanjem (4%) su podjednako identifikovale kampanju za sigurne kuće i zaštitu životne sredine, dok su glasači SNS (6%) najviše upoznati sa kampanjom Mercy Corps. Pristalice SRS (12%) daleko iznad proseka cene SOS liniju za žene i decu žrtve nasilja; ljudi koji bi glasali za LDP (11%) cene borbu za ljudska prava, dok su pristalice SPS (12%) najviše upoznate sa kampanjom za izbeglice. Glasači DSS (4%) su podjednako naveli kampanju za sigurne kuće, donacije za izgradnju puteva i pomoć školama.

Od brojnih kampanja koje su NVO pokretali sa ciljem da menjaju svest ili povećaju osetljivost građana za neke teme, samo mali deo je ostavio vidljiviji trag. Ljudi bolje reaguju na kampanje koje izazivaju sažaljenje, kojima se od njih očekuje da nešto daju ili učine za druge.

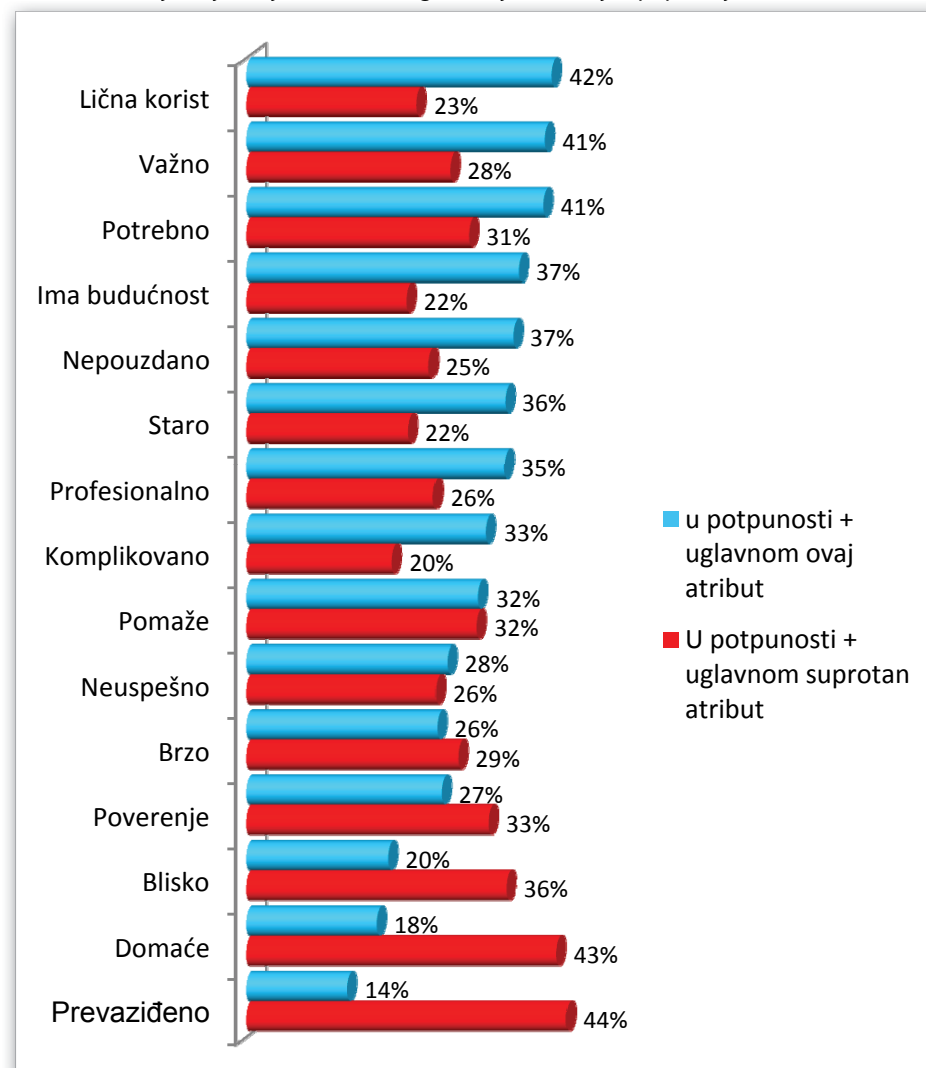
U izboru atributa koji najbolje opisuju NVO u Srbiji, izražena su pomešana osećanja.

Najviše ljudi (44%) smatra da su NVO **moderne**, dok tri puta manje ljudi misli suprotno, da su **prevaziđene**. Više od polovine osoba srednjih godina (30-44, 50%), glasača SNS (56%) i SRS (56%) i građana Beograda (51%) smatra da su NVO moderne. Takav stav je prisutan, ali u manjoj meri, među ljudima između 45 i 60 godina starosti (38%), pristalicama SPS (37%), „neodlučnim“ (35%) i građanima Vojvodine (32%). Više ljudi koji žive u urbanim oblastima (47%) nego onih koji žive u ruralnim oblastima (38%) smatra da su NVO moderne. S druge strane, osećanje da su NVO prevaziđene je više prisutno među glasačima SPS (24%) i građanima Vojvodine (26%), a najmanje među osobama srednjih godina (30-44, 5%).

Mišljenje da su NVO više **strane** nego **domaće** organizacije prisutno je kod dvostruko više ispitanika (43% nasuprot 18%). Među osobama iz različitih starosnih grupa koje misle da su NVO strane, najviše je starijih osoba (49%) i ljudi starijih od 45 i mlađih od 60 godina (48%), pa zatim osoba srednjih godina (30-44, 38%) i mladih ljudi (35%). Još upadljivije varijacije mogu se videti među ljudima različitih političkih pripadnosti. Većina glasača SNS (67%), SRS (62%), malih partija (55%) i DSS (52%) vezuje NVO za strane institucije; dok manje glasača LDP (22%) i DS (31%) misli tako. Suprotno mišljenje, da su NVO domaće, najviše je zastupljeno među glasačima LDP (25%), DSS (23%) i malih partija (23%), kao i daleko ispod proseka među pristalicama SPS (samo 2%). Stavovi muškaraca i žena, ljudi koji žive u različitim regionima ili tipovima naselja, ne variraju mnogo od proseka.

Grafikon 41: U kojoj meri navedene reči i atributi opisuju NVO u vašoj zemlji?

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% ciljane populacije)

Mišljenje da je **lična korist** glavni razlog za rad NVO prisutno je kod 42% ispitanika. Suprotan stav, da je **opšta korist** njihov glavni cilj, ima 23% ljudi. Više muškaraca (46%) nego žena (38%) i više ljudi u Beogradu i Vojvodini (47%) nego onih koji žive u Centralnoj Srbiji (36%) misli da NVO rade za ličnu korist. Taj stav češće imaju starije osobe (56%) nego sve ostale starosne grupe (mladi – 37%, osobe ranih srednjih godina – 33%, kasnih srednjih godina – 43%), i takođe češće osobe sa univerzitetskim

obrazovanjem (44%) nego ljudi sa osnovnim obrazovanjem (39%). Među glasačima različitih političkih partija, možemo primetiti da samo 20% glasača DS i 29% glasača SPS, a čak 65% glasača DSS i 62% pristalica SNS deli to mišljenje. Suprotan stav, da NVO rade za opštu korist, najviše imaju glasači malih partija (41%) i DS (37%) i daleko ispod proseka glasači LDP (5%).

Oni koji se slažu da su NVO **važne** brojniji su od onih koji misle suprotno (41% nasuprot 28%). Značaj NVO prepoznaje više osoba srednjih godina (30-44, 52%) i mladih osoba (49%), nego što je to slučaj sa starijim osobama (29%) i ljudima kasnih srednjih godina (33%). Više od polovine glasača SPS (53%) i DS (50%) misli isto, a manje pristalica DSS (34%) i ljudi koji ne bi glasali (33%). Značaj NVO jednako cene ljudi sa srednjim i univerzitetskim obrazovanjem (43%) a manje osobe sa osnovnim obrazovanjem (32%). S druge strane, muškarci (32%), češće nego žene (23%) misle da NVO nisu važne. Taj stav je češće zastupljen i kod ljudi koji žive u Vojvodini (38%) nego kod onih koji žive u drugim oblastima (Beograd – 26%, Centralna Srbija – 24%).

U pogledu neophodnosti NVO, više ljudi misli da su NVO **potrebne** (41%), nasuprot 31% onih koji misle da su **nepotrebne**. Više žena (45%) nego muškaraca (37%) misle da su NVO potrebne. Taj stav je prisutniji kod osoba sa srednjim obrazovanjem (44%) nego među onima sa univerzitetskim (39%) i osnovnim obrazovanjem (32%). S druge strane, starije osobe (53%) znatno više nego sve ostale starosne grupe smatraju da su NVO nevažne. Skoro tri puta manje mladih osoba (18%) i nešto više osoba srednjih godina (30-44, 20%) misli tako. Među pristalicama različitih političkih partija, oko polovine glasača SRS (53%), SNS (51%) i DSS (51%) smatra da su NVO nepotrebne. Taj stav nije toliko čest kod glasača LDP (12%), SPS (16%) i DS (20%).

Upitani da li NVO smatraju **pouzdanim** ili **nepouzdanim**, više građana je opisalo NVO kao nepouzdanu (37% nasuprot 25%). Nepoverenje u pouzdanost NVO je znatno više prisutno među starijim osobama (53%) i ljudima kasnih srednjih godina (42%) nego kod ljudi između 30 i 44 godina života (24%) i mladih (28%). Ova sumnja je daleko iznad proseka prisutna među glasačima DSS (60%) i SNS (52%), a ne tako česta kod pristalica DS (17%) i SPS (20%). Osim toga, ljudi koji žive u Beogradu (43%) više od onih koji žive u Vojvodini (37%) i Centralnoj Srbiji (32%) misle isto. S druge strane, podaci koji ilustruju broj ljudi različitih političkih pripadnosti koji misle suprotno (da su NVO pouzdane) ukazuju da je među njima više glasača SPS (44%), SRS (40%) i DS (38%) nego svih ostalih, naročito glasača LDP (samo 9%).

U osnovi, slika NVO opisana odabranim atributima nije se promenila od 2006. godine.

Grafikon 42: U kojoj meri navedene reči i atributi opisuju NVO u vašoj zemlji? – Srednje vrednosti

Osnova: oni koji znaju šta je nevladina organizacija (56% 2009., 54% 2006.)

